
מעריב
י' באב תשמ"ו 15.8.1986
רבקה שריר מדברת,
שני השרים שלי
מי דקר את
מאשה האדומה
צבי אבני, החיים
פורחים בגיל 60
חקירה מיוחדת
מבצע
גלילנד
תוזרים לביה"ס בנעלי הספורט של גלי ועם פרס ביד
לקראת החזרה לבית הספר, מכריזה גלי על מבצע פרסים שבו על כל קניה של זוג נעלי ספורט סוג א' מכל דגם שהוא, תקבל פרס. לבחירתך מיגוון ענק וססגוני של נעלי ספורט, ולבחירתך גם 3 פרסים:
קנה נעלי ספורט-קח פרס.
* משחקי הרכבה של לגו מערכות פבולנד ולגולנד
LEGO
* תיק גב משובח של גלי
* זוג גרביים של גלי
כדי להשתתף בהגרלה הגדולה – מלא את גלוית ההשתתפות שתקבל בקופת החנות עם קניית הנעליים. ההגרלה תערך ב־30.9.86 והודעה תישלח לזוכים. הפרסים שבהגרלה:
פרס ראשון:
פרס שני:
פרס שלישי:
מבצע גלילנד נערך בחנויות גלי ברחבי הארץ שבחזיתן פלקט מבצע גלילנד ובבתי גלי:
בית גלי ירושלים
רח' יד חרוצים 22, בבניין אולמי פאלאס, אזור התעשיה תלפיות.
בית גלי חיפה
שד' ההסתדרות 163, בנין קרסו, צומת וולקן.
בית גלי ראשון־לציון
רח' ההגנה 26, אזור התעשיה החדש.
בית גלי באר־שבע
מרכז מסחרי „לב הנגב", דרך חברון 4.
* המבצע בתוקף עד גמר המלאי
חגיגה מיוחדת בבתי גלי
א. קרנבל של צבע ומשחקי לגו
אם רכשת את נעלי הספורט באחד מבתי גלי – החגיגה שלך צבעונית במיוחד מפני שכאן בחנות, תצוגה מרהיבה של דגמי לגו ומשחקיות יצירה עם אלפי קוביות לגו.
ב. משחקי לגו בהנחה
בבתי גלי יוצבו דוכני מכירה מיוחדים של לגו בהם ימכרו מוצרי החברה בהנחות מיוחדות.
ההשתתפות במבצע אסורה על עובדי גלי עובדי סוכנויות קופמן בע"מ, ועובדי פרסום וימר טמיר כהן (יעקבסון).

שוופסייל

זה לדעת איפה, מתי ואיך.

לאנשים מיוחדים

כשאתם מתכננים אירוע בגן-אורנים

כל הצוות נכנס לתמונה.

גן אורנים

סופשבוע

י' באב תשמ"ו, 15.8.1986

עורך: צבי לביא
עריכה: דניאלה בוקשטין
עיצוב ועריכה גרפית: יורם נאמן
גרפיקה: נטע ורינשפן
מודעות: אורי דגן

קורא יקר,

אבי רז חותם השבוע את חקירת השערוריה המתרחשת בתחום ריפוי השיניים. ציר הפרק השני והאחרון הוא הקורס המזורז המתקיים באוניברסיטת בר־אילן, שאין בה פקולטה לרפואה, אשר מעניק רשיון רופא לאחר ששים שעות לימוד בלבד. המיני־קורס נערך בברכתו של משרד הבריאות והפיקוח עליו הוא במידת הרחמים. כשלון בבחינות לא פוסל את התלמיד מלעסוק בריפוי שיניים בחסות החוק. בפרק הזה היבטים נוספים על הפרשה אשר מסבירים את שורשיה הרקובים. אדישותה של הסתדרות רופאי השיניים שהנהגתה נתמכת על ידי ציבור גדול של חסרי הסמכה אקדמאית; וקלות־ראשם של שרים וח"כים שכופפו את החוק במחשבה להוזיל את רפואת השיניים. מדד המחירים לא ירד, אבל הסתברות הסיכון הבריאותי עלתה.

רבקה שריר משוחחת בגילוי־לב עם מיכל קפרא. כשבעלה נבחר להיות שר התיירות, "הרגשתי בהתחלה אכזבה איומה", היא אומרת, "פתאום נשארתי אאוט אוף ביזנס. זה כמו לטפח ילד שמתבגר ופורח מהקן". עכשיו יש לה שני שרים בבית והיא עמוק בביזנס. יש לה מה להגיד כמעט על כל דבר, והיא לא רק מדברת אלא גם כותשת ודוחפת. צירוף המלים של הכותרת – "רבקה־צריך־לעשות־משהו" – זה לא המצאה שלה אלא של החברים במגלות. עם אשה כזאת יכול שריר להגיע יותר רחוק מכל טיסה ששר התיירות מוזמן אליה.

באוקטובר 1984 נרצחה בירושלים פעילת רק"ח, מאשה אפרתי. היא היתה אלמנה בבת 60, גיורת שבני משפחתה חיים בברית־המועצות, אשה מסוגרת בתוך עצמה וגיתה שלקחה אתה לקבר את סוד רגעיה האחרונים. חקירת הרצח היתה מייגעת. לא היו עדי ראיה. כלי הרצח לא נתגלה. כשלא נמצא לבסוף מניע פוליטי למעשה, המשטרה במעט ונקלעה למבוי סתום. הסיפור עשה בשעתו כותרות כשעצרו לחקירה את מזכיר רק"ח בירושלים. אחר־כך, כשנתגלה החשוד והתברר שהרצח קטל סיפור אהבה כושל של גיל הזהב – דווקא אז הוא איבד את טעמו הפיקנטי בעיני הכתבים לענייני פלילים. גם משפט הרצח לא זכה לסיקור הולם למרות שהיה מהסוג הנדיר. ברוך מאירי מגולל את הסיפור הבלשי מראשיתו ועד סופו.

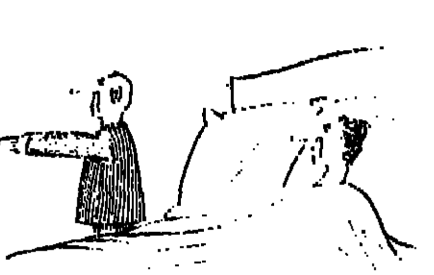
יהונתן גפן יוצא בתכנית בידור חדשה על הבמה, ובמקביל יוצא טורו "הצד הרביעי של הטבע" לחופשה ממושכת. הוא מבטיח לחזור עם רעיונות חדשים. בהצלחה.

צבי לביא

תצלום השער: מאדונה.
כתבה בעמ' 14–17.

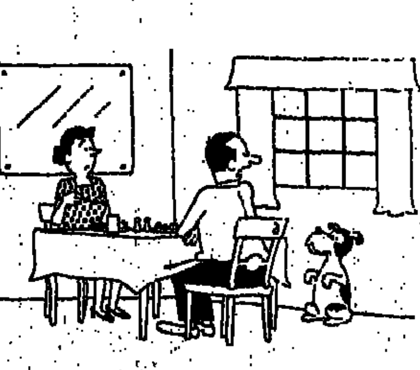
צוחק מי שצוחק ראשון

לפני שאחזיר לך את זה עלי לוודא שזו, אכן, המידה שלך...

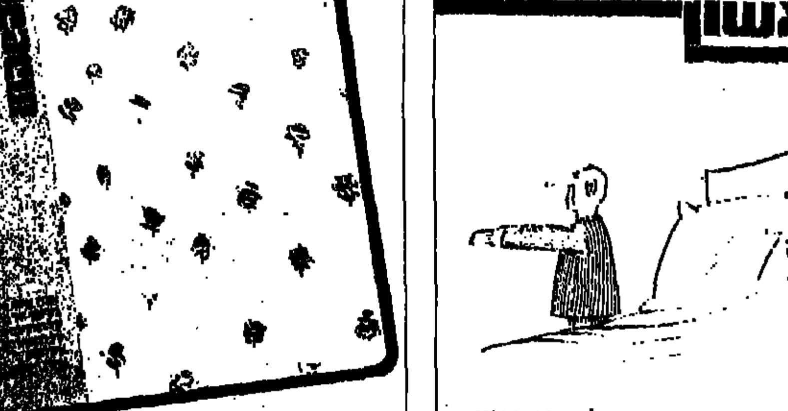

חבל על הזמן והמאמץ. אתמול פיטרתי את העוזרת...

לפעמים אני תוהה מה את מספרת לאמא שלך במכתבים האלה...

לא כדאי לך! גם אתה לא תוכל לסבול את זה!

אוגדן טיולי סופשבוע

מערכת "מעריב" בשיתוף יחידת התיירות בחטיבה להתיישבות של ההסתדרות הציונית העולמית והקרן הקיימת לישראל, פותחים בחלוקת האוגדן לשמירת דפי הטיולים המתפרסמים במוסף "סופשבוע". הקוראים המעוניינים מתבקשים לפנות אך ורק בכתב אל: –
מערכת "מעריב" ת.ד. 20010 תל־אביב מיקוד 61200, עבור "אוגדן".
האוגדן יחולק חינם וישלח בדואר.
הקוראים מתבקשים לא לבוא אישית למשרדי המערכת למטרה זו. פניות בעל־פה לא תיענינה.

הצלחת? נכשלת? קח רישיון

בתום אינסטנט־קורס־אינסטנט (60 שעות־לימוד במקום 1,800), ואחרי בחינה בכתב לפי שאלון עתיק ומשומש, הגיעו המרפאים הקשישים שנכשלו לבחינה בעל־פה בוועדת הבוחנים הבלתי־תלויה; כולם, מלבד ארבעה, נכשלו – אבל מנכ"ל משרד־הבריאות הוכיח שלא השיניים שלנו חשובות, אלא הלב היהודי שלו: הוא נתן רישיון רופא־שיניים גם למחצית הנכשלים.

מאת אבי רז

מי מטפל בפה שלך (ב)

בשנת 1980, לאחר שנים של עבודה בגרמניה, בא לישראל רופא־השיניים ד"ר סולי אורבין. כמעט מייד למד להכיר את המציאות המדהימה: עשרות טכנאי־שיניים בארץ עוסקים בריפוי־שיניים בלתי־חוקי (ומסתננים אחר־כך, בברכת משרד־הבריאות, לקורסי־אינסטנט לרפואת־שיניים המיועדים למרפאי־שיניים עולים – כפי שחשף הפרק הראשון של סידרה זו, בשבוע שעבר). „החלטתי להזעיק את הקולגות שלי", סיפר ד"ר אורבין, „כדי לצאת נגד הטכנאים שעוסקים בריפוי, נגד המרפאים למיניהם ונגד 'רופאי־שיניים', בעלי תואר 'דוקטור', שהשיגו את תאריהם בדרכים מפוקפקות. אבל הקולגות אמרו לי: סולי, עזוב. אין מה להתרגש. תן להם – לטכנאים, למרפאים ולדוקטורים־המזוייפים – לעשות את הפאשלות שלהם; אלינו יבואו אחר־כך הפציינטים כדי לתקן את הפאשלות, ואנחנו נרוויח."

ובכן, כסף – זה שם המישחק. למשרד־הבריאות היה (ויש עדיין, כנראה) אינטרס להגדיל את מיספר העוסקים בריפוי־שיניים, כדי להוזיל את מחירי הטיפול; לרופאי־השיניים היה (ולבטח יש עדיין) אינטרס הפוך. הרופאים יודעים מכבר, כמובן, על שערוריית הטכנאים־המרפאים, והם שותקים: אולי, כפי שאומר ד"ר אורבין, קיוו להתפרנס מתיקון הנזקים שיעוללו הטכנאים; ואולי אותה עזות־מצח, שבעטייה תובעים לפעמים הרופאים סכומים מדהימים בחוצפתם (למשל: מאה שקל לסתימה רגילה!), אין בה די כדי להתגייס למלחמה על כבוד המיקצוע ולמען טובת הציבור.

בקיצור, הפחדנים אינם רק מי שרועדים על כיסא־העינויים בפה פעור לעומת המקדחה הרוטטת, אלא גם מפעילי המקדחה, המצטיינים כל־כך במלאכת העינוי. משום כך, היה משהו מרגיז מאוד בשפע התגובות הנלהבות של רופאי־שיניים („כל הכבוד שסוף־סוף פוצצתם את העניין...") על הפרק הראשון בסידרה.

משרד־הבריאות לא הגיב כלל. מה כבר יש להתרגש? הרי אם מאמינים למנהל המחלקה לבריאות השן, ד"ר משה קלמן („אני הרופא עם הכי הרבה דיפלומות בארץ"), אין אסון במתן אפשרות לכל דיכפין להשתתף באותם קורסים מקוצרים ומזורזים של אינסטנט־רפואת־שיניים: בתום כל קורס חייבים המשתתפים לעמוד בבחינות רישמיות, שעליהן מופקדת ועדת־בוחנים המתמנה בידי מנכ"ל משרד־הבריאות, ואי־הצלחה בבחינות הללו מונעת מן הנכשלים את התואר הנכסף „רופא־שיניים". ועדת־הבוחנים מורכבת ברובה מרופאי־שיניים בכירים העוסקים אף בהוראה, ואין להעלות על הדעת כי היא תעניק ציון „עובר" לבלתי־ראויים. במלים אחרות: ועדת־הבוחנים היא המחסום שבולם את הבלתי־ראויים מלקבל רישיון רופא־שיניים. אפילו קלמן מבטיח בחגיגיות: „דבר אחד תהיה בטוח: אדם לא יעבור את הבחינה הממשלתית אם לא הגיע לרמה המינימלית הסבירה. על זה תסמוך על ועדת־הבוחנים ועל עצמי כרופא־שיניים ראשי במדינת־ישראל."

הַאמנם? סיפורם של שלושים־ושיבעה „רופאי־שיניים" חדשים, כולם קשישים עד באים־בימים, שנוספו לנו לפני שבועות לא־רבים, יילמד עד כמה אלסטי וגמיש הוא המחסום הבלתי־עביר כביכול, שהיא ועדת־הבוחנים, על אף כל הכוונות הטובות של חברי הוועדה:

זמן לא־רב לפני חג הפסח נקראו שמונה חברים בוועדת־הבוחנים לבוא ביום מסויים לאוניברסיטת בר־אילן כדי לבחון „מקורס למרפאי־שיניים ותיקים בעלי רישיונות" המבקשים רישיון רופא־שיניים. „הופתעתי", סיפר אחד מחברי הוועדה. „אני, כבוחן, לא ידעתי שום דבר על הקורס הזה". חבר אחר בוועדה אמר: „הקורס בבר־אילן התקיים באופן די מיסתורי. בהתחלה אפילו ניסו שם להכחיש את קיום הקורס". אגב: שמותיהם של רופא זה ושל חברי־ועדה אחרים המצוטטים בעמודים אלה נשארים עלומים כאן, הואיל ואחד מסעיפי החוק מצווה עליהם שתיקה – ודווקא על סעיף־החוק הזה מקפיד ד"ר קלמן עד מאוד.

חברי הוועדה, שבאו לבר־אילן במועד שנקבע, דרשו מהיושב־ראש קלמן פרטים על הנבחנים ועל הקורס שבו למדו. התקיימה ישיבה קצרה, שבה השתתפו פרופ' סנפורד סמפסון מהמחלקה למדעי החי (האחראי על קורסי רפואת־שיניים בבר־אילן; אינו רופא־שיניים), ד"ר מרדכי צבירן (האחראי על הצד הקליני של הקורסים), והחברים בוועדת־הבוחנים שהוזמנו לבחון: הפרופסורים אריה שטייר וחיים פטרוקובסקי מהאוניברסיטה העברית; ד"ר מיכאל הלפט, ד"ר הרברט יודס וד"ר לסלי סרברו מאוניברסיטת תל־אביב; ד"ר דוב לאופר, מנתח פה ולסת בבית־החולים רמב"ם בחיפה; וד"ר משה גוטליב, איש משרד־הבריאות במחוז הצפון; וכמובן – אין־אפשר־בלי – ד"ר משה קלמן, „רופא־השיניים הראשי" (ולכן, כנראה) יושב־ראש הוועדה.

קלמן, אם שכחתם, איננו רק הפקיד־הראשי לרפואת־השיניים וכן יו"ר ועדת־הבוחנים, אלא גם אחד המרצים בקורסים לרפואת־שיניים מזורזת בבר־אילן. האוניברסיטה הזאת, שאין בה פקולטה לרפואת־שיניים (קלמן: „ארוני, זה לא מעניין אותי. זה לא כתוב בחוק") ואף לא לרפואה כללית, דווקא רוצה מאוד ללמד רפואה כלשהי; והיא מלמדת, בינתיים כקבלנית של משרד־הבריאות, רפואת־שיניים מתומצתת. מי המורים? ד"ר צבירן, האחראי על הלימודים הקליניים, מגן בתקיפות על אלמוניותם: „אני לא יודע אם האנשים מעוניינים למסור את שמותיהם (...) בחלקם הגדול, הם בעלי תואר מומחה, וזה מה שקובע."

בישיבה, נדהמו החברים בוועדת־הבוחנים לשמוע כי מדובר בקורס למרפאי־שיניים קשישים מאוד (אחד מהם היה בן שמונים־ושתיים!) בעלי היתר, וכי הם מתבקשים לבחון בעל־פה כמחצית מבוגרי הקורס: אותה מחצית שלא הגיעה לציון 80 בבחינה־בכתב שהתקיימה במועד מוקדם, וללא מעורבות של ועדת־הבוחנים.

וזה עוד כלום: התברר, כי בעוד שהחוק קובע

> **אחד הנבחנים היה בן שמונים־ושתיים. מה טעם ראו הוא והאחרים בלמידה בקורס ובמתח הבחינות? „אני רוצה", התוודה מרפא זקן, „שעל קיברי יהיה כתוב: פה נקבר רופא־שיניים".**

שמרפא־שיניים המבקש רישיון רופא־שיניים חייב בקורס שאורכו לפחות 1,800 שעות־לימוד, המשתרעות על־פני שנתיים – הסתפקו בקורס הזה בכשישים שעות, שהתחלקו על פני חמישה חודשים.

אגב: אחרי כל אלה, עדיין סבור ד"ר צבירן מבר־אילן כי החמירו מדי עם חניכיו המרפאים: „לא היה צריך להעמיד אותם בטראומה הזאת [של הבחינה], אלא להתחשב ולתת להם, באופן מיוחד, את התואר רופא־שיניים."

ואילו החברים בוועדת־הבוחנים היו המומים למישמע הפרטים. „עושים צחוק מהחוק ומהמיקצוע", אמר בזעם אחד מהם. אחר, פרופ' אריה שטייר, קם והכריז כי הוא מתפטר מחברותו בוועדה. שאר החברים הראו סימנים של הצטרפות לצעד־המחאה. היושב־ראש קלמן לא נבהל והודיע כי גם אם יתפטרו, הוא יישאר ויקיים את הבחינה בעצמו. לבסוף, מתוך רחמים על חבורת הזקנים שהמתינה במתח ובחרדה לבחינה, נמצאה פשרה: הבחינה תיערך, אבל תוצאותיה לא יימסרו בטרם יבורר העניין עם היועץ־המשפטי של

(המשך בעמוד הבא)

(המשך מהעמוד הקודם)

משרד־הבריאות ותוכהר חוקיות הקורס.

ועדת־הבוחנים התפצלה לשני צוותים ובחנה את המרפאים: מתוך כעשרים הנבחנים, עברו את הבחינה בהצלחה – ארבעה. כן, ארבעה. השאר נכשלו.

לא פלא אפוא, שבמכתב ליועץ־המשפטי של משרד־הבריאות, שכתבו אחר־כך שבעה חברים בוועדת־הבוחנים (כלומר: כולם, חוץ מקלמן) נאמר: „אין אנו יכולים לעשות מלאכתנו רמיה" ו„יש לנו פיקפוקים רציניים אם כל הקורס הוא חוקי."

קלמן, יש לדעת, ראה בהתקוממות החברים בוועדת־הבוחנים „הצגה" וטען (באוזני) כי „עושים פרשיה מלא־פרשיה", ושבסך־הכל „הבעייה זה קינאת־סופרים של שתי האוניברסיטאות [ירושלים ותל־אביב] נגד בר־אילן, ובעייה פרסונלית בתוך הסתדרות רופאי־השיניים: מי יהיה היושב־ראש הבא." משכנע מאוד, ואף־על־פי־כן התקיימה פגישה ממושכת, בשלהי חודש יוני, בין החברים בוועדת־הבוחנים לבין היועץ־המשפטי של משרד־הבריאות, שאותה סיכם היועץ במכתב משלו, המסתיים כך: „כן הבהרתי לכם מעמדכם החוקי כחברי ועדת־הבוחנים, והדרכים והאפשרויות לתת ביטוי לדעות אישיות בתחום זה."

זה היה ניסוח מעודן מאוד, של מה שנאמר להם באופן בוטה הרבה יותר בפגישה עצמה: „היועץ אמר לנו", סיפר אחד מחברי הוועדה, „ש'לא עניינכם מה עשו הניבחנים, איזה קורס הם עברו וכדומה. תפקידכם לבחון ולא לשאול שום דבר נוסף'. אחד מאיתנו התעקש: ומה יהיה אם כעוד שנה או שנתיים ימות פציינט אצל נבחן כזה, ואז ירצו לדעת מי נתן לו רישיון; היועץ חזר ואמר: לא עניינכם."

בצאתם מן הפגישה התנחמו משתתפיה בפיצוח תעלומה שהטרידה אותם עד אז: מחצית מחניכיו הקשישים של הקורס הקצרצר לא הגיעו אל הבחינה בעל־פה, כיוון שהיו פטורים ממנה בזכות הצלחה

> **„לגבי רובם [המרפאים וה„רופאים"] אפילו לא הגיעו תלונות מיקצועיות. ההיפך: לגבי רובם הגיעו מכתבי תודה והערצה. יחד עם זאת, בוודאי פה ושם, גם אצל הפרופסורים הדגולים, קורות תקלות."**

בבחינה־בכתב שהתקיימה במועד מוקדם יותר; ועדת־הבוחנים אחראית על הבחינות כולן, לרבות הבחינות־בכתב, ואף־על־פי־כן התקיימה אותה בחינה־בכתב בלא שלחברי הוועדה היתה אפילו ידיעה עליה. מוזר. פיתרון התעלומה מוזר עוד יותר: ועדת־הבוחנים היא שחיברה, בכל זאת, את הבחינה־בכתב. הדבר נעשה לפני שנים; מדובר בבחינה שנעשה בה שימוש בעבר (גירסת ד"ר קלמן: „אותה בחינה שמשתמשים כל הזמן. וגם זה סודי. אסור לך לכתוב." גירסת מנכ"ל משרד־הבריאות, פרופ' דן מיכאלי: „הבחינה בכתב אינה בחינה קבועה. קיים מאגר שאלות קבוע שהוכן ע"י ועדת־הבוחנים. מתוכן נבחרות השאלות לכל בחינה"). מי בדק את תשובות הניבחנים? אנשי בר־אילן; יש להם סמכות לכך, גורס קלמן, ומה בעניין השמועה שהבחינה־בכתב מתגלגלת לה, ששאלות הבחינה הודלפו? קלמן: „זה עניין שלי, לא שלך."

באותה פגישה עם היועץ־המשפטי למרו החברים בוועדת־הבוחנים עוד עובדה מרתקת: המנכ"ל מיכאלי החליט למחוק מרשימת הנכשלים בבחינה בעל־פה שיבעה (מתוך כחמישה־עשר) ולתת גם להם רישיון רופא־שיניים. לדברי חברים בוועדת־הבוחנים, המאושרים הם שניים שקיבלו ציון גבולי – אבל נכשל – וחמישה שנכשלו לחלוטין.

וכך מסביר המנכ"ל, פרופ' דן מיכאלי, את נדיבותו בחלוקת רישיון רופא־שיניים: „אין המנכ"ל מוכן לדווח על תוצאות הביניים או על ההליכים שכהם אושרו הרישיונות. המנכ"ל היה מעורב אישית בהחלטה על קביעת 'קו החציון' של הציון. הקובע: הציונים שהובאו בחשבון הם הציונים שנקבעו ע"י ועדת הבוחנים." ההסבר הזה נשלח אלי בכתב והוא סתום במקצת. כדי להבינו, יש להביא את הדברים

(המשך בעמוד 32)

לא קובע, לא זוכר

לפני יותר מתריסר שנים התאחדו האירגונים הנפרדים של רופאי־השיניים ושל מרפאי־השיניים להסתדרות לרפואת־שיניים (הר"ש). כיום חברים בהר"ש כ־3,000 איש, שכ־500 מתוכם הם מרפאים או „רופאים" ללא תואר דוקטור. יו"ר הר"ש זה שבע שנים הוא ד"ר שמואל פרלמוטר, ובדצמבר השנה יציג את מועמדותו לקדנציה נוספת, ויזכה; פרלמוטר הוא אמנם רופא־שיניים, אבל דווקא מרפאי־השיניים וה„רופאים" תומכים בו בהתלהבות. זו הסיבה שהר"ש, בהנהגת פרלמוטר, מתייחסת לשערוריה שתוארה בסידרת כתבות זו באדישות גמורה, אם לא באהדה גמורה; וזו, בין השאר, הסיבה שרופאי־שיניים רציניים, שאיכפת להם, שוקלים לפרק את הר"ש לשני אירגונים נפרדים, כבעבר. בינתיים, כבר הוקמה „עמותת רופאי־השיניים האקדמאים בישראל".

ד"ר שמואל פרלמוטר: „אנחנו תומכים בקורס."

לשיחה איתי הגיע יו"ר הר"ש מזויין במכשיר־הקלטה ובאיש יחסי־הציבור אורי סלע, אשר תרם מדי פעם ניסותים ואף תשובות. בדרך כלל דיבר פרלמוטר בכוחות עצמו.

על הקורסים לרפואת־שיניים מקוצרת באוניברסיטת בר־אילן (שלימודיו הקליניים מתקיימים במכון של הר"ש) הוא אמר: „אחת ולתמיד יש לסיים את פרשת מרפאי־השיניים בישראל, הנמשכת מתום מלחמת העולם השנייה. (...) יש לסיים את הפרשה הן מבחינת קליטת עלייה והן מבחינת סיבלם של אנשים בעלי ותק מיקצועי, וגם בשל החשש מפני קיום רפואת מחתרתית בלתי־ליגלית. כל דרך היכולה לסיים פרשת זאת על־ידי משרד הבריאות והאוניברסיטה – יש לראות בה כמקדמת את פיתרון הבעייה."

וכה אמר על טכנאי שיניים, מערבבי גבס, המשתתלים לקורסים המכשירים אותם כרופאי שיניים: „אין הצדקה שאנשים חסרי השכלה רפואית במדינת־ישראל יטפלו במתרפאים. אני חושב שטכנאי־שיניים צריכים להמשיך במקצועם, ואלה מהם שרוצים להתקדם ולטפל בפה של המתרפא חייבים להשלים ולעבור את המידע הרפואי המתיר טיפול שיניים במתרפאים. (...) שילמדו רפואת־שיניים על־פי הדרישות של מדינת־ישראל."

וזו דעתו על הקורס הקצרצר למרפאים, שארך שישים שעות במקום אלף ושמונה־מאות כנדרש בחוק: „בדרך הביצוע אין הר"ש מעורבת, דרך הביצוע נעשית על־ידי משרד־הבריאות והאוניברסיטאות. (...) אנחנו תומכים בקורס הזה ובכל קורס שבא לחסל את הבעייה הזאת. (...) בוודאי שבתנאים אחרים הייתי חושב שקורסים מבוססים יותר יכולים לתרום תרומה נוספת לרמת הרופא והמתרפא."

פרלמוטר על רמתם של המרפאים וה„רופאים": „לגבי רובם אפילו לא הגיעו תלונות מיקצועיות. ההיפך: לגבי רובם הגיעו מכתבי תודה והערצה. יחד עם זאת, בוודאי פה ושם, גם אצל הפרופסורים הדגולים, קורות תקלות." בשלב אחר של השיחה אמר פרלמוטר, בתוקף רב, כי לוועדות־הבירור של הר"ש לא מגיעות תלונות נגד המרפאים וה„רופאים", וכי התלונות הן דווקא כלפי הרופאים האקדמאים, גם בכירים. ביקשתי שיחזור שוב על הקביעה הנחרצת הזאת, כיוון שלא הספקתי להנציח אותה בפינקסי, אבל פרלמוטר סירב; צריך לבדוק את הסטטיסטיקות, הסביר, והבטיח לבדוק ולהודיע לי. אני עוד מחכה.

על כבוד המיקצוע והאינטרסים של חברי הר"ש: „הר"ש, כל עוד אשמש יו"ר שלה, תעשה הכל שלאל ידה לשמור ולהגן על כבודם ומעמדם המיקצועי הן של המיקצוע והן של החברים. משום כך, בעתיד, תילחם בכל תופעה חריגה היכולה לפגוע בעיסוק ברפואת שיניים בלי ההשכלה המתאימה. משום כך, היא תומכת בכל דרך למתוח קו על העבר ולחסל אחת ולתמיד תופעות אלה. וזה בלי ליצור רפואת שיניים מחתרתית."

– האם לצורך „מתיחת קו על העבר וחיסול תופעות אלה" אתה מוכן שתינתן לגיטימציה לרופאי־שיניים בלתי־ליגליים?

„מוכן, בתנאי שיעמדו בקריטריונים הנדרשים על־ידי משרד הבריאות. אני לא קובע בשטח הזה."

על מיקרהו של הבלתי־ליגלי פינחס אלעד (שתואר בכתבה הראשונה בסידרה), אשר איננו עומד בקריטריונים: מדוע אין יו"ר הר"ש עולה על בריקדות?

„את השאלה הזאת תפנה למשרד־הבריאות. אם המנכ"ל מוצא יקר בו..."

– האם זהו המיקרה היחיד מסוגו המוכר לך?

„גם המיקרה של אלעד לא מוכר לי."

– „לא מוכר"? הרי ידעת לספר לי על מכתב־המלצה של המנכ"ל פרופ' מיכאלי בעניינו של אלעד.

„מוכר חלקית."

– ובכן: מיקרה יחיד, או שהיו עוד?

„אני לא זוכר. לא זוכר."

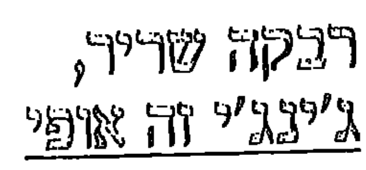

רבקה שריר, ג'ינג'י זה אופי

שיחה גלוית־לב עם אשת הדו"שר אברהם שריר, אשה מעשית ופוליטיקאית מתוסכלת, בעלת צורך קיומי להיות במרכז העניינים, חלק בלתי־נפרד מהמשחק. היא היתה כוכב בתככי המפלגה הליברלית לטובת בעלה. היא תגיע עד ראש הממשלה כדי לדחוף חוק. לא מסחרר אותה להיות אשה של שני שרים. "גם לבורג היו שני תיקים אבל הוא לא עשה בהם שום דבר."

מאת מיכל קפרא

צילומים: שמואל רחמני

„בניגוד למה שאומרים, בעלי הוא אדם בעל דעות עצמאיות. הנה, בנושא החוק מיהו יהודי ניסיתי ולא הצלחתי לשכנע אותו. אבל לפעמים כשאומרים משהו הגיוני, זה נקלט."

רבקה שריר ואברהם בביתם.
לפעמים ידעתי על מה
שמתרחש בממשלה יותר מבני
שבעלי ידע. כולם היו מצלצלים
אלי ומדברים איתי.

רבקה, צריך לעשות משהו

לרבקה שריר אשת הדו"שר אברהם שריר, יש דעות מוצקות בכל נושא. בשיחה בסלון ביתה היא מרבה לקבל פריחה, להזדעזע עד עמקי נשמתה, לקרוץ בחכרמניות, ולסתור את עצמה בתינניות. התואר "אשת שני שרים" הולם אותה. "אני ג'ינג'ית", היא מכריזה בתחילת השיחה, לא מבטלת אפשרות של עיוורון צבעים, "וג'ינג'י זה אופי. תדעי לך, שהתואר 'אשת שני שרים' – שר התיירות ושר המשפטים – הוא לא ייחודי כל־כך. גם השר בורג החזיק בשני תיקים, אבל הוא לא עשה שום דבר. לא בתיק הראשון, ולא בתיק השני ההוא־ההוא".

גברת שריר בסלון. "שר המשפטים בחדר הסמוך", היא לוחשת. על שר התיירות תדבר אחר־כך. יש היראורכיה. "היום קראתי בעיתון חלק מפסיקתו של השופט אהרון ברק לבג"צ שהוגש בנושא החנינות, והוא ממש הקפיץ אותי. לא סובלת את מתיפיפי הנפש האלה".

אולי נדבר קצת על חנינת אנשי חשכ"כ?

"אוי, לא, לא. את יודעת, בתור אשת שר המשפטים אסור לי לגעת בנושא הזה".

רבקה שריר אשה חזקה, פוליטיקאית מתוסכלת. יש לה צורך אובססיבי להיות מעורבת, להיות במרכז העניינים. מבחינת הציבור היא לא רק אשת שר – או שניים – שיכולה לדווח על תחביביו הגסטרונומיים של בעלה, אלא חלק בלתי־נפרד מהמשחק הפוליטי. דוגמה קטנה: כשרבקה שריר רוצה לדחוף חוק – אי פירסום שמות חשודים, למשל – היא מגיעה לכנסת ותופשת שיחה קטנה עם ראש הממשלה, שרים וחברי כנסת. כשבעלה יצא בעבר נגד שביתת המורים הגדולה, רבקה שריר ענתה לטלפון והסבירה למורים הכועסים את עמדת ראש המשפחה.

גם במערכות התככים של המיפלגה הליברלית

(המשך בעמוד הבא)

„אפילו אם אני יושבת לאכול עם השר, אז את החלק שלי בחשבון אנחנו משלמים באופן פרטי. אסור בשום אופן לשלוח את החשבון למשרד. זה יכול לגרום עוגמת־נפש רבה. את יודעת איזו שימחה לאיד מתעוררת בפקידים כשהם תופשים את זה?"

(המשך מהעמוד הקודם)

היא כיכבה: „כולם היו מצלצלים אלי ומערבים אותי. לפעמים ידעתי על מה שמתרחש עוד לפני שבעלי ידע. בבחירות האחרונות, אחרי שסוכם במיפלגה על בחירת ארבעת השרים, החליט יצחק מודעי לשנות את דעתו ולעשות בחירות. בעלי שיחרר את תומכיו כיוון שחשב שהעניין סגור. בקיצור, התומכים שלו התקשרו אלי ואמרו לי – רבקה, צריך לעשות משהו".

לגברת שריר יש סימפטיה רבה לצירוף המילים רבקה־צריך־לעשות־משהו. היא אשת מעש. כשבעלה נבחר לשר, שטח המחייה הפוליטי שלה הצטמצם. „זה אחד הדברים הקשים ביותר שיכולים לקרות לאשה מעורבת. כשבעלי נבחר לשר הרגשתי בהתחלה אכזבה איומה. פתאום נשארתי אאוט־אוף־ביזנס. זה כמו לטפח ילד שמתבגר ופורח מהקן".

בתחרות לבחירת "אשף המטבח הצעיר" כינה אותה אלי לנדאו ראש עיריית הרצליה: „שרה" (במילרע), ושאל לשלום בעלה ה"סגן" ששכב חולה בבית. רבקה: „מה, ככה הוא אמר? בחיי לא שמעתי. תראי, אני לא מקבלת את זה שאומרים עלי שאני משפיעה על אברשה. הייתי מוכנה, אבל זה לא ככה. בניגוד למה שאומרים הוא אדם בעל דעות עצמאיות. הנה, בנושא החוק מיהו יהודי לא הצלחתי לשכנע אותו. וניסיתי. אבל לפעמים כשאומרים משהו הגיוני, זה נקלט".

את זוכרת איזה מקרה בו הצלחת בדברי היגיון להיות שותפה להחלטה?

רבקה שריר חושבת. פונה לבתה: „דפנה, את זוכרת איזה מקרה שאבא שינה את דעתו?" דפנה לא זוכרת. „בואי נאמר שהצלחתי בדברים הקשורים לשטח המפלגתי, כי שם יש יותר מקום לרגישות של האשה. זה ידוע שלאשה יש יותר רגישות מגבר, יש לה תכונה שיכולה לאבחן אנשים ביותר חדות. הייתי מאוד מעורבת שם, היכרתי את כל האנשים, לפעמים היזהרתי אותו מפני אנשים שאינם דוברי אמת, כן, בזה יכולתי לעזור לו. גם הבאתי לו יותר אינפורמציה. אני הייתי בעניינים".

אכל השר שריר פרח מהקן החמים היישר למשרד התיירות. אחרי תקופת התעשתות נסקה רבקה שריר אחריו. זמן השהייה שלהם באוויר בלתי־מדיד. יצחק ברמן, יריבו הפוליטי של שריר וממקימי המרכז הליברלי (רבקה: „המרכז החדש very simple, הוא לא קיים. עדיין לא קיים. שמעת ממנו משהו? פרימדונות לא יכולות להקים מפלגה"), אמר: „שריר הוא כמו גנרל שצריך להיות בחזית. אבל הוא הגנרל היחיד שאני מכיר שלוקח לחזית את אשתו". ברמן רצה לעקוץ, רבקה שריר מתמוגגת. „החודש אנחנו נשואים שלושים ואחת שנה. מיום נישואינו בעלי לא נסע לבד אפילו פעם אחת. אני משתתפת בכל דבר, בכל האירועים. אני לא מצליחה לבקר במוזיאונים או בחנויות. זה מאוד קשה, מאוד קשה. תמיד ביום יומיים הראשונים של הנסיעה אני חולה. אני גם מרגישה רע מאוד בנסיעות ארוכות".

אז היית מעדיפה לא לנסוע?

„לא, זה אני לא יכולה לומר. אם הנסיעה יוצאת בזמן שנוח ומתאים לי, אני מאוד נהנית. הנה לפני מספר חודשים נסענו לסיאטל בארה"ב ופגשתי שם אנשים מקסימים, שתורמים ולא מקטרים. זו הרגשה פנטסטית. ואני רוצה שתרגישי שאלו נסיעות עבודה. נסיעות סתם מעוררות תחושה של נופש או ביקור. כאילו שאנחנו מבלים על יאכטה. בעניין המימון, תשעים וחמישה אחוז מהנסיעות הן מטעם הבונדס והמגבית, והם ממנים הכל, פרט לכרטיסי הטיסה".

תשעים וחמישה אחוז?

„אבל השר תמיד מבקש שההרצאות תהיינה בערים שיש לנו שם משרדים, ואז הוא גם עובד וגם חוסך כספים למדינת ישראל בהופעות שהוא נותן ליהדות המקום".

ומה את עושה שם?

„אני מעוררת באנשים עניין בישראל. רק עכשיו התחלנו להבין את חשיבות המגע האישי עם אנשים בחו"ל".

אפרופו מגע אישי. בראיון שנתנה לא מזמן אמרה: „במקום להשקיע הון בשליחים לחו"ל – תן חיוך לתייר, הנעם לו את זמנו בישראל וקנית לך מאות ואלפי מסבירים בחו"ל". נכון לעכשיו, רבקה שריר: „אני אמרתי שלא צריך שליחים בחו"ל? אני לא זוכרת. אולי התכוונתי לשליחים של משרד החוץ? בכלל מה זה צריך לעניין את הציבור אם שריר נוסע?

„באחד העיתונים כתבו שכל המשפחה שהתה במלון באילת. אני מקבלת פריחה כשמזכירים את הילדים. שיתקיפו אותם על זה שהם באים איתי? למה, זה לא מגיע להם? זה הפיצוי המינימלי".

ואם מדברים על פריחה שמעורר איזכור הילדים, הנה ציטטה מראיון עיתונאי שנתנה בדצמבר בשנה שעברה: „תחשבי, למשל, על הילדים שלי. את יודעת מה הם עברו בימים האחרונים? את יודעת איזה עם אכזר הם הילדים? יש לך מושג מה הם מסוגלים לומר?"

הצלם מגיע. „אם הייתי יודעת שיגיע צלם, הייתי חופפת את השיער", היא אומרת. בתחילת השיחה אמרה שרוברת המשרד הזכירה לה שצריך לבוא צלם. אולי היא שכחה שאמרת.

חוק אי־פירסום שמות חשודים זכה בשבועון "העולם הזה" לכינוי "חוק רבקה שריר" כשהוצע בכנסת. מעורבותה של רבקה שריר בהצעת החוק הזו באה בעקבות הדלפה לעיתונות, שחוקרי פרשת אלבין החליטו להציג שאלות הבהרה לאברהם שריר ואשתו. „זה פצע לכל החיים, נזק לכל החיים", היא אומרת. „בתי עשתה שינויים בביתה בסביון. היא היתה נותנת לי צ'ק ואני הייתי נותנת לה מזומן. על סמך תנועת הכספים הזו בחשבון שלי הם באו אלי. זה סופר־מגוחך. בעלי היה הקונסול היחיד באטלנטה שחזר ולא פתח משרד כדי לעשות כסף. היחיד. לי אין שום עניין בכסף. מאז שאני זוכרת את עצמי אני אדם ישר וצנוע. מזל שנולדתי כזו. אני מאוד מוכשרת לעשות הרבה מכלום.

„ביום שזה פורסם צילצלתי למפכ"ל המשטרה ודרשתי לדעת מי הדליף את הידיעה. זה לא יתכן שאנשים יקחו עט ונייר ויכתבו כל העולה על רוחם. מדובר בחיי אדם ושם טוב של אדם. אני מכירה מישהו, אדם איסטניס, נוסע עם חולצה נוספת נקיה באוטו, תמיד מאוורר את המכונית עם ספריי לאחר שמישהו ישב בה, נדיב, כיס פתוח, ואותו אדם נקלע לסביבה מסויימת שלא היה לו מושג מהי. למשטרה התברר שיש לו קשר לאדם חשוד והחליטה לעקוב אחריו. תאמיני לי, האדם הזה לא רק שלא בנוי לשבת בבית־מעצר, אלא אפילו לא יכול לעמוד לידו. במעצר, אחרי עשר שעות הוא נשבר ואמר, מה שתתנו לי אני חותם. עכשיו תארי לעצמך אם העיתונות מפרסמת את שמו. מה בסך־הכל היה קורה לציבור אם הוא לא היה יודע? אם הוא היה מחכה כמה ימים? זו חוויה שקשה לתאר אותה".

ביצד קיבלת את ההתאבדות של מוקי אלבין?

„מ־ז־ע־ז־ע. אין לי ספק שההתאבדות הושפעה מהשיטה שנהגו בו. הוא היה איש מאוד צנוע, לבש בגד עשר או חמש־עשרה שנה. עד הנישואים עם גליה הוא גר בחדר אחד. הוא היה חבר טוב, לקח מעשירים ונתן לעשירים".

את חיה בצל הטראומה שיצר פירסום שמותיכם כמעורבים בחקירה?

„לא, לא. אצלי טראומה שהיתה לפני חמש דקות נעלמת".

„אין לי ספק שאיציק מרדכי נפגע, אבל הוא הרי יצא זכאי, וכולנו ידענו שיצא זכאי. נכון שהוציאו לו את נשמתו, אבל לטובת העניין אנשי השב"כ לא צריכים להיענש. מה הם עשו?"

רבקה שריר ומזכרות: „כשבעלי נבחר לשר הרגשתי אכזבה איומה. פתאום נשארתי אאוט־אוף־ביזנס. זה כמו לטפח ילד שמתבגר ופורח מהקן."

למרות משפטים כמו „נזק לכל החיים ופצע לכל החיים" – אין טראומה. אבל את מלחמת הצדק שלה היא ממשיכה להילחם. רוצה לשנות. אלא שיש גם מקרים שהצדק, כנראה, לא חייב להיעשות. למשל, מקרה איציק מרדכי. רבקה שריר: „אני מתנגדת להקמת השב"כ. איפה שאדם מוסר את נפשו צריכה להיות התייחסות אחרת. מי מאיתנו לא שוגה? ונאמר שם שגו, או בשביל מה לנבור בעבר".

רגע אחד, ומה על יצחק מרדכי שסבל כל־כך בשל עדות שקר, שיתבן ויתנחז?

„אני בהחלט מבינה את הגיהנום שהוא עבר, אבל אני מסתכלת על הצד התכליתי. אנחנו לא צריכים לתת לאנשים להרגיש שהם מנצחים או משיגים משהו, אלא מה המדינה יכולה להשיג מזה. מה תעשה ועדת חקירה ממשלתית או משטרתית? או הם יקבלו את עונשם, ומה הלאה? במקרה הזה אני לא רוצה שאנשים שפעלו למען מטרה נעלה – ייענשו. תראי, אני לא מכירה את כל הפרטים המדוייקים. אין לי ספק שאיציק מרדכי נפגע, אבל הוא הרי יצא זכאי, וכולנו ידענו שהוא יצא זכאי. נכון שהוציאו לו את נשמתו, אבל לטובת העניין אנשי השב"כ לא צריכים להיענש. מה הם בסך הכל עשו?"

סגענו בנושא שאת מאוד רגישה אליו: עירעור יושרו של אדם („פצע לכל החיים", זוכרים?)

„אני לא מדברת מתוך ידיעה, אלא מתוך הרגשה. אולי הם היו צריכים כיסוי, אולי רצו לאלתר. איזו דרך אחרת היתה להם? הוא היה קורבן זמני, אבל תודה לאל הוא יצא מזה".

על החנינות שניתנו לאנשי השב"כ, לא מוכנה אשת שר המשפטים לדבר. על חנינות בכלל – כן. „אני באופן אישי נגד חנינות. לדעתי זה צריך לעבור שלבים רבים, ובדיקות יסודיות של פסיכולוגים ואנשי רפואה. צריך להיות בטוח שהיופי החיצוני של הפושע הוא לא זמני. זה כרוך בהרבה מחשבה ובהרבה ידע מקצועי".

ומה על החנינות שניתנו לאנשי המחתרת?

„אין ספק שהמעשה שלהם היה תוצאה של אי־המעשה בשטח. הם הרבה זמן התלוננו. הגיעו מים עד נפש והם יצאו להגן על עצמם, על המולדת. אני לא מכירה את כל הפרטים, אבל זו בפירוש הגנה על המולדת".

לפי ההיגיון הזה, אדם החי בסביבה השורצת זונות, ומחליט להורגן ביוון שהתרעותיו לא נשמעות, זכאי גם הוא לחנינה מהירה.

„כן, גם לאדם כזה מגיעה חנינה. הרשויות בארץ יכולות הרי להוציא אדם מדעתו. אצלנו בארץ, כשבאים לטפל באיזה נושא, חייבים להפוך שולחן. כל פקיד פה רוצה לתת הרגשה שהוא הכי חשוב".

הביורוקרטיה בארץ מעצבנת אותה. באמת מעצבנת. אלא שלא כל־כך ברור למה.

בתור אשת שר, יכולת בזמן פירסום שמותיכם בנושא החקירה, להרים טלפון ישירות למפכ"ל המשטרה. כשבתך רבה עם המורה, התקשרת עם שמואלי, מנכ"ל משרד החינוך. אין פה ניצול מעמד?

„הבת שלי היתה תלמידה מצטיינת. בכיתה י"א היא הסתכסכה עם המורה על עקרונות. זה פגע בה ובגלל זה היא לא גמרה בהצטיינות. אילו עקרונות? המורה אמרה לה, שהיא לא אוהבת ילדים עם תפישה מהירה. אז כשנעשה עוול כזה לבת שלי, הרמתי טלפון לשמואלי. יש לי פריבילגיה ואני מנצלת אותה. זה נכון שאף אשת שר לא היתה עושה את זה. את יודעת למה? כי זה לא מעניין אותן. אני בהחלט מנצלת את ההזדמנויות שיש לי. בקשר לחוק, אני מרגישה בכנסת כמו בבית. נשים אחרות לא מסוגלות ולא עושות. לי אכפת. כי יש יותר אנרגיה. וניצול מעמד? אם אני אוכל לשנות משהו ולתרום – עשיתי מעשה טוב. ווה לוקח המון כוח, והמון בריאות".

רבקה שריר חברה בדירקטוריון של המועצה הישראלית לצרכנות.

זה מינוי פוליטי?

„למה צריך להעניש אותי כאשתו של שר? אני רואה בחומרה רבה את מיעוט הנשים בכל מועצות המנהלים והדירקטוריונים. לפני שבע שנים, כשבעלי היה עדיין חבר־כנסת, הציעו לי להתמנות כחברה בדירקטוריון. נושא הצרכנות קרוב ללבי ויש לי את כל הנתונים הדרושים".

מי הציע?

„אני לא יכולה להגיד לך".

רבקה שריר רואה עצמה אשה ליברלית. „כן, אני אשה ליברלית". למרות הליברליות היא נגד עירום בתיאטרון. „אני ליברלית לכל הכיוונים. אין לנו שום זכות לפגוע ברגשותיו של האדם השני. באופן אישי עירטול יפה מרשים אותי יותר מעירום בכלל. בתיאטרון מסובסד מספיק שיושבים בקהל מספר אנשים שזה מפריע להם, כדי שצריך יהיה להתחשב גם בהם. צריך להתחשב בכולם. הנה, אפילו אמריקה חוזרת היום לשמרנות. ברגע שכולם מרוצים נוצרת חברה בריאה מבחינה נפשית".

בזווית העין אני קולטת על הכוננית בסלון פסל מיניטורי של נשים עירומות.

„כשנעשה עוול לבת שלי, הרמתי טלפון לשמואלי, מנכ"ל משרד החינוך. יש לי פריבילגיה ואני מנצלת אותה. נכון שאף אשת שר לא היתה עושה את זה. אני בהחלט מנצלת את ההזדמנויות שיש לי."

ומה על פסלי עירום במוזיאונים?

„אל תשווי חי או מת", היא אומרת. „פסל לא מעורר כלום. את יודעת, לא מעורר רגשות. זה שונה כאשר רואים אנשים חיים עירומים. תראי, אני מסוגלת להנות מאדם יפה בעירום. אני מטבעי מחפשת את היופי, יודעת להנות מדבר יפה, אבל למאות ואלפים אנשים אחרים יהיו מחשבות אחרות, ותמשיכי לבד את הכיוון".

אל סוגיית העירום בתיאטרון הגיעה בעקבות עימות חנוך לוין – תעסה־גלזר. רבקה שריר צידדה כמובן בתעסה־גלזר. את מחזותיו של חנוך לוין היא לא אוהבת. „אני לא מחפשת את המתוסבך בחיים. אני מעדיפה לראות את היפה. את הצער והכאב אפשר לקבל חינם. אולי אני לא כל־כך מתוחכמת בשבילו". את המשפט הזה היא אומרת באנגלית, אולי כדי לרכך את חוסר התיחכום. „בניו־יורק ראיתי הצגה על הומוסקסואלים. הביצוע נהדר, אבל התוכן... כל העיוותים האלה זה חלק מהחיים, לא רוצה לראות אותם".

אז למה הלכת להצגה?

„הלכתי בגלל המשחק. המשחק מ־ע־ו־ל־ה".

לא מתיש אותך להיות אשת שני שרים?

„אני כבר אמרתי שמבחינת האופי שלי אני מאוד אוהבת להיות בעניינים. אני כל הזמן אוהבת לראות ולהאזין. זו כבר דרך חיים שממש מושרשת בי. אני הולכת איתו לכל מקום".

ומי מממן את הליווי הצמוד שלך?

„אני תמיד נוסעת איתו. ואם יש הוצאה נוספת – אני משלמת. זה חוק. אפילו אם אני יושבת לאכול איתו, אז את החלק שלי בחשבון אנחנו משלמים באופן פרטי. אסור בשום אופן לשלוח את החשבון למשרד. זה יכול לגרום עוגמת־נפש רבה. את יודעת איזו שימחה לאיד מתעוררת בפקידים כשהם תופשים את זה?"

לדעתך, אברהם שריר הוא שר־משפטים אידאלי?

„אני בדעה שהיום, במדינת ישראל, קשה מאוד לעשות דברים בגלל מלחמות היהודים. כפי שאני מכירה את בעלי – אצלו העבודה היא במקום הראשון. ואדם בעל גישה כזו עם מינימום סיוע יכול להצליח בכל תפקיד. לבעלי יש השכלה משפטית והוא רחב־אופקים כתוצאה מפגישות עם ראשי מדינות. אין לי ספק שיש לו את הכישורים והעומק. הוא לא אדם שהצטמצם בארץ". ■

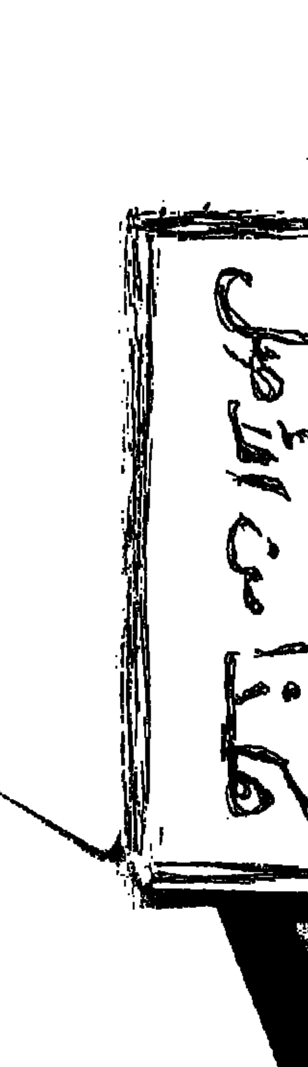
תופרת שמלות וגינוני אהבה

רבקה שריר, 49, ילידת ירושלים, בת למשפחה מסורתית. את אברהם שריר פגשה במזל שש־עשרה וחצי במועדון הציונים הכללים. בירושלים עבדה במנהלת ספריית הכנסת, וכשעברו לתל־אביב עבדה במפעל חסיס ואחר־כך כמנהלת לשכתו של שמחה ארליך ז"ל בזמן שהיה סגן ראש עיריית תל־אביב. „מאוד הצלחתי. הייתי יכולה להגיע רחוק, אבל מאחר שחשבתי שעלי לגדל את ילדי – ויתרתי על קריירה פוליטית".

לזוג שריר ארבעה ילדים. הבכירה נשואה ואם לבת, הבן השני לומד בארצות־הברית, הבת השלישית סיימה תיכון, והצעיר עדיין לומד בבית־ספר. חתונת בתם, שנערכה ברוב פאר והדר בתחילת מלחמת לבנון, זכתה לביקורת קשה. „מי חשב שהמלחמה תיקח כל־כך הרבה זמן? כאב בלב הוא כאב שבלב, ואותו אף אחד לא יכול לקחת. אני לא יודעת אם בתחילת המלחמה היה אסון גדול כל־כך כמו זה שבהפצצה, למשל. אמנם אברהם כאיש ציבור לא יכול היה לעשות דבר מפואר בזמן מצער כל־כך, אבל זה לא הוא עשה. זה החתן".

את דירתם בנווה־אביבים קנו, לדבריה, לפני שנהפך האיזור ליוקרתי. חמישה חדרים, די סולידי. הטלפונים בבית חם בשבילה על תקן צינורות חמצן, אי־אפשר בלי. היא תופרת לבד את בגדיה: „דפנה, תביאי את שתי השמלות החדשות שתפרתי", ומתחלפת עם בתה בגרדרובה, ומרבה בגינוני אהבה.

מי יודע לאן היתה מגיעה בפוליטיקה.

מאת עירית שמגר
צילומים: שרות "גאמא"
וד. פיינגולד

איבוד הבתולים? עניין שלי

מלכת להיטי הסקס עם סרט ותקליט חדש, וגם תסרוקת ופנים חדשות — מדונה מורידה פרופיל. רוצה להיות פחות סוערת ופחות שתלטנית. המצליחנית שהתרוממה לצמרת בעזרת רצועות החזיה שלה, משחקת עכשיו את האשה הנשואה, המאוהבת. בעלה, כוכב שערוריות, גונב את ההצגה, והיא כותבת לו שירי אהבה.

היא לא שחקנית בכלל. היא שחקנית טוטאלית. זמרת, תופעה, רוק, "בייבי דיטריך", לפי צלם כתב־העת "קוסמופוליטן". "מיני־מאוס" — קראו־קבעו מבקרי פופ. מדונה לואיזה וורוניקה קיקונה סן יודעת שתמיד יימצא מישהו שמחפש אותה במושב האחורי של הפולקסוואגן. אבל היא שרה, מחברת את המוסיקה שלה ומפיקה בעצמה את סיכתוני הווידאו שלה. עכשיו היא גם בסרטים "סוזן סוזן" ו"הפתעה בשנחאי", ובתקליט חדש — true blue. מדונה אחרת. יש לה גם מראה חדש.

לא מזמן היא נתנה לגיטימציה לפראחיות, החזירה את הסקס־אפיל של חזיה מרופרת לדור־הבלי. בתור זמרת לא נתנו לה עשר בשום סולם. בתור שחקנית היא עדיין קוריוז. אך בתור קוריוז היא סופרסטאר. היא קשה. היא טורפת. כריש בתחפושת. מוטב להיזהר ממנה. לא טוב לריב איתה. לימודי הבלט לא הקפיצו אותה לפיסגה. פאריס גרמה לה יאוש, שנתיים החרים אותה הרדיו. היום היא מלכת הלהיטים. הסוכן של מייקל ג'קסון מנהל את עסקיה. שחקן הקולנוע שון פן (ראה מסגרת) הוא הבעל שלה. היא אוהבת את מילן קונדרה, את מרלין מונרו אך יותר מכל־את מדונה.

מדונה בת חמישים (אחת משישה או שמונה ילדים במשפחה, המידע משתנה לפי מצב רוחה של המתראיינת), שאביה היה פועל במפעלי קרייזלר בעיירה ביי־סיטי (במדינת מישיגן) וכשהיתה בת שש נפטרה אמה מסרטן. אחר־כך נישא אבא שנית (לסוכנת הבית) ולביוגרפיה של מדונה — היתומה־העניה־הילדה־התמימה־הפרועה — נוספה גם אם חורגת.

החינוך שלה זה בלט, ג'ז, סטפס ומחול מודרני. היא היתה בלהקת המעודדות של קבוצת ספורט והופיעה בהצגות בית־הספר. בת שמונה צולמה בסידטון סטודנטים שם טיגן האמן הצעיר ביצים על ביטנה. בת שתיים־עשרה חטפה מכות מאביה, שהוריד אותה בכוח מן הבמה עליה רקדה הילדה בתלבושת פאנק וצבעי פוספור על התחת. כמו כולם היא מרדה בסמכות, אבל עשתה את הכל — בגדול. כאמור, יחסי ציבור הם הצד החזק ביותר של מדונה.

הכוח שלה הוא הזיה לחה. ההצלחה שלה היא שיווק מבריק לא פחות מכשרון. מדונה יודעת את ערכו של הבטחון העצמי, והיא מומחית ליצירת מיתולוגיה. חשם הרע שלה, האמביציה חסרת המעצורים והכשרון למצוא את האנשים הנכונים ולהעיף אותם לאחר שפסקו לשרתה — רק מוסיפים לאימאז'. אפשר תמיד לצטט אותה (ולא להשתעמם): "איבוד הבתולים? זה היה צעד טקטי בקריירה שלי. אמא שלי היא היתה יפהפיה. אני מאד דומה לה." אז מי עוד צריך את החוברת "מדונה — איך להיות כוכבת רוק" שהוציאה לפני כמה שנים? "זמר רוק", היא אומרת, "לעולם אינו הולך הביתה. אין הפרדה בין האדם לבין הכוכב. זה הסיפור של הרוק. אתה עומד על הבמה ואומר: זה אני, קח אותי. אנשים רואים אותי מופיעה, שרה, מתפרעת, רוקדת, וכל הזמן יש הצהרה: אני כאן, כולי בשבילכם."

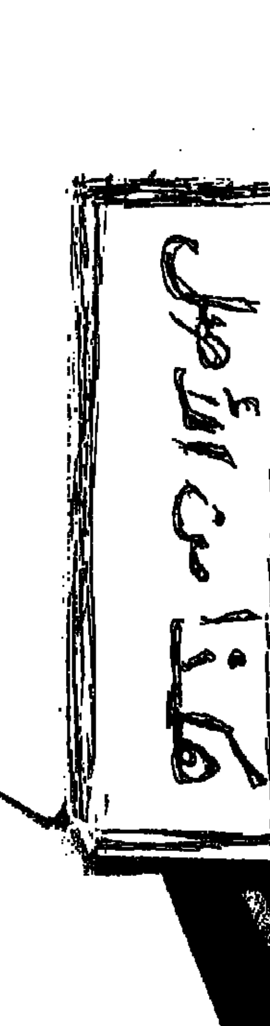
[illegible] ההצלחה הגדולה למרות מדונה לנגן בגיטרה [illegible] אחריה. כשהחלה לשיר, היא תמיד יודעת למצוא מישהו שיקח אותה לסיבוב ושעת שיעמידו אותה לבזוז על הבמה. [illegible]

מהלחין הן ג'ובניל שלימה אותה [illegible] ולהלחין את המוסיקה של שיריה. [illegible] לחיות אמנית [illegible] ולהתפשל [illegible]

אז פגשה את [illegible] שהיה לחיש [illegible] אותה [illegible] בתקליטה [illegible] עשינו [illegible] מסוק לרוקן [illegible]

(המשך בעמ' 17)

[illegible] המראה הפרוע והמיניות התוקפנית. אבל אסור לשכוח [illegible] את תנוכי אזניה וצווארה בצלבים המתנדנדים [illegible] המשולהבת של זוהרתירה.
[illegible] את דמותה של מדונה לוקח [illegible] הקאתולית שגדלה בבית אמלק [illegible] חזה מפורסמת. היא יודעת ל[illegible]

איבוד הבתולין? ענין של קריירה

(המשך מעמוד 15)
מעצורים. „אבל כך מכנים אצלנו אשה מצליחנית, ומדונה מאד־מאד ממהרת להצליח ואף אחד לא אוכר לה מה לעשות". אנג, שטיין לא מסתיר שהוא נטרף אחריה ממבט ראשון, מהקול המטרף והמראה המטרף. מיד ידע שהיא כוכבת. „יש לה כל הבטחון העצמי הדרוש לכוכבת."

וכל זה קרה זמן לא רב יחסית לאחר אותם צילומי עירום נועזים בהם דיגמנה כשהיתה רק בת תשע־עשרה. התמונות שצולמו בסטודיו לתלמידי ציור הופיעו עשר שנים אחר־כך ב"פנטהאוז" וב"פלייבוי" (יולי 1985, בעת ובעונה אחת). לא צילמו אותן ווגנים, בוודאי שלא חובבי אבסטרקט. הן היו כמו אזורים לתקליטיה הבאים "בורדרליין" ו"כמו בתולה" ומעוררים את בלוטות המין, אשר מהר מאד חרגו מעולם הבלוטות. מדונה החלה לשיר וגם להראות – בסרטוני וידאו.

מדונה ידעה שהעסק הזה של צילומי העירום יתפוצץ יום אחד. לאחר הפירסום יצאה לפגוש את מעריציה ומשמיציה בראש מורם. היא אמרה: „איני מתנצלת על שום דבר!" המוטו שלה הוא: „אם יש לך את זה – הבליטי! לא לפחד ולא להתבייש. להביט להם ישר בעיניים ולקחת כל מה שיש". אבל איש לא ידע איך נכתה באותו לילה, ואיך חשבה שלא תחיה אפילו יום נוסף. „הייתי בת עשרים ושש והרגשתי כמו ילדה בכיתה ה', כשלא הרשו לי ללבוש גרביים לבנים שקופים שכל הילדות בכיתה שלי לבשו. חשבתי שזה סוף העולם. אך למחרת היה יום חדש."

כל ניסיון לנתח את דמותה של מדונה לוקח בחשבון את המראה הפרוע, המיניות התוקפנית, הקול הגרוני, "השחור". „מדונה היא חלילן מושחת המובילה אחריה צעירים רבים בדרך של שחיתות, הפקרות וניוון", אמר עליה ד"ר סם ג'יימס מהאמריקן מדיקל קולג'. ובט מידלר אמרה: „האשה הזאת הרימה את עצמה למעלה בזרועות החניה שלה, אך היא שוכחת להחזיק אותן מדי פעם". מצד שני אסור לשכוח את מדונה (האם הקדושה, הקאתולית מבית איטלקי אדוק, שמקשטת את תנוכי אזניה וצווארה בצלבים המתנדנדים מעל אותה חויה מפורסמת. היא יודעת איך לשחק אותה בסתירה המשלהבת של זונה־נזירה. לא רק זעקת התרסה של דור פוסט־ויטנאמי יש כאן, אלא גם נגיעה בפורנוגרפיה רכה. והפגיעה בקדושה היא תמיד על גבול ההערצה.

כל כוכבת רוק היא כוכבת סקס. מדונה – באותה חזיית־מחוך שחורה, שפתי ארגמן, נקודות חן מלאכותיות והרבה תנועה לוהטת – משחקת את הבובה המתנפחת. ברכי מתפרקת ומצחיקה. כל הופעתה היא התגרות מחשמלת. בשביל הבימאית סוזן ויידלמן היתה מדונה התגלמות האשה החופשיה. אחת שעושה כל מה שבראש שלה. הסיפור של "סוזן סוזן" היה סיפור של כפייה, של התמכרות. אשה שרודפת אחרי אשה אחרת; אשה שהופכת לאשה אחרת, למדונה. עקרת־בית משועממת שקוראת מקומון ונתקלת במודעה מוזרה של אחד שמחפש נואשות את סוזן. היא נכנסת לנעליה של סוזן, לובשת את בגדיה, ומסתככת בהרפתקה המחוללת בחייה שינוי קיצוני.

„יש הרבה משותף לסוזן ולי, אבל אין זה נכון שסוזן היא מדונה", היא אומרת. „סוזן היא אשה שאין לה אמצעי מחיה ומתקיימת בשולי החברה. אבל היא גם בחורה עם ראש פתוח שעושה מה שהיא רוצה. היא גם בחורה בעלת תושיה בלתי רגילה, מאותן נשים שמסיעות את הכל. היא מתמרנת גברים שמוציאים אותה לארוחות ערב. יודעת להסתדר ולא להישאר רעבה. היא גם שואלת בגדים מחברותיה. אבל כששואלים אותה איך היא מתקיימת ומאין הבגדים שהיא לובשת, תמיד יש לה תשובה שתפוצץ את כולם."

וזה מה שהמריץ אותה לקבל את התפקיד שחולל מפנה בקריירה שלה, כמו אצל סוזן. מדונה: „כשהייתי בניו־יורק בשנים הראשונות של בגרותי, הייתי צריכה לסמוך על אותם אינסטינקטים של סוזן כדי להסתדר. לא היה לי כסף ולא עבודה. גם אותי היו שואלים את כל אותן השאלות המטופשות, מהיכן הכסף לשכר הדירה ומאיפה הבגדים היפים של מדונה. אני הצלחתי והגעתי רחוק, כמו סוזן, וזה מה שמשך אותי בסיפור".

שון פן: תמיד לחוץ.

הפרא ימות צעיר

הסיפור של מדונה הוא גם הסיפור של שון פן. נער רחוב ופושע צעיר – זה שאין לו סיכוי אפילו במוסד לעבריינים צעירים ("עולם הפורענות") הוא בעצם בנם של שחקנית ובמאי תיאטרון. את הלימודים שלו עשה בסדנת תיאטרון בלוס־אנג'לס: הוא לא התגלה בגיל תשע־עשרה, הוא תמיד היה שם. כשהתחיל להופיע ידע זאת: „התרגשתי, אבל הייתי מוכן".

טימותי האטון מתק אותו ב"כיבוי אורות", אך שון גנב את ההצגה מהאטון ב"בז ואיש השלג" – שם היה נער מסובך, סוחר קוקאין: בשביל כסף, הרפתקה ואהבת הסכנה הוא מכר סודות צבאיים לרוסים. צריך היה הרבה שנאה כדי ליצור את הדמות הזאת, לשון פן זה בא בטבעיות. הביקורת התלהבה ממנו (זה היה לפני סיפור מדונה) וכתבה: זהו שחקן טוב מדי כדי שיתמסגר במיתוס העבריין. הוא משתלט על המסך, הוא שולט בקהל.

פעם כתבנו עליו: יותר מדי פראי, יותר מדי טבעי. תמיד לחוץ, הוא ימות צעיר. בינתיים שון התביית במסלול של סלבריטי, הפראות שלו נותנת לו כותרות, אך מה יהיה על המסך?

„מי לובש אצלנו את המכנסיים? אני מוריד את המכנסיים במשפחה הזאת ולא אכפת לי מי לובש אותם."

עכשיו עשתה את "הפתעה בשנחאי", סיפור קולנועי יותר, סיפור אהבה. בשנחאי של 1938, עיר חטאים בינלאומית, פוגשת בת טובים ממסצ'וסטס (המגיעה לשם כדי להיות מיסיונרית נזירה) בהרפתקן מפוקפק. הסרט צולם בהונג־קונג ובלונדון, והמפיק ג'ורג' הריסון (מהחיפושיות בעבר) התעקש לשמור את התפקיד למדונה: מי אם לא היא הבתולה הקאתולית הזכה שהושחתה בדרך לתפילה. סיפור האהבה שלהם יזכיר לכם, אמרו, את האמפרי בוגארט שהתאהב בקתרין הפברן ב"מלכה אפריקנית" – אם כי מבחינה אפריקנית הוא מזכיר יותר את המהומות בסוואטו.

בזמן הצילומים חבט בעלה שון פן על ראשו של עיתונאי באלת עץ, והמרצדס הסגולה של מדונה דרסה צלם אנגלי. ניצב בסרט פוטר לאחר שביקש את חתימתה של מדונה, ואיש יחסי הציבור עף כשהציע להם להצטלם בשביל העיתונים. אחרי ששון פן גם חנק (ברצועת מצלמה) עורך של עיתון בכיר מאד בהונג־קונג, טסו לעיר בעלי החברה כדי ליישר את ההדורים. הם לא הועילו הרבה: בחוזה קיבל הזוג פן לא רק זכות לאשר את התסריט (וחובה לספק להם מיטה כפולה בכל מלון); המפיקים גם חתמו שרק „יכולים לבקש מהם לשתף פעולה עם העיתונות." כן, יש חילוקי דעות בענין מדונה, אך הכל מסכימים לגבי שון פן: הפרא הקטן, זה היה כינויו על בימת הצילומים.

כאמור, אין פרסומת טובה יותר מן האנטי־פרסומת. כשעמדו לצאת לרחוב לבש שון קסדת אבירים עתיקה ומדונה הסתתרה תחת מטרית ענק שחורה. את חתונתם הסודית ערך הזוג הסוער בבגדים טהורים־לבנים. העיתונאים, כידוע, צילמו הכל מן המסוקים מלמעלה. „הכרישה התחפשה למדונה", הם כתבו מתחת לתמונות, ובצר הוסיפו: „המפלץ השתלט על האלילה". לסיפור האהבה שלהם הם הזרימו הרבה מתח. לא רק מכות עם עיתונאים, אלא גם בין האוהבים. שבועיים לפני החתונה המפורסמת נכתב שמדונה מנהלת רומן עם מייקל ג'קסון ואיך שון פן הכה את הזמר הכושי החביב.

עכשיו הם חיים יחד, אוהבים יחד ועובדים יחד ורק דברים טובים יש להם לומר על זה. כמו למשל כשהוא אומר עליה: „שום דבר אינו חשוב כמותה. לא האוקיאנוס, ולא היבשה, לא מלחמה אטומית ולא עמים גוועים ברעב. מדונה היא מרכז העולם".

„מי לובש את המכנסיים אצלכם במשפחה?" שאלו את שון.

„אני מוריד את המכנסיים במשפחה הזאת, ולא איכפת לי מי לובש אותם."

מדונה הנשואה וכוכבת הסרטים, היא מדונה אחרת. המראה החדש מתוורד:

„עכשיו אני כותבת הרבה שירי אהבה. מוזר, אבל אני פשוט מאוהבת, ואני מתחשבת בדעתו של אהובי. שון נותן לי השראה. כמו ספר גדול או סרט.

„אני רוצה לשמור על הקסם והמיסתורין בחיים שלנו, כמו פעם, בחיי כוכבי הוליווד בעבר. היום מתעניינים רק בכביסה המלוכלכת של המפורסמים. ואני, כדי לעבור ברחוב, צריכה להסתתר. פעם הייתי מוחצנת, סוערת. היום אני מורידה את הראש.

„שון מבין אותי. הוא רוצה להגן עלי, לשמור עלי מן הדברים הרעים שאנשים אומרים עלי. יכול להיות שהשיטות שלו לא כל כך יעילות, אך הוא עושה מה שבראש שלו, הוא נאמן לעצמו ולא חשוב לו מה יגידו.

„תמיד הייתי שתלטנית ותפשתי עמדות כוח. עוד כילדה ידעתי שהעולם שייך לי ואסור לי לפספס אותו. יש לי גישה חיובית לחיים, ואני מאמינה שהקהל שלי מבין אותי. אני מאמינה שהם יודעים להעריך את הילדה הקטנה ממישיגן, שהיה לה חלום גדול.

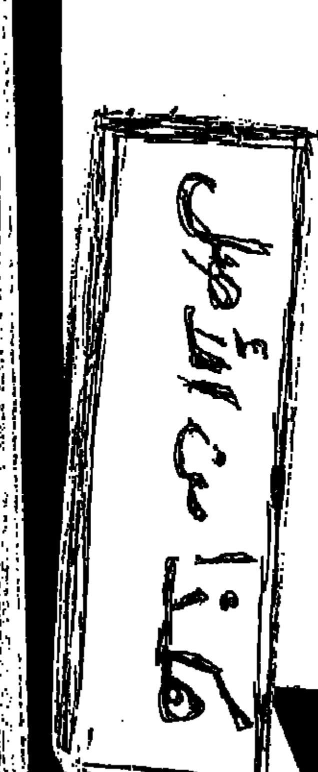
„אני לא לוקחת את עצמי יותר מדי ברצינות. אתה חייב לפעמים לצחוק על עצמך, ואני עושה את זה, בחיים, ובסירטוני הווידאו שלי. אפילו בהופעות שלי."

אצבע על הקיר

מאשה אפרתי, גיורת מברית המועצות וקומוניסטית נאמנה בסניף רק"ח בירושלים, נרצחה בביתה במוצאי חג הסוכות. לא היו עדי ראיה. הנשק לא נמצא. המניע לא נודע. הרוצח נתפס בגלל טעות קטנה. בימים אלה נשלח למאסר עולם. משפט הרצח היה מהסוג הנדיר. הסיפור שמאחורי התעלומה.

מאת ברוך מאירי

רצח מאשה האדומה

מאשה אפרתי לפני מותה, על רקע הכנסיה הרוסית בירושלים, ושמואל ברוקס כפי שצולם לאחר מעצרו בעת בדיקה שערכו לו חוקרי המשטרה: הוא שאל מתי היא התאבדה.

בוקר יום שישי, 19 לאוקטובר 1984, ניגשה מאשה אפרתי, בת 62, חברה נאמנה ברק"ח, לסניף הדואר בשכונת בית־הכרם בירושלים לראות אם הגיעו מכתבים לתיבת הדואר שלה. משם קפצה למספר דקות לבית חברתה הטובה נעמי סיטון, כפי שעשתה פעמים רבות בעבר. שתיהן עובדות בשירותי הבריאות של עיריית ירושלים. הבדלי ההשקפות הפוליטיים מעולם לא הפריעו לידידות ההדוקה שביניהן.

מאשה שאלה: „את יכולה להיות איתי בקשר בשבת, או אולי לבוא לבקר אותי?"

נעמי ענתה: „אני לא יודעת. סוף השבוע הזה יהיה אצלי עמוס בדרך־כלל, יש לי ביקורים, אבל נהיה בקשר".

נעמי לא טילפנה בשבת. למחרת, בתום חופשת חג הסוכות, שבה לעבודתה בעיריה. בצהרים צילצלה ללשכתה דנה חבר, האחראית על העובדות במשרד. „נעמי", היא אמרה, „מאשה לא הופיעה לעבודה. אני מנסה להתקשר אליה כל הבוקר ואין תשובה. אני כבר מודאגת. מאשה היא אשה בודדה וחולנית, אולי היא מרגישה לא טוב?"

סמוך לשעה שלוש, בתום ארוחת הצהריים, יצאה נעמי סיטון לברר את פשר התעלומה. היא הלכה לביתה של מאשה ברחוב המשוררת רחל 10. כל תריסי הדירה שבקומה הראשונה היו מוגפים פרט לחלון המטבח. היא צילצלה בפעמון הדלת אך איש לא ענה. כעבור שעה קלה, אחרי שטיכסה עצה עם דנה חבר שחיכתה לה ליד הסופרמרקט של בית־הכרם, חזרה שנית לדירה. הפעם ניסתה לפתוח את הדלת, ולתדהמתה גילתה כי זו ננעלה לה בקלות. נעמי לא מיהרה להיכנס אלא ביקשה קודם מאחד השכנים, משה רבש, שיתלווה אליה. חשש נורא כירסם בליבה. הדלת הראשית היתה פתוחה, וזה סימן מוזר ומבשר רעות לגבי מאשה אפרתי שהיתה נוהגת להסתגר מאחורי כמה מנעולים.

השנים נכנסו לדירה החשוכה. רק מחריץ הדלת של חדר השינה בקע אור קלוש. רבש הדליק את האור בפרוזדור, והזיז את הדלת בזהירות. „אני לא גיבור גדול", התוורה מאוחר יותר. נעמי הסתכלה פנימה וקפאה על מקומה. „אני מסתכלת ככה ורואה כף רגל מציצה. הרגשתי כאילו האדמה בולעת אותי". אחוזת פניקה, צעקה ותפסה בכתפו של משה רבש. הוא הביט פנימה וראה את גופתה של מאשה מוטלת בתוך שלולית דם גדולה. „בואי נתקשר למשטרה", אמר לנעמי, „אני בטוח שזה רצח".

הדבר הראשון שבלט לעיניו של מפקח המשטרה סלומון אמיר, ראש צוות החקירה המיוחד, היה הסדר והנקיון שנשמרו בתוך הדירה: איש לא הפך אותה. גם לא היו סימני חיפוש. מאשה נרצחה בדקירות של מכשיר חד בכל חלקי גופה. מגבת לא גדולה היתה מונחת בין רגליה, ומתחת לראשה – סמרטוט קטן. על צווארה ענדה שרשרת גדולה עם מדליון. עגילים וטבעות קישטו את אזניה ואצבעותיה. בסמוך היה מונח ארנקה ובתוכו כסף מזומן, גם מטבע זר. היו סימנים של מאבק שהתנהל בדירה בין בעלת־הבית לאלמוני שנכנס פנימה, אבל התקבל הרושם ששום דבר לא נגנב.

למפקח אמיר נראה ברגע הראשון שלא היה זה רצח למטרות שוד.

הוא הזעיק את חוקרי המחלקה לזיהוי פלילי, והם החלו לסרוק את הדירה, לחפש טביעות אצבעות וללקט כל חפץ אשר בדיקתו במעבדותיהם עשויה לסייע בפיענוח התעלומה. את המכשיר שבו נדקרה מאשה – החפץ החשוב ביותר, מבחינתם – לא גילו. גם לא נראה היה שהרוצח פרץ פנימה בכוח. כל הסימנים העידו כי לאלמוני היתה גישה לדירה. בעלת הבית לפתוח הכירה אותו, אם לא היה מבאי־ביתה.

עם קצה החוט הזה העלתה חקירתם של שכנים וידידים מערכת ענפה של קשרים אישיים שקיימה מאשה אפרתי עם גברים שונים, רובם במסגרת פעילותה ברק"ח. החשד הראשון היה שהרצח בוצע על רקע פוליטי. מזכיר סניף רק"ח בירושלים יחיאל עמית, ומשה דימינסקי חבר המפלגה וידידה של הנרצחת, התייצבו ביוזמתם במטה המשטרה שבמגרש הרוסים. הם שמעו על הרצח ובאו לשמוע פרטים על הסיבות והנסיבות וגם לקבוע את סדרי ההלוויה. מאשה הלא היתה אשה בודדה, ומי ידאג לחלוק לה את הכבוד האחרון אם לא חברי מפלגתה.

החוקרים ביקשו לקבל את רשימת החברים בסניף המפלגה הירושלמי. יחיאל עמית התנגד. איימו עליו שאם לא ימסור את הרשימות, יעצרו אותו כחשוד ברצח. הוא לא התייחס לכך ברצינות עד שמצא את עצמו כלוא בחדר המעצר. היום, כמו אז, ברור לו שנעשה לו עוול והמעצר נועד להשיג לכל היותר כותרות בעיתונים, מבלי שאיש במשטרה יאמין כי יש לו מעורבות ברצח. מאשה אמנם היתה קומוניסטית ארוקה, מלידה, אבל לא פעילה ובולטת במידה כזו שתהווה איום על מישהו שיבקש לסלקה מדרכו הפוליטית. מעצרו של יחיאל עמית פורסם בהבלטה, ולעיתונאים נרמז כי הוא "טיפוס מיוחד במינו". עמית, שהיה לפני קום המדינה אחד מאנשי לח"י בירושלים ואיבד יד באחת מפעולות המחתרת, הצטרף למפלגה הקומוניסטית לאחר מלחמת ששת הימים.

מאשה לא היתה איום פוליטי כמו שרצתה להחלץ מבדידותה. היא חיפשה בטחון לאחר מות בעלה השלישי, וזה מה שהמריץ אותה לחפש חבר לחיים באמצעות מודעה בעתון. האלמנה כבר היתה כבת 60, ולחבריה אמרה שלא מדובר כאן ברומן אהבה.

מזכיר המפלגה שוחרר ממעצרו כעבור פחות מ־48 שעות. תרומתו היחידה לפיענוח התעלומה היתה בסיפור תולדות חייה של מאשה אפרתי. הוא סיפר כי נולדה למשפחה לא יהודיה בברית־המועצות, נישאה שם לצעיר רוסי ואף הרתה לו. הבעל נהרג במלחמת העולם השניה בשורות הצבא האדום, והיא הפילה את העובר. לאחר המלחמה התאהבה בבחור יהודי־ציוני והתגיירה כדי שיוכלו להתחתן. ב־1949 עלו לישראל, וכעבור זמן התגרשו. בעלה רצה ילדים, אבל ההפלה מנעה ממנה הריונות נוספים. כעבור זמן נישאה בשלישית לעקיבא אפרתי ממנו התאלמנה לפני עשר שנים. עמית סיפר עוד כי מאשה שמרה כל השנים על קשר חי עם בני משפחתה שנותרו בברית־המועצות, ונהגה לבקרם לעתים מזומנות. היא עמדה לפרוש לגימלאות והתכוננה לנסוע לביקורים נוספים. כסף לא חסר לה. היתה לה דירה נוספת בנתניה. בשנה שקדמה למותה הטראגי החלה להתכונן לנסיעה, וכבר רכשה מתנות לעשרות הקרובים. נאמנותה ל"אמא רוסיה" היתה עקבית והדוקה. בצוואתה הורישה את כל רכושה למפלגה.

יחיאל עמית, כמו גם חבר המפלגה דימינסקי והידידה נעמי סיטון, ציירו את מאשה אפרתי כאשה נמרצת וקפדנית, וגם מארחת למופת עם הרבה רצון ולב חם שממעטת לדבר על עצמה אפילו באוזני המקורבים לה. היא רצתה להחלץ מבדידותה וחיפשה בטחון מעבר למנעולי הדלת שמאחוריהם הסתגרה לאחר מות בעלה השלישי, ולחתולים שאהבה לגדל. וזה מה שהמריץ אותה, לדברי עמית, לחפש חבר לחיים – רביעי במספר – באמצעות מודעה בעתון. מאשה כבר היתה בת למעלה מ־60, והיא אמרה שברור כי לא מדובר כאן ברומן אהבה אלא שעשתה זאת כדי שלא תאלץ לחיות לבדה.

החוקרים התעניינו האם נוצר קשר כלשהו בעקבות המודעה. סיטון ודימינסקי (שהכיר את הנרצחת במשך 30 שנה) רמזו להם על קשר בולט במיוחד עם אדם המתגורר במרחב חיפה, בקרית־ים או בסמוך לה. דימינסקי חשב שלאיש קוראים שמואל והוא תורכי במוצאו. השם נרשם, אך באותו שלב לא עורר תשומת־לב מיוחדת. המשטרה לא הרפתה מהקו הפוליטי, והמשיכה לחקור עשרות אנשים.

ואז גילתה הצצה חוזרת ביומנה של מאשה אפרתי את מספר הטלפון של אותו שמואל מקרית־ים. משרד התקשורת סיפק את שם משפחתו – ברוקס – וגם את כתובתו המדוייקת. המפקח אמיר נסע לשם אך מצא את דלת נעולה. אחת השכנות סיפרה כי "האדון ברוקס" נעדר בסוף השבוע מביתו. חקירה קצרה העלתה כי שמואל ברוקס הוא בן 66, רתך במקצועו שהתאלמן מאשתו הראשונה והתגרש מאשתו השניה. אמיר חזר לירושלים ולמחרת, בשעת לילה מאוחרת, חזר לקרית־ים עם שני חוקרים נוספים, לטיף ודני בן־נחום.

השעה היתה שתיים אחר־חצות. ברוקס התעורר המום והדליק את האור שבחוץ. הוא לא זכר מתי לפני־כן התדפקו על דלתו בשעה כה מאוחרת, וביקש לדעת מה רוצים ממנו. האורחים הבלתי־קרואים האיצו בו לפתוח. הוא נסוג ופתח. „משטרה?", התפלא, „מה יש לכם לחפש לי בשתיים בלילה?". העברית שלו עילגת.

סלומון אמיר הציג את עצמו ואת עוזריו.

דני בן־נחום אמר: „באנו אליך בקשר למאשה".

אמיר נזכר שתגובתו הראשונה של ברוקס היתה: „מתי היא התאבדה?". החוקרים החליפו מבטים והחליטו שזה מספיק. הרי איש מהם לא גילה לו את דבר מותה. מהיכן ידע שהיא איננה בין החיים? הם לא המשיכו לדבר איתו על הפרשה אלא הזמינו אותו להילוות אליהם לירושלים.

במגרש הרוסים היתה שעת בוקר מוקדמת. ברוקס דחה את כוס הקפה שהוגשה לו. סמוך לשעה 8, אחרי שלקחו ממנו את טביעות אצבעותיו, נכנס לחדר המפקח אמיר והציע לו לצאת לטייל, לאן שיחפוץ, בתנאי שיחזור אחר־הצהריים, בין שתיים וחצי לשלוש.

(המשך בעמוד הבא)

חוקר מצביע על כתם דם על קיר חדר השינה של מאשה אפרתי: המאבק עם הרוצח החל במטבח. את סודו היא לקחה אתה לקבר (צילום: סקופ 80).

(המשך מהעמוד הקודם)

ברוקס התפלא: „על מה הטיול הזה? אני לא בא לכאן לטיול. לטייל אני יכול לבד, איפה שאני בוחר לעצמי". אבל המפקח התעקש, ושמואל ברוקס עזב את מגרש הרוסים ויצא לשוטט בשווקי העיר העתיקה „כשביל להרוג את הזמן".

אלא שבאותו יום ששי ארע בירושלים פיגוע מחבלים באוטובוס. המשטרה היתה עסוקה וברוקס התבקש לחזור לקרית־ים ולשוב לירושלים בראשית השבוע הבא. אבל החוקרים לא המתינו לבואו, אלא הקדימו אותו בביתו ביום המחרת, למרות שהיה זה שבת. ברוקס, בפיג'מה, יצא לחצר לתלות כביסה, ונדהם כאשר השוטרים לפתו אותו בידיו „שניים מפה ושניים מפה, וכמו שאומרים נוצר מצב מלחמתי".

„אנחנו עוצרים אותך כחשוד ברצח מאשה אפרתי", אמר לו סלומון אמיר.

ס

יבת התפנית הפתאומית – תוצאות הבדיקה שנתקבלו מהמעבדה לזיהוי פלילי. טביעות האצבע שנמצאו בדירתה של מאשה אפרתי היו מאצבעותיו של שמואל ברוקס.

ברוקס הגיב על האשמה: „אין דבר כזה. אני ארצח?"

אבל בדיקת המעבדה העלתה מימצאים נוספים. למשל שרידי הרוק שנמצאו על חולצתה של מאשה אפרתי, או סימני נשיכה שנתגלו על גופתה. יש אנשים שרוקם מכיל חומר על פיו אפשר לקבוע את סוג דמם. הרוק על חולצת הנרצחת הכיל את חומר זה, ונמצא שדם בעליו הוא מסוג A. האם זהו גם סוג הדם של ברוקס? האם טביעות השיניים בגוף הנרצחת זהות לשלו?

כדי להשיב על השאלות צריך היה לבקש משמואל ברוקס דגימת רוק, שלא לדבר על דגימת דם, או לזכות בשיתוף פעולה מצידו כדי לצקת בפיו דגם של מבנה השיניים. אלא שהוא סרב לשתף פעולה. לא היה מוכן לתת לחוקרים לגעת בפיו או לשאוב את רוקו ודמו. „זה פרטי שלי", חזר ואמר, „אני לא נותן מהגוף שלי למשטרה שום דבר".

החוקרים הלכו למרכז הרפואי של "הדסה" בעין־כרם להתייעץ עם מומחה לרפואת שיניים, הפרופ' יונה סלע. הוא אמר שמוכרחים להשיג את תבנית הלסת של החשוד. סלומון אמיר נזכר שהבחין בביתו של ברוקס בקרית־ים בכך שיש לו שיניים תותבות. מצוייד בצו שופט, נכנס הקצין לחדר המעצר ונטל את השיניים התותבות מתחת לשמיכה של ברוקס. עוד באותו לילה נסע למעבדתו של פרופ' סלע שהכין מהשיניים תבנית גבס. אבל אז התברר כי בידם רק תבנית השיניים העליונות. את טור השיניים התחתונות קשה היה לעקור מפיו של ברוקס.

מה עושים?

הזמינו אותו לארוחה חגיגית שכללה – לפי עצתו של פרופ' סלע – שני סוגי גבינות, מותכת ורכה. בעוד ברוקס הרעב נוגס בגבינה האחת, ביקש החוקר שישב לידו את נתח הגבינה הנגוס בטענה שגם הוא רעב. הוא הציע לברוקס לנסות את הגבינה השניה. ברוקס עשה כמצוותו, והחוקר מיהר לחטוף מידיו גם את הנתח השני לאחר שנגס גם ממנו. פרופ' סלע יצק מהגבינות את תבניות הגבס של השיניים התחתונות. את הגבינה עצמה זרקו לפח לאחר שצולמה מכל הזוויות האפשריות.

ואיך מתגברים על סירובו לתרום מדמו לבדיקת סוג הדם? רצה הגורל והוא התלונן לפתע על כאבים. לקחו אותו לבדיקה ב"הדסה", והאחות שנטלה דם לבדיקה הפרישה כמות קטנה ממנו בעבור המעבדה הפלילית. הבדיקה העלתה כי סוג הדם זהה לזה של בעל שרידי הרוק שנתגלו על חולצתה של מאשה אפרתי.

כאחד הימים ביקש ברוקס לשוחח עם מפקד מרחב ירושלים, תת־ניצב חיים אלכלדס. לשם מה? התעניין ראש צוות החקירה. „אני מוכן לתת פרס של חצי מיליון שקל למי שיתפוס את הרוצח", אמר ברוקס.

„אני לא חושב כמוך," אמר המפקח אמיר, „אני חושב שהרוצח כבר נמצא פה."

אמיר זוכר שברוקס לא הגיב.

אולם עד להוכחת אשמתו ברצח מאשה אפרתי – הדרך עדיין היתה ארוכה. כשנפתח משפטו בבית־המשפט המחוזי בירושלים, כפר ברוקס באשמה. זה נועד להיות משפט רצח קשה, ללא עדי ראיה, ללא מכשיר הרצח. אפילו המניעים לא נודעו. עדי המפתח היו המימצאים האילמים של מעבדת הזיהוי הפלילי, ומימצאים אלה הזמינו לכל היותר דו־קרב בין מומחי התביעה וההגנה כדי להוכיח או להפריך את משמעותם המרשיעה. שכן נסיבות המקרה, כפי שניתן היה לגבש מפי ידידיה ומכריה של הנרצחת, היו מעורפלות. למאשה אפרתי לא היו אנשי סוד. היא היתה טיפוס סגור ומסוגר. סדר ההתרחשויות המדוייק בדירתה ברגעיה האחרונים – היה ונשאר תעלומה.

ש

מואל ברוקס, גבר נמוך קומה וכסוף שיער, אב לבן וסבא לנכד, הגיע אל מאשה דרך אחד ממדורי השידוכים. הוא נולד בתורכיה, עלה לארץ לפני שנים ועבד כמסגר ורתך במפעלים שונים באיזור חיפה. לפני כ־15 שנה נפצע בתאונת עבודה ויצא לפנסיה מוקדמת. אחרי שהתאלמן מאשתו הראשונה והתגרש מהשניה, חי לבדו בדירה קטנה בקרית־ים. גרושתו, אידה, שומרת לו טינה. המשטרה מצאה אותה ונידבה מידע על אופיו שנימתו לא הסתירה את איבתה. מדבריה עלה שהאיש המתקרב ל־70 הוא רודף שמלות.

ברוקס סיפר כיצד הכיר את מאשה: „קראתי את המודעה על האשה שמחפשת גבר. להיות לה חבר לעתיד, או משהו כזה. קראתי ולא התייחסתי כל־כך מהר. אחרי יומיים־שלושה צילצלתי בערב. היא קיבלה את הצלצול שלי ואמרה: אני מזמינה אותך לבוא אלי לשבת. אמרתי לה שבשבוע הזה אני עסוק. בשבוע הבא הלכתי אליה. זה היה ביום שישי. בפגישה קיבלה אותי יפה ושוחחנו על כל מיני דברים. היא סיפרה על ההורים שלה ברוסיה ואני על ההורים שלי. שום דבר רומנטיקה או דברים כאלה. כל אחד [דיבר] על העבר שלו. על העתיד שלו".

הם נפגשו בעיקר בסופי־שבוע, לרוב היה בא אליה לירושלים. מדי פעם נסעה מאשה אל ביתו בקרית־ים. הקשר נמשך מספר חודשים – שישה, שבעה, ואולי שמונה. הוא לא זכר כמה בדיוק. „לא רשמתי", אמר ברוקס, „זה לא בית־חרושת".

הוא גם לא זכר מתי התקיימה פגישתם האחרונה. לדבריו, זה היה שבעה או שמונה חודשים לפני הרצח, וגם אז לא נפגשו בירושלים אלא בדירתה השניה שהחזיקה בנתניה. הוא אמר שהוזמן לשם כדי לתקן את רעפי הגג ואת מערכת הגז. כששאל אותו פרקליטו עו"ד יאיר גולן איך הסתיימו היחסים ביניהם, סיפר ברוקס שראה אותה מכינה מזוודות, אחת גדולה במיוחד. הוא שאל לאן היא נוסעת, והיא גילתה לו כי פניה לרוסיה לבקר את בני משפחתה לתקופה בלתי־מוגדרת מראש. לדבריו היא אמרה לו: „אני לא יודעת מתי אני חוזרת. אם אחזור ואם נרצה – נמשיך. אם לא – אנחנו ממשיכים להיות ידידים".

גם בעיניה של נעמי סיטון נראה היה שהקשר אכן נותק 7–8 חודשים לפני הרצח. מכרים אחרים סיפרו כי הרושם היה שמערכת היחסים מצטננת. אם בעבר נהגו להיפגש בסופי־שבוע, הרי בחודשים האחרונים של חייה נפסקו הפגישות. גם מזכיר סניף רק"ח יחיאל עמית יכול היה להעיד כי מאשה רצתה לנתק את הקשרים. דברים מפורשים אמנם לא שמע מפיה, כי מעולם לא היתה גלויית־לב בכל הנוגע לענייניה האישיים, אבל זה מה שניתן היה להבין מקטעי הדברים שפלטה בכמה הזדמנויות. מכרים אחרים ציטטו קטעי דברים ששמעו מפיה, ומתוכם

(המשך בעמוד 41)

גרושתו של ברוקס אמרה עליו שהוא רודף שמלות. את נקמתה המתוקה נקמה בו כשחשפה את השקר שמאחורי הסיפור כאילו נפרד ממאשה. היא ראתה אותם בחיפה. „אשה", אמר ברוקס לחוקריו, „יכולה להפוך אדם לפרא־אדם".

אב תשמ"ן
מאת נילי פרידלנדר
צילומים: שמואל רחמני
בשיתוף עם רשות שמורות הטבע

44. אל ארץ הרוחות היבשות

גבעות רכות מכוסות אורנים גבוהים, רוח קלה ויבשה, ריח אורנים. איפה נמצאת "שוויץ של ארץ ישראל" שאליה רוצים לברוח ממישור החוף ומהכרמל של חודש אוגוסט? "ארץ הרוחות", כפי שקוראים הערבים לרמת־מנשה, תמצאו אותה בין כביש החוף לכביש חיפה־מגידו, וממתינה למטיילים שעדיין לא גילו אותה בקיץ. אנחנו במרכז הארץ, האוויר נעים והאווירה קצת אירופית.

אל ארץ המישורים וגבעות הגיר עם מרחבי היערות שהקרן הקיימת לישראל נטעה פה החל משנות השלושים. כאן איזור יערות האורנים הירוקים והרבים. וכאן – על הגבעות השטוחות לרוחות המזרחיות היבשות ולרוחות המערביות מן הים – אפשר לבלות יום קיץ נעים. קל להגיע הנה בזמנים ראשיים, ואף על פי כן מעטים כאן המטיילים בקיץ. תושבי מישור החוף יגיעו הנה ממחלף־זכרון בכביש ואדי מילח המגיע ליקנעם. החיפאים יגיעו דרך הכרמל, מצומת אליקים.

כאשר באים מכיוון כביש החוף פונים בצומת אליקים ימינה, חולפים על פני מושב עין־העמק ונוסעים לכיוון הקיבוצים רמת־השופט ועין־השופט. נוסעים בנוף קייצי טיפוסי. בצידי הדרכים צומח בר שמיר או שומר, עם פרחים צהובים, שאין כמוהו כדי להחמיץ מלפפונים בצנצנת. מאחוריו מבשילים תפוחים אדומים במטעים, ועל פני המישורים רואים את השדות הקצורים, הזהובים, עם חבילות החציר היבש.

כחמישה ק"מ אחרי צומת אליקים יש פניה שמאלה לכיוון קיבוץ רמת־השופט. כאן פונים שמאלה, לא נכנסים לקיבוץ וממשיכים לנסוע ישר. מגיעים עד לכניסה לקיבוץ עין־השופט, יש שלט. לא נכנסים לקיבוץ אלא פונים שמאלה ויורדים בכביש צר בין היערות, לכיוון קיבוץ משמר־העמק.

וכאן מתחילים להרגיש את הרוח היבשה והקרירה, את הצל הנהדר וריח האורנים שמלווה אותנו לאורך שבעה קילומטר.

מימין רואים את הפניה לג'וערה (גבעת נח), מחנה אימונים מפורסם של הפלמ"ח וההגנה. לא נכנסים, אלא ממשיכים בדרך היפה והקרירה.

אחרי שני קילומטר בערך מגלים מימין את הכניסה, בדרך עפר, ליער משמר־העמק. מעל הכביש, באדמת הגיר, חצובות מערות קבורה עתיקות. תחילתו של יער משמר־העמק לפני כשישים שנה, עת נודע בשם „יער השומר הצעיר". במלחמת העולם השניה שימש מקום מיסתור ואימונים למחתרות היהודיות שקדמו לצה"ל. עכשיו היער הוותיק גבוה, מרווח ופתוח למטיילים, ואין בו שום דבר שמזכיר אימוני צבא אלא יופי, שלווה וריח אורנים. כאן אפשר להתמקם למנוחה ולטיולים בשביליו.

יער משמר־העמק הוא רק הסיפתח ליערות הגדולים והרצופים, יערות־מנשה. אל ליבו של האיזור המיוער הזה מגיעים מחניון הזורע. שלט עץ בולט של הקק"ל מפנה את המטיילים אל לב היערות.

מהכביש היורד למשמר־העמק פונים שמאלה בכביש חיפה־מגידו. הדרך לשם עוברת בין גדרות שיחי צבר עליהם הבשילו הפירות האדומים. ויש כרמי זיתים הנראים בצידי הדרך. מהכביש מסתכלים שמאלה, ומעט לפני קיבוץ הזורע רואים את השלט הגדול ועליו מפת היער והחניוניו.

ממשיכים לנסוע בין היערות, לאורך נחל גחר. יש חניון ומתקנים רבים למשחקים לילדים עם מרץ. למבוגרים עייפים מומלץ לבוא לכאן רק כדי לנוח ולקחת לריאות הרבה חמצן. זה בריא.

אחרי שינה קלה עם נשימות עמוקות – כמו שמנמנמים החתולים והנמרים – לא מתחשק לחזור מיד אל ערי הזיעה. אפשר להמשיך ולטייל כאן באיזור אל עוד כמה מקומות נחמדים ומעניינים.

● אל בית שערים ואלכסנדר זייד.

זהו טיול נינוח למרחקים קצרים. נוסעים לכיוון המושבה יקנעם שראשוני מתיישביה בשנות השלושים היו עולים מגרמניה ומתימן. אולי לכן רואים כאן עד היום בתי רעפים צנועים פזורים בין המון עצים ושיחים ירוקים. מכאן ממשיכים ישר, ואחרי משתלת האחים כתולי, פונים מיד ימינה, בצומת כפר־יהושע.

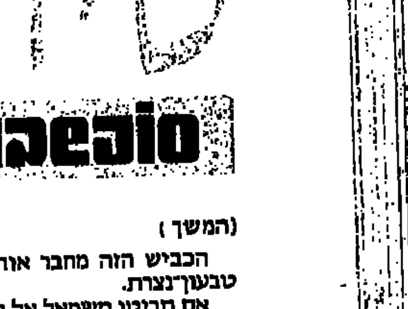
כביש צר זה העובר בין שדות העמק יש בו חן מיוחד. מאחוריו פסגות הכרמל, זה ההר הירוק תמיד. משני צידיו שדות זהובים וישובים קטנים. משמאל אלרואי וקרית־חרושת, ומימין רואים את בתי כפר יהושע, נחלל ושדה יעקב. ◄

שומר – טוב להחמצת מלפפונים בקיץ (למעלה) ובית־שערים העתיקה (משמאל)

הגשרים על נחל קישון בצומת העמקים.
צילום: שמואל רחמני
טיול
מעריב

(המשך)

הכביש הזה מחבר אותנו לכביש טבעון־נצרת.

אם תביטו משמאל אל הגבעה תר־או צללית של איש רוכב על סוס, וזהו הפסל היחיד בארץ של רוכב על סוס, מסוג הפסלים המקשטים כיכרות רבות בערי אירופה. אבל זה שלנו יחיד ומיוחד, והוא הוקם על קיברו של אלכסנדר זייד, השומר על הסוס. וגם אליו נגיע.

שלט כתום משמאל לדרך מפנה אותנו אל עתיקות בית שערים. פונים כאן ומגיעים אל גן לאומי מטופח וי־פהפה שבמרכזו המקום היחיד בארץ שדומה לקטקומבות של רומא. יותר קטן. אבל שלנו.

● **בית שערים העתיקה.** אין יודעים מתי קמה בית שערים, אולם בסוף ימי בית שני ובעיקר במאות הראשו־נות לספירת הנוצרים היתה פה עיירה יהודית, מרכז לסביבה חקלאית פוריה ועשירה. לשיא גדולתהּהגיעה בית שערים לפני כאלף ושמונה־מאות שנה, כשהסנהדרין עברה אליה מש־פרעם, ובה חי ר' יהודה הנשיא עורך המישנה. בסוף ימיו עבר לציפורי הס־מוכה, שם גבוה יותר והאוויר בריא, אך נקבר בבית שערים.

הודות לכך, היתה בית־שערים למ־קום הקבורה המרכזי ליהודים בארץ כמו גם ליהודי התפוצות. ירושלים והר הזיתים היו סגורים אז בפני היהו־דים, ולכן בחרו האמידים ובעלי המע־מד מביניהם להיקבר כאן.

עוברות שמונה־עשרה מאות, וא־לכסנדר זייד בא עם אשתו וילדיהם להתיישב על הגבעה הזאת. כשחרש את השדות ליד ביתו גילה שרידים עתיקים. ארכיאולוגים עבריים מהרא־שונים, בנימין מזר ונחמן אביגד, זכו לגלות כאן בשנות השלושים והחמי־שים את העיר העתיקה ואת אחד הגילויים המרשימים ביותר בארץ.

במורדות הגבעות נחצבו בגיר הרך והלבן 21 מערכות קברים (קטקומ־בות). המערות חצובות בצורת אול־מות ומנהרות, והקברים חצובים בריצפה ובדופן המערה. רוב הקבורות נערכו בארונות אבן גדולים (סרקופ־גים) עם קישוטים ועיטורים רבים המגולפים עליהם, או בקירות המע־רות. יש כאן גילופים יהודיים כגון המנורה, השופר, הלולב והאתרוג, ויש עיטורים של נשרים וחיות אגדיות. כאן התגלתה מערכת הקברים של רבי יהודה הנשיא ובניו, ונתגלו מאות כתובות ביוונית, בעברית ובארמית, המעידות שפה נקברו יהודים מדרום חצי האי ערב ועד תדמור ואנטיוכיה, היום בסוריה.

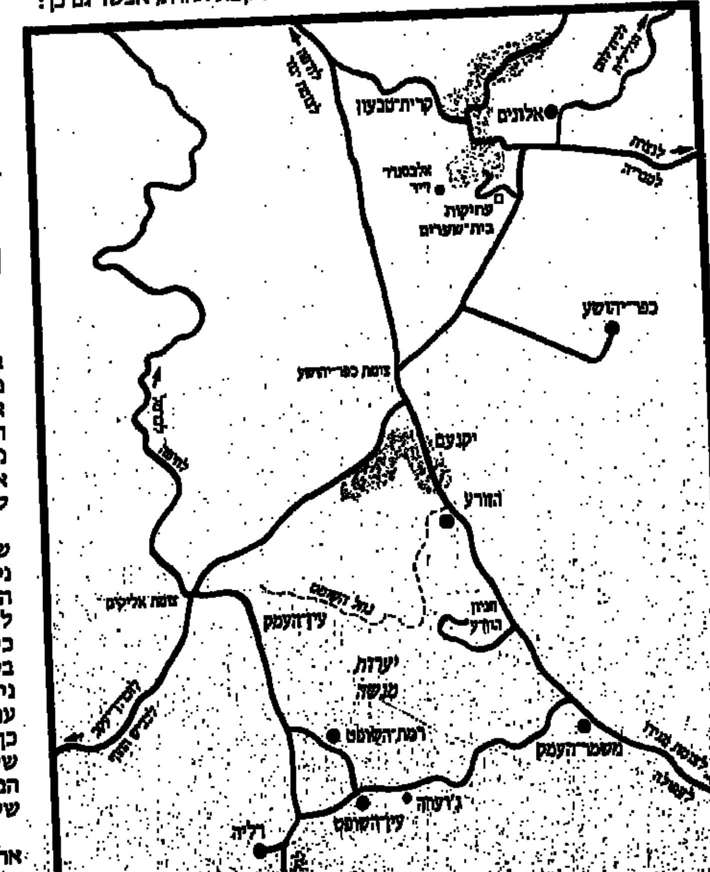
גם מי שהיה כאן פעם בטיול של בית־ספר, כדאי לו לחזור. הביקור במערות בית שערים קצר ומרשים, ומכאן עולים אל הגבעה עליה ניצב פסלו של אלכסנדר זייד.

● **אל השומר על הסוס.**

מכביש צר שמעל מערות הקבורה עולה דרך עפר לבנה אל הפסל של השומר על הסוס. שלט קטן וכחול – "לפסל" – מראה את הדרך.

עוברים בבוסתני רימונים המבשי־לים עכשיו ומגיעים אל גבעה רחבה הצופה על סביבותיה. זוהי גבעת שי־יח אבריק שעליה כתב אלכסנדר פן את "אדמה אדמתי", שיר שהיה פעם כמו המנון בארץ, והמלים "כי ציווני חרות, האדם הפשוט" התייחסו לא־לכסנדר זייד שבא להתיישב כאן עם משפחתו בשנת 1920, לעבוד את האדמה ולשמור על יערות האלונים סביב, שניקנו אז מבעליהם הערבים ע"י הקק"ל. האנדרטה המרשימה על קיברו של זייד נעשתה בידי הפסל דוד פולוס. לידה יש שלט המתאר בקיצור את קורות חייו של אלכסנדר זייד. בטעות נכתב כאן שהוא נולד בשנת 1887.

מכאן יורדים חזרה לבית שערים העתיקה. עתה אפשר לחזור הביתה בדרך שבאתם בה, אך אם רוצים להמשיך ולטייל בנוף גבעת האלונים ובאווירה קצת אחרת, אפשר גם כך:

הבית על הגבעה

הבית על הגבעה הוא בית זייד, והסיפור המופלא של אלכסנדר זייד ומשפחתו תואר בספר "אנשי בראשית" של אליעזר שמאלי, שעליו מתחנכו דורות של נוער ארצישראלי בשנות הארבעים והחמישים.

אלכסנדר זייד עלה לארץ ב־1904, היה פועל חקלאי במושבות הראשונות וב־1907 היה בין אנשי ארגון "השומר" בכפר גלעדי ובין מייסדי תל עדשים ותל־חי. משנת 1926 חי עם אשתו צפורה וילדיהם גדעא, יפתח, יוחנן וכוכבה על הגבעה הזו ובה בנו את ביתם. הם היו יהודים יחידים בין השבטים ערבים שהעריכו וכיבדו את זייד, כי למדו להעריך את יושרו ואת רצונו לחיות איתם בשלום. חייו עברו בעבודת אדמה ובשמירה על האדמות שניקנו אז ע"י הקק"ל, ועל היער הטבעי של האלונים מפני סוחרים ערבים שרצו להפוך אותו לפחמים.

אל בני זייד הצטרפו קבוצות של רועים ושומרים עבריים. בשנת 1937 התיישבו באיזור ראשוני קרית עמל וטבעון, ובשנת 1938 ייסדה קבוצת הרועים את קיבוץ אלונים. יום העליה על הקרקע באלונים היה המאושר בחייו, ובערב, כשהלך מביתו שעל הגבעה לבקר את חניכיו בקיבוץ אלונים, ארב לו רוצח ערבי שהרג אותו.

בשנת 1943 נקמו השומרים ששירתו בפלמ"ח את דמו והרגו את רוצחו. [illegible] המינהגים של ערביי האיזור מדורי־דורות.

הבנים, הנכדים והנינים של צפורה ואלכסנדר זייד חיים היום על הגבעה הזאת. ממשיכים את דרכו בחקלאות ובבטחון, ומקפידים לשמור על יחסי שכנות תובנים עם בני השבטים הבדואים שבאיזור, בחייהם הקשים והמסובכים איום מוקפים גדרות, ומשתלבים להפליא בנוף הטבעי של הגבעות.

ובמרומי הגבעה, ליד קברו של אלכסנדר זייד שעליו הוצב פסל של השומר על סוס, יש גם קבר של קדוש מוסלמי הנערץ על יושבי האיזור הערבים, שייח איבריק, הוא "שייח הקד".

● **אל בית לחם הגלילית.**

לחזור אל מקום השלט הכתום בכביש, ולפנות ממנו ימינה עד לצו־מת קיבוץ אלונים ותחנת הדלק. מכ־אן נכנסת דרך אל תוך יערות אלוני התבור, ואם לא נכנסים לקיבוץ אלו־נים וממשיכים ישר, מגיעים למושבים אלוני־אבא, ואחריו בית־לחם הגלי־לית.

רוב בתי האבן היפים וחצרות המ־שק ניבנו כאן ע"י הטמפלרים הגרמ־נים בסוף המאה שעברה. בזכות היער העבות של אלוני התבור שהצליח לעבור בשלום אפילו את ימי התנו־כים, ירוק כאן מאוד גם בקיץ, וגם ביום חם ולח מאוד נושבת רוח צפו־נית־מערבית על הגבעות הירוקות. עושים סיבוב קצר באלוני־אבא ואחר כך ממשיכים אל תוך הרחוב הראשי של בית־לחם הגלילית, בין בתי האבן המשנים שנותנים למטיילים תחושה של קצת אירופה בארץ ישראל.

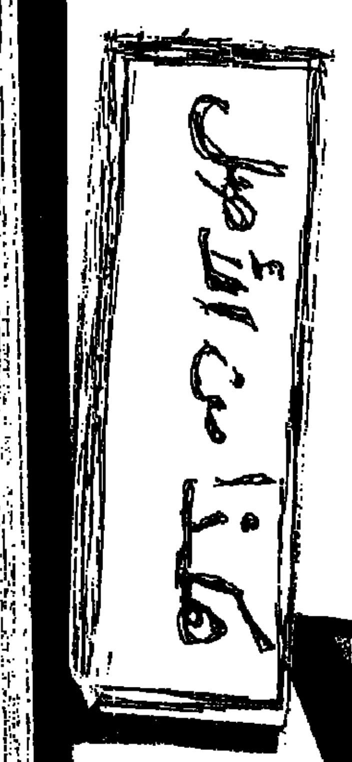
וכאן מסתובבים וחוזרים הביתה, אחרי יום קיצי מרענן ואוורירי בין היערות. גם נוף של אורנים נטועים וגם נוף אלוני־התבור שהוא הנוף הטבעי של הגבעות הללו.

מי שיחזור הביתה דרך קרית־טב־עון, יעבור בנוף חביב של עיר גנים המשולבת בצומח הטבעי. ויעבור גם בצומת העמקים ליד שני גשרי אבן ישנים מראשית המאה, שעל אחד מהם עברה "רכבת העמק". שני גש־רים שתחתם נחל קישון הוא עדיין נחל, ועכשיו פורחים על גדותיו ההר־דופים הוורודים.

שטח פרטי

יוסי שריד

חבר־כנסת

יוסי שריד: "תנו לי להיות בבית, ואני אדם מאושר"

ח"כ יוסי שריד (ר"צ). בן 45, נשוי ואב לשלושה ילדים. נולד ברחובות, בעל תואר ראשון בספרות ופילוסופיה ותואר שני במדע המדינה וסוציולוגיה. גר בדירת ארבעה חדרים בשכון למד, תל־אביב.

כשאני קם בבוקר ומרגיש שהיום הזה עומד להיות דומה לאתמול ואני עומד להיות דומה לעצמי ואין לי שום דבר חדש בראש – מיד אני נתקף בדיפרסיה ומרגיש את המַצָּבָה שלי קשורה לגבי. אני חושב שלפוליטיקאי אסור להיות בראש רק פוליטיקאי. בכל פעם אני בוחר דבר אחר לעסוק בו, שיהיה לי יותר מעניין, שתהיה עוד מערכת התייחסות. פעם אני מבלה כמה שנים במקום אחד – קריית־שמונה, למשל – ופעם אני מחליט שאני מבקר תיאטרון או משקיע עצמי בכתיבה. הבעיה היא שאני גם רוצה שיתייחסו אלי כאל פוליטיקאי, אבל גם – במנותק – על־פי מה שאני עושה באותו זמן, ולא בעיסקת חבילה. אבל זה לא מתאפשר, ולכן אינני מפרסם היום שירים. החירויות שפוליטיקאי יכול לשמור לעצמו הן מאוד מוגבלות.

פיתחתי סוויץ'־בורד עם מערכת כפתורים משוכללת המאפשרת לי לחיות ולסבול את עצמי, שזה דבר לא קטן, ובהינף כפתור אני יכול לעבור ממערכת אחת למערכת שנייה של דאגות. החלום הכמוס שלי זה להתנתק לגמרי, להיות משועמם כמה שעות נפלאות עם סיכויים טובים להמשיך להשתעמם עוד כמה שעות, כי השעמום הוא אנטי־תזה לדאגה.

ילדי הם האמצעי היחיד, כמעט, שבעזרתו אני יכול להפיג את מצבי־הרוח הקודרים שתוקפים אותי מפעם לפעם. אני מתעניין מאוד בילדי, ולא מצוות אבות מלומדה, אלא באמת מעניין אותי מה קורה להם.

ובמסגרת פינת הרציונליזציה אני אומר לעצמי שמערכת היחסים שלי עם הילדים היא לא פונקציה של משך הזמן אלא של איכות הזמן שאנחנו עושים ביחד. היו שנים בהן, גם כשהייתי בבית, הראש היה במקום אחר. עכשיו כשאני פה – אני פה. תנו לי להיות בבית, ואני אדם מאושר, את הצרכים החברתיים שלי ואת ההזדקקות לאנשים אני ממצה לחלוטין תוך־כדי עבודה. מצידי, להיות בבית – וחצי תאוותי בידי.

יש מקומות שכמעט לא הייתי בהם. בבנק, למשל, ואני מודה לאשתי, דורית, שבכל שבוע נותנת לי שני צ'קים ועוד כערך 25 ש"ח במזומן. רוב הדברים שאני לובש או נועל ניקנו בהעדרי. אני מאוד קצר־רוח כשמדובר ברכישות, גם לצורכי הבית וגם לצרכי האישיים. בעניין הזה, לאחר מאבקים לא ממושכים, בני הבית ויתרו לי. הם ממשיכים להיאבק בתוקף ובעקשנות על חלקת הפרטיות הקטנה שלהם. הם לא רוצים שהחיים הציבוריים שלי יפלשו לחיים הפרטיים שלהם, לא מוכנים, למשל, להצטלם יחד אתי. הם לא ויתרו על הרצון לחיות ברשות ובזכות עצמם, וכל דבר שיכול להתפרש כאילו הוא מתרחש בזכות אבות – לא יתרחש. ואני מכבד את זה.

כשאני בבית, דעתי לא מוסחת, אני לא מוטרד כשיוצאים החוצה, ואפילו למה שנקרא נופש, בחמש הדקות הראשונות תמיד ניגש מישהו ואומר את המשפט הבלתי־נשכח – מר שריד, אני יכול לדבר איתך רגע? והרגע הזה הוא כל הנופש כולו. בבית אני יכול לחשוב ולכתוב ולקרוא ולהשתעמם. בימי כהונתו של חברי, שמעון פרס, יש אי־נחות מסויימת כרוכה על נושא שנקרא לו באופן זמני "קריאתו של הגבה" בפרפרזה על בריחה עממית והמונית אני מתרשם לפעמים שאנשי ציבור ממהרים לגמור, במקרה הזה – את הספר – כדי לרוץ ולספר לחברה... היה לי ויכוח עם עמיתים על הערכה למי שמוצא צורך להתגאות.

יש מקומות שכמעט לא הייתי בהם. בבנק, למשל, אני מודה לאשתי שבכל שבוע נותנת לי שני צ'קים וכ־25 ש"ח במזומן

למה אתה גאה? שב־23 שנותי בכנסת מעולם לא הרמתי יד בניגוד להכרתי או מצפוני.

מה היתה נקודת־המיפנה בחייך? מלחמת יום הכיפורים. שהיתה בשבילי ההוכחה החותכת האחרונה – שאני לא סמוך על שום שולחן חוץ מאשר על שולחני כשמדובר בהערכת מצב, שיקול־דעת ושיפוט של מה נכון ומה לא. מאז החלטתי לתת ביטוי לכל מה שאני חושב בתחום הפוליטי, בלי לשים לב לתוצאות המיידיות, האישיות, הנובעות מהאמירה הזאת.

ממה אתה מאוכזב? מחוסר היכולת לפרוץ איזשהו מחסום בינך לבין דעת־הקהל ברגעים קריטיים.

אתה אדם חזק? בכל פעם זה מפתיע אותי מחדש. אבל כנראה שכן.

אתה יודע מי השונאים שלך? אני חושב שאלה האומרים בינם לבין עצמם – לעזאזל, הוא צודק.

את מי היית רוצה לפגוש? את אבי, שאמר לי לפני מותו – יוסי, תכה בהם כי הם לא מבינים שום דבר ולא יודעים לאן כל זה מתגלגל. הייתי רוצה לשמוע מפיו האם היכיתי אותם מספיק, ואני חושש שיגיד לי שלא ייסרתי אותם מספיק על מעלליהם, עיוורונם ועיקשותם המטומטמת.

למי היית רוצה להחטיף סטירת־לחי? למי שמטיל ספק בתום־הלב שלי.

איך אתה מפנק את עצמך? בהחלטה פראית ובלתי־שקולה לבטל ברגע האחרון הרצאה. ואז אני שוקע בגינוחות עצומה, פתאום כל האופקים נפתחים, ומאדם משועבד אני נהפך, לכמה שעות, לאיש חופשי.

על מה קשה לך לסלוח? על פחדנות. לעצמי ולאחרים.

מה קושר אותך לאנשים? כשרון. אני מוכן לסלוח לאנשים על הרבה דברים ובלבד שיהיה להם כשרון וייחודיות. אני אוהב להיות בטוח שהאדם הוא אחד ואין לו עותק.

מה מפחיד אותך? השיגרה.

מה מרגיז אותך? ההתעטפות של המדינה בעצמה, המחשבה שהעולם מסתובב סביבנו. לפעמים אני רוצה להיות גלילאו גלילאי של הישראלים ולגלות להם שאם בכלל, אנחנו מסתובבים סביב העולם.

מה משעמם אותך? לנגן את התקליט של עצמי.

מה מעליב אותך? המחשבה שאני ועוד מספר אנשים שלא אנקוב בשמם משתייכים לאותו מקצוע.

מה ישראלי בעיניך? רחמים עצמיים, פנקסנות כפולה, המאמר המפורסם והיפוכו – מה ששנוא עליך אתה רשאי לעשות לחברך.

מה מרגיע אותך? הפרספקטיביות ההסטוריות, ובישול. ה"התמחות" שלי היא במרקים.

אילו אישיות הסטורית אתה מעריץ? קופרניקוס, גלילאו גלילאי, ג'ורדנו ברונו, יאן הוס, ברוך שפינוזה, אנשים שנאבקו עד חורמה בכנסיות (לאו־דווקא דתיות), והיו מוכנים לשלם את המחיר הגבוה ביותר.

איזו אישיות בת־זמננו אתה מעריך במיוחד? ז'אן ז'ורס. ובארץ – את המנהיגות של בן־גוריון, האינטלקט של לבון, ההשקפות של שרת, כושר הניסוח וההתבטאות של סנה והמעשיות המבורכת של אשכול וספיר.

מה רצית להיות בילדותך? סופר.

אילו יכולת, מה היית משנה בעצמך? הייתי רוצה להיות יותר סבלני.

מי אשה יפה בעיניך? אשה שאחרי שאתה רואה אותה עשר פעמים היא יפה כמו בפעם הראשונה ואולי יותר. אני מסתכל באשתי 23 שנה והיא יותר יפה בעיני.

מה עוד אתה רוצה לעשות? לקבל את המדינה לשנתיים טיפול, ולא איכפת לי שאחרי־כן תהיה רוצחת.

קריאה שלו, לבין מי שמעולם לא העלה על דעתו קריאה בכלל חשובה. לשבחו של ראש ממשלתנו, שני מניין במידה שמעטים מכירים אותו, ובניגוד לשמועות עקשניות, שהוא קורא את הכריכות האחוריות – הוא קורא מופלג ומובהק ואני מתקנא גם בספק שלו וגם במידה הטובה שלו. אני מכיר חברים שלו, גם מניין אלה, שבעבר קראו עליו תיגר, שלא מצאים לנכון אפילו לחדש לכריכות האחוריות.

אנחנו קוראים כי זו הדרך היחידה להתפרנס ממלא חללים, ריקים, לקבל גירויים חיצוניים, להתעשר. ואינני מכיר כמעט דרך אחרת אלא ממעשה הקריאה. בתקופה ללא קריאה יש הידלדלות ושקיעה, הרגשה של עמידה במים רדודים. הטעמים של התולעת כבת אלף ואחת פעמים. יש ספרים שהם עוברים כחול, ותמיד נחזור אליהם, ויש סופר המושך תשומת לבך בתקופה מסויימת.

בשנה האחרונה אהבתי את נאיפול, קונדרה, חולו קיש, היגוסלבי, ברנרד מלמוד המאוחר ורומן של שולם, קורנים ובלצרים. אם יוצא רומן חדש של עוז, יהושע, בר־נר, גרוסמן, ברטוב, מגד ואחרים או ספר שירים של זך, הורוביץ, רביקוביץ, ויזלטיר, עמיחי, כודנו ואחרים, לא ירחק היום ואהיה אצל דוכן הספרים. הם בגדר בני־בית, לא במובן החברותי אלא התרבותי, ומעניין לראות מה קרה אצלם, איך התפתחו ואיך אני מגיב עליהם.

לצערי, בזמן האחרון אינני מצליח לחזור לים יותר מפעמיים בשבוע. הים הוא מקום המיקלט שלי. יש לי חבורה שאני קורא לה החבורה הימית. מצילים, שומרים, מציעי בסאות־נוח, מוכרי ארטיקים ו"יורדי־ים" קבועים שאני נהנה בחברתם בעיקר בגלל הטעמים הבאים: הם לעולם לא ידברו איתי על פוליטיקה ולא ישאלו אותי – מה יהיה? הם מתחשבים מאוד בקפריזות שלי: כשאני רוצה לשתוק, הם שותקים. כשאני רוצה לשחק הם משחקים אתי. מטקות, שש־בש, שלושים־ואחת. הים – זו אחת הסיבות שאני מצפה לפגרה, למרות שאת כל החברים השנואים עליך בכל ימות השנה אתה רואה לפגרה.

פגרה היא מהדברים המהלכים עליך קסם לפני שהם קורים. כמו נסיעת לחו"ל. בראש, אני אלוף הנסיעות לכל קצווי עולם. אבל אני גם אלוף הביטולים. על־פי תכונת הנסיעה כבר הייתי בארץ האש ובאיי האוקיינוס השקט, אבל כשהנסיעה מתקרבת – אני מבטלה, כי אני מתחיל להסתבך בתחושה אחרת (שאני יודע שהיא אשלייה גמורה) שאם אני עוזב את הארץ לכמה ימים, הארץ תתמוטט. כשאני נוסע למרינות הים חברי מואסים בי ואני צריך להצניע את הרדיו ולהמציא מיני המצאות כדי לעלות, כל כמה שעות, על הר גבוה ולשמוע ברדיו מה חדש בארץ מבלי שיבוזו וילעגו לי. בשכל הישר אני מבין שאם אני נוסע, שום דבר לא יקרה, ואם יקרה – אינני יכול לעזור הרבה, ואם יתמוטט – יתמוטט אתי ובלעדי. אבל התחושה היא אחרת. בפגרה הקודמת שאלו את גאולה כהן למה היא לא יוצאת לחופש, והיא ענתה – ויוסי שריד יוצא לחופש? אם הוא לא יוצא, איך אני יכולה לצאת? היא לקחה לי את המילים מהפה. אם

10 שנים ניגנתי בכינור. לכאורה, הכל היה בסדר, מלבד העובדה שלא אהבתי את הכינור, וזו בעייה לנַגָּן שאימו מועידה אותו לגדולות ונצורות.

היא לא יוצאת – איך אני יכול לצאת? הריחוק מדאיג אותי. יש לי יחס קטסטרופלי לחיים, ואני מאמין שיום בלי קטסטרופה זה ממש רווח נקי.

אינני יודע אם חלק מהשקפותי נגזר מהעובדה שאני היפוכונדר – או להפך. ההיפוכונדריה היא ההתחייבות לעצמך שלא למות משטויות. אני מוכן למות בגלל דבר של רצינות, משמעות, אבל למות רק בגלל שהקלתי ראש בכאב חודר בכתף ימין או שהייתי 10 ק"מ רחוק מבית־חולים – זו שטות. בדברים האלה אינני לוקח סיכונים, וכל פעם אלך לחדר־מיון ולא איכפת לי שכל הרופאים ישימו אותי ללעג ולשנינה. ראיתי אנשים צעירים שבגלל הבושה לא הלכו בזמן להיבדק, וחרתתי על דגלי את הכלל שיותר קל להתבייש מאשר למות.

כשאני בבית, אני רואה בטלוויזיה הרשות. אבל שלא תחשבי שמחמת האנינות אינני יכול להיתפס לפעמים לסדרה מלודרמטית מרטיטה שמובילה את היד לעבר הכיס כדי להעלות ממנו ממחטה. אני אוהב לראות כמעט את כל סוגי הספורט. זה פיצוי ליצר התחרותי שלי. אני אוהב לשחק ולהמר. כל דבר שיש בו מנצחים ומנוצחים אינו זר לי. עושה הכל כדי לנצח בכל משחק, לא מוכן שמישהו ינצח אותי, אפילו ב"דוק". ואם הילדים מנצחים אותי, אני מדוכא לפחות חצי שעה.

אני מוסיקאי בעל הכשרה, השכלה ותעודות. 10 שנים ניגנתי בכינור. לכאורה, הכל היה בסדר, מלבד העובדה שלא אהבתי את הכינור, וזו בעייה לנגן שאימו מועידה אותו לגדולות ונצורות. במוסיקה, כמו בתחומים אחרים, אני אוהב דרמות גדולות. תזמורת סימפונית מוגברת, תוספת של חצוצרות או קרנות־יער ומקהלה של 150 – אני אהיה שם. אוהב את ברטוק, סטראווינסקי, שוסטקוביץ', רוול, ולהוט מאוד אחרי אופרות, למרות שבעיירה של אבי נהגו לומר שאהבה לאופרה היא סימן לטפשות. אוהב גם מוסיקה קלה ושומר על קשרים עם עולם הפופ, כדי שילדי, שבלאו־הכי נדים לגילי המתקדם, לא יבוזו לי לגמרי.

ראיינה: נורית ברצקי
צילום: שמואל רחמני

שיפודים

משהו: *הייתי השבוע בירושלים ובגוש שגב, ופתאום התברר לי שאם תל־אביבי ידבר על החום, יהיו אנשים בארץ שלא יבינו על מה הוא מדבר. וזה בגלל קשיי־ההבנה של התל־אביבי.*

קום והתהלך בארץ

אי ארצי המטומטמת עם פיקחים בכל פינה. הרי לכם סיפור חדש המעיד על חוכמתם המופלאה של השמאלנים הנפלאים בעיני עצמם.

תחילת המעשה במכתב שהגיע אלי. וזהו העתק של מכתב שנשלח להוצאה לאור ישראית:

א.ג.

אני מוחה על ה„תרגום" הארסי של שיר ישראלי יפה שמצאתם לנכון לכלול בספר־קאסטה שאתם מפיצים בארץ ובחו"ל. (קניתי אותו היום.)

אני חושב שיש לאסור את הפצת הספר עד שיתוקן ויתוקן.

בכבוד רב, ד"ר צבי סנטון

אל המכתב ששלח אלי צירף ד"ר פנטון רפים שצולמו מתוך הספר. באחד מהם השיר:

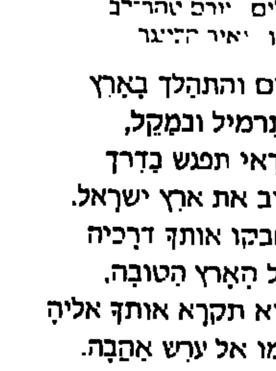
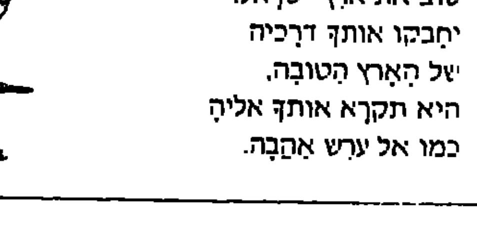
קום והתהלך בארץ
בתרמיל ובמקל
ודאי תפגש בדרך
שוב את ארץ ישראל

נעמד משמאל, בעיצוב גרפי יפה, תרגום השיר לאנגלית, ושם יש שיבוש מכוון, עיין:

Get up and walk the land
With a gun and bullets

קוּם וְהִתְהַלֵּךְ בָּאָרֶץ

מלים: יורם טהר־לב
לחן: יאיר רוזנבלום

קוּם וְהִתְהַלֵּךְ בָּאָרֶץ
בְּתַרְמִיל וּבְמַקֵּל,
וַדַּאי תִּפְגֹּשׁ בַּדֶּרֶךְ
שׁוּב אֶת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.
יְחַבְּקוּ אוֹתְךָ דְּרָכֶיהָ
שֶׁל הָאָרֶץ הַטּוֹבָה.
הִיא תִּקְרָא אוֹתְךָ אֵלֶיהָ
כְּמוֹ אֶל עֶרֶשׂ אַהֲבָה.

למי שיודע דווקא שפות אחרות, ופחות אנגלית, הרי תרגום של התרגום:

קום והתהלך בארץ,
עם רובה וכדורים

הרי לכם עוד מעשה חבלה אנטי־ציוני מוצלח. המחתרת פועלת. יחידות קומנדו קטנות של לוחמי גרילה שחודרים לכל מקום ועושים עבודתם בחשאי. זה איננו מקרה יחיד. לא נזכיר את כולם, רק את אחד הראשונים, זה שכתב במחשב של צה"ל על תלוש המשכורת רפול שהוא „חונן רוצחים."

ניסיתי לבדוק איך קרה שתרגום תעמולה מכוון כזה השתרבב לתוך הספר, שהוא ספר שירי ארץ ישראל לישראלים ולזרים. להלן הפרטים כפי שנמסרו:

השיר, מאת יורם טהר־לב, הועבר למתרגמת יחד עם שאר שירי הספר, והמתרגמת אכן תירגמה את השיר נאמנה כלשונו, וכך הוא נמסר לדפוס. כאשר נתגלתה הפרשה, חיפשו את כתבי היד, ואז נתברר שמישהו מחק שם את התרגום הנכון, ושינה את. המלים כך, שיהוו חומר חתרנות נפלא המשמח את לב היחידה ללוחמה פסיכולוגית של הצבא הסורי.

ועכשיו שבחים להוצאה. הוצאת ישרא־דיסק וישרא־תו. כשהתגלה המעשה המזיק הפסיקו מיד את הפצת הספר. התרגום האנטי־ישראלי תוקן, ובהוצאה כספית גדולה מסיימים בימים אלו את ההדפסה המחודשת, והספר הנכון יצא לשוק.

ספרי ההסתה שנשארו במחסנים ייגרסו.

יצחק רבין מדווח אמת

מפליא איך יצחק רבין שחי איתנו כל־כך הרבה שנים, נכשל בלשונו, ואומר על היוטי שרידים שהם מסייעים לטרור ולאש"ף.

וכי אין אתה יודע, יצחק רבין, שאצלנו אסור לדווח דיווחי אמת?

הרבה השתחצנו ואמרנו לעצמנו שהאויבים שלנו מדווחים דיווחי שקר. בכך חולשתם, אמרנו, יפה. עכשיו אנחנו יודעים מהי חולשתנו. אותו דבר. דיווחי השקר שאנחנו מדווחים לעצמנו כל הזמן על המצב.

הם מדווחים לעצמם שהם מנצחים בקרבות. אנחנו מדווחים שקר בכל שאר הנושאים, וכמותם – אנחנו מתבשמים מן השקרים. שלנו, טובים ונהגים. יש מתינות, יש שלום, רק צריך לתת להם זכויות, הם מיעוט, הפלשתינאים הם לב הבעייה, אנחנו לא מוסריים. שקרים על גבי שקרים על גבי שקרים.

אין מי שחי בארץ ולא יודע את זה. את האמת אסור לומר אצלנו על אלף ואחד נושאים, ומי שרוצה לשאת חן בעיני הממונים עליו, מי שלא יהיו, צריך לדבר רק בלשון השקרים והסילופים המקובלת על האליטה שלנו. מי שיתחיל לדווח דיווחי אמת ייענש מיד.

ופתאום יצחק רבין אומר שחיונים משרתות את אש"ף. פתאום, בניגוד לכל כללי המערכת, מישהו מדווח אמת.

רבין, שלא תגיד שלא ידעת קודם שזה אסור. ידעת. אבל אתה דיווחת אמת, ואתה תיענש. אוהו, איך תיענש. אין לאל ידי להושיע אותך.

השיטה עובדת עד הסוף

סיפור זה שמעתי מאיש שניסה להסביר לי בקיצור את הבעייה העיקרית של השיטה הביורוקרטית הישראלית:

הטלפון צילצל בביתו של אדם, ומן הצד השני היה חברו הטוב, מבוהל. „בחייך", הוא אמר, „תעזור לי, יש אצלי שריפה בבית, אולי אתה מכיר מישהו במכבי־אש."

„לא, לא מישהו שאני זוכר."

„אוי ואבוי, אולי אתה מכיר מישהו שמכיר מישהו, הבית נשרף לי לגמרי, זה דחוף."

„לא מכיר."

„אז מה אני אעשה?"

„אולי תצלצל למכבי־אש."

„הי, זה רעיון פנטסטי. על דבר כזה לא חשבתי, תודה. נו טוב, לא חשוב, כבר לא נשאר כלום מהבית."

פינת השלולית

פינה זו התרחשה בתפוצות, והיא תמחיש לכם, קוראים יקרים הרחוקים מבעיות נישואי תערובת, משהו מן העובר על אחיכם שבשלוליות שמעבר לים:

נסיכה נישקה צפרדע, והוא הפך לנסיך. „יופי", הוא שמח, „בואי איתי לארמון לזוגות צעירים, נתחתן ונעשה ילדים וראשונים לרוב".

„רק רגע", התעשתה הנסיכה, „אני לא בטוחה שזה אפשרי. תגיד, אתה יהודי?"

מאיר עוזיאל

הצלחת? נכשלת? קח רישיון

(המשך מעמוד 8)

שפרופ' מיכאלי אמר לי לפני־כן, בפגישה במשרדו: "היה ויכוח בינינו [בין מיכאלי לקלמן] איפה לשים את הקו החוצה [בין הצלחה לכישלון]. סוכם, נדמה לי, על חמישים אחוז [כלומר, על הציון 50]. גם באוניברסיטה, כשיש מיספר כל־כך גדול של נכשלים, קיימת סכנה של הסיית הממוצע כלפי מטה – ומחליטים אז באופן שרירותי לשים את קו עובר/לא־עובר בגובה שהוא פחות או יותר משקף את הממוצע. פה היתה לי הרגשה שוועדת־הבוחנים הלכה איתם [עם הנבחנים] קצת בנוקשות; הגישה א־פריורי, והתקרית שבוודאי הגיעה לידיעת הנבחנים. הרי לא הפכנו את הקערה על־פיה; הסתמכנו על הציונים שלהם [של ועדת־הבוחנים]. לא שללנו את השיקול לגבי כל ציון; קיבלנו את הציונים כמות שהם. כלומר, מה שעשינו היה: להרים קצת את הסרגל כלפי מעלה, כדי שלא ייווצר הרושם אצל הנבחנים, שיבואו מחר ויגידו: עשו עלינו נקמנות כלשהי. היתה לי הרגשה מאוד כבדה שפה הלכו עליהם בכֶּסַח".

וכך, הנמיך מנכ"ל משרד־הבריאות את "קו החציון" שבין כישלון להצלחה; רק שלא מדובר כחוג להיסטוריה, שבו השפלת "קו החציון" תמיט עלינו עוד היסטוריון כושל, אלא ברפואת־שיניים: אתה, קורא יקר, עלול להיות זה שאותו "רופא־שיניים", שרישיונו ניתן לו בזכות "קו החיציון" שהנמיך פרופ' מיכאלי, יפשפש בפיו ויטפל בשיניו. שתהיה בריא.

רפואה זולה, בכל מחיר

לפחות עד לפירסום סידרה זו, לא היה פרופ' דן מיכאלי, מנכ"ל משרד־הבריאות, בקי במיוחד במתרחש בתחום רפואת־השיניים. "ירשנו מצב", הוא אמר סתמית בעניין הלא־רופאים העוסקים בריפוי־שיניים. על השאלה, מה ההבדל בין אלה לבין, נניח, כירורג־בחסדי־עצמו שיעז להתפרנס כמנתח, אמר מיכאלי: "לגבי רופאי־שיניים זה אחרת, כי הכנסת קבעה אחרת."

– אבל הכנסת גם קבעה קריטריונים.

מיכאלי: "לא בקי."

כן בקי הוא פרופ' יאיר שרב, שהיה דיקן הפקולטה לרפואת־שיניים באוניברסיטה העברית וכיום הוא מנהל המחלקה לאיבחון רפואת הפה ורדיולוגיה בבית־החולים הדסה בירושלים: "כל מדינה נאורה צריכה לשאוף לרפואת־שיניים זולה, שווה לכל נפש. אבל הדרך שבה הלכה מדינת־ישראל, כפי שהתבטאה באידאולוגיה של המחוקק, הכנסת וועדותיה, היתה להשיג רפואת־שיניים זולה בכל מחיר. וכך, במקום לדאוג למערכת ביטוח ולמתן פטורים ממיסוי לרפואת־שיניים, ניסו למצוא את הדרך היותר־זולה: כוח־עבודה זול. רופאי־שיניים זולים ככל האפשר. כלומר: כאלה שאין להם הכשרה.

"מלכתחילה ויתרו על רמה ברפואת־שיניים. ברגע שאתה יכול לקנות רישיון לעסוק בריפוי־שיניים בשמונת אלפים דולר ובשנת חיים אחת, במקום שש שנים לפחות, אתה אינך יכול אלא לספק רפואת־שיניים זולה, תרתי משמע.

"משרד־הבריאות ביטא במשך השנים, במדיניותו, את מדיניות ובחירת־העם. אבל הוא לא השכיל להפעיל את מלוא מישקלו המיקצועי כדי להעמיד את הנבחרים על המשמעות של המדיניות הזאת, ועל מחירה. התוצאה היא, שבמדינת־ישראל, בשנות השמונים, מקבל חלק גדול מהציבור רפואת־שיניים ברמה של שנות הארבעים."

כדי להבטיח רמה מינימלית נאותה, מציע ד"ר צבי מצגר, ממלא־מקום ראש בית־הספר לרפואת־שיניים באוניברסיטת תל־אביב, להנהיג בחינות רישוי אחידות לרופאי־השיניים ולכל העוסקים בריפוי שיניים, בדומה לנהוג במדינות מתוקנות בעולם. הצרה עם ההצעה הזאת, שהיא הגיונית מדי: אם תתקבל, מה יהא על כוחם של פקידים כפרופ' מיכאלי וד"ר קלמן (בכירים ככל שיהיו, אבל רק פקידים), שעל־פי החלטותיהם, או גחמותיהם, מחולקים כיום רישיונות רופא־שיניים ללא־רופאים?

פרופ' שרב: "אני רואה סכנה גדולה מאוד בהיווצרות מערכת מקבילה למערכת האקדמית, המכשירה אנשים – שבאופן נורמלי, בעולם הנאור, חייבים להשיג תואר דוקטור – לעסוק בריפוי ללא אישור מגופים כגון אוניברסיטה מוכרת והמועצה להשכלה גבוהה."

שאלתי את אנשי בר־אילן, פרופ' סמפסון וד"ר צבירן, אם היו מוכנים לקבל טיפול שיניים אצל בוגריהם; למשל, ה"רופאים" הישישים. סמפסון התחמק מתשובה בוורה וצבירן ענה בגילוי־לב מסויים: "אצל אחוז די־גבוה לא הייתי מתנגד."

את ד"ר קלמן חקרתי אם אינו מודאג מרמת הבוגרים של קורסי־האינסטנט. "אני מודאג", הודה במפתיע "רופא־השיניים הראשי של המדינה", וסיפר עד כמה היו משמחים אותו רופאי־השיניים הבכירים בארץ, אילו הסכימו לעזור "ולתת את ההוראה לקורסים ברמה הכי גבוהה שיש."

מותר להניח, לפי העובדות שנחשפו בסידרה זו, כי גם לקורסים המיוחלים הללו ייבחרו התלמידים מקרב הזריזים שבמעורבי הגבס במעבדות לטכנאות־שיניים והמצטיינים בפיברוק מיסמכים.

פרופ' יאיר שרב: "רמה של שנות הארבעים."

"במקום לדאוג למערכת ביטוח ולמתן פטורים ממיסוי לרפואת־שיניים, ניסו למצוא את הדרך היותר זולה: כוח־עבודה זול. רופאי־שיניים זולים ככל האפשר. כלומר: כאלה שאין להם הכשרה."

בשלב הזה, ייתכן שכבר נשכחה עובדה שולית שבה החל הסיפור: מדובר בקורס שארך שישים שעות, במקום אלף ושמונה־מאות שעות כדרישת החוק. כשסיפרתי על כך למנכ"ל מיכאלי, הוא נראה מופתע מאוד וגילה שלא ידע זאת. "אני רק יודע", הגיב, "שבא אלי קלמן ואמר שוועדת־הבוחנים לא רצו לבחון, ובסוף בחנו". הוא הבטיח לברר את העניין ותשובתו (בכתב), לאחר שבירר, נוסחה כבר למחרת: "הקורס האחרון בבר־אילן היה קצר מן הרגיל. ההחלטה לקיום הקורס התקבלה ע"י השר שוסטק ואישור משרד־המשפטים עפ"י סעיף 16 (א). כל המשתתפים בקורס היו בעלי רישיון במרפאי־שיניים (ההדגשה במקור) לפני הקורס ובעלי ותק מוכר, וכמו כן עברו קורסים והשתלמויות בעבר. זו קבוצה שונה מאלו שעוברות קורס של שנתיים."

הואיל והתשובה מעורפלת במקצת, יש להיזקק גם להסבריו של "רופא־השיניים הראשי": לפי קלמן, מדובר במרפאי־שיניים שבעבר "עשו השתלמויות ולמדו"; השר הכיר באותם קורסים ובהתאם לסעיף 16 לתקנות החליט לאפשר לרופאים הללו להיבחן; כלומר, הם פטורים מקורס בכל אורך שהוא, ושישים השעות שלמדו בכל זאת לא באו אלא לסייע להם להתכונן לבחינה. נו, נחה דעתכם סוף־סוף? בוודאי, אלא אם תעיינו בסעיף 16 (א) ל"תקנות בדבר קורסים ובחינות מקצועיות" שעליו מסתמכים מיכאלי וקלמן: "קורסים לריפוי שיניים שהתקיימו לפני תחילתן של תקנות אלה (פברואר 77') ושאישר המנהל לעניין תקנות אלה, ייראו כקורסים שהתקיימו לפי תקנות אלה." הסעיף מדבר על "קורסים לריפוי שיניים" ולא על "עשו השתלמויות ולמדו".

העניין כולו, איך שלא מתבוננים בו, מעורר הירהורים קשים. "(...) יש פיקפוקים לגבי תוקפו החוקי של הקורס ובמהימנות רישיונות ריפוי השיניים שקיבלו אותם נבחנים", כתב ח"כ מיכה רייסר, משנודע לו על הפרשה, ותבע מן המכותב, שר־הבריאות מרדכי גור, לבדוק ביסודיות את העניין. רייסר שלח את מכתבו לפני חודש, והוסיף מיברק־תיזכורת לפני שבוע, אבל טרם נענה. השר גור טרוד, כנראה, בעניינים בוערים וחיוניים יותר.

ובינתיים, בכל אופן, מותר להשתאות מה טעם ראתה בכלל המדינה בקיום קורס לחמישים מרפאי־שיניים מבוגרים מאוד, בני שישים–שמונים, שאם ידיהם יציבות עדיין, הם רשאים לעבוד ולהתפרנס מריפוי שיניים בזכות ההיתרים כמרפאים.

ההסבר של קלמן: "מפני שהם רוצים ומפני שבחוק יש להם זכות ללמוד ולהיבחן. לאנשים האלה זה חשוב. למה זה חשוב? אין לי צל של מושג."

ובאמת, למה זה חשוב לקשישים הללו? מה טעם ראו הם בלמידה בקורס – שבשבילו שילמו כשש־מאות דולר כל אחד – ובמתח הבחינות? חבר בוועדת־הבוחנים סיפר כי שאל על כך את אחד הנבחנים. "אני רוצה", ענה המרפא הזקן, "שעל קברי יהיה כתוב: פה נקבר רופא־שיניים."

את משאת־הנפש הזאת, כבר הגשים אחד מקבוצת השלושים־ושיבעה שזכו ברישיון "רופא־שיניים"; זמן קצר לאחר שקיבל את רישיונו, הסתלק לו הישיש לבית־עולמו; ואין לנו נחמה אלא בעובדה שרופא־שיניים היה, ולא סתם מרפא.

אבי רז

פרחים על הפסנתר

הצליל החדש, בכי של תינוק

צבי אבני, המלחין הישראלי שזכה השנה בפרס אקו"ם על מפעל חיין, לא נושא את צרותיו על פניו. המוסיקה היתה בשבילו טירוף, שקיקה, היסטריה. אסונות רדפו אותו כמו במגמה להשאירו עירירי בעולם, ללא מפלט לבד מן האמנות. היום, כמעט בן 60, יש לו חיים חדשים; אשה צעירה ושני ילדים קטנים. הם רוחשים גם מתחת לצלילים. את הפרחים שקיבל בנעילת הזמריה האחרונה השאיר על הפסנתר. עם ילדים כאלה, מי צריך פרחים?

מאת תלמה אדמון
צילומים: שמואל רחמני

פסנתרן אריה ורדי, ידיד קרוב של צבי אבני במשך שנים ארוכות, לא חשב על המלחין מעולם כמונחים של אישיות טראגית, ורדי ליווה את אבני בתקופות קשות ביותר. „הוא איבד אשה יקרה, זה נורא. אבל לא התרשמתי שכל חייו היו רצופי טרגדיה. לא יותר מאשר כל אדם בישראל". זה כמעט נכון. הסיפור של אבני מתייחד בשני מובנים. אצלו האסונות רדפו זה את זה כמו במגמה להשאירו ערירי בעולם, ללא מפלט, לבד מן האמנות. והאמנות היא שהצילה אותו. בשלב מאוחר יותר נכנסה לתמונה אשה עם צחוק מתגלגל שילדה לצבי אבני, עוד שנה בן שישים, שני תינוקות בהירים. אבל על כך, בהמשך.

הטעות האופטית של ורדי אינה נובעת רק מראיית מציאות שהיא טראגית ממילא. צבי אבני, מלחין בן דור ההמשך שזכה השנה בפרס אקו"ם על מפעל חיים, לא נושא את אסונותיו על פניו. אבני, גבוה ורזה, מצח גבוה מעל לעיני גרניט חכמות, הוא איש רוח במלוא המשמעויות שהמושג הזה טוען. מטעני התרבות שהוא נשען עליהם מכתיבים איפוק, האונה מרוכזת פנימה והחוצה. הלהט שלו מתבטא כלפי חוץ בזיפוף. אבני אינו עצור, גם ברגעים המרגשים. אבל יש סדר מופתי בשיחה הקולחת שלו, המלים דייקניות ונובעות מאוצר מלים רחב ומעמיק, והצירוף שלהן גבישי. באוזן שאינה מורגלת שמעתי עכשיו לראשונה כמה מיצירותיו המוסיקליות. מעמדת הבור שלי, ובצירוף לדברי מומחים, אני מתרשמת כי פני המוסיקה של אבני כפני המלים שלו, והחוות הכללית שהוא מותיר במפגש.

"אלגיה לצ'לו" נכתבה לאחר מות אביה של פנינה, אשתו הראשונה. אין הרפייה במתח הכאב החד, חסר הניחומים, שעוזי ויזל מפיק ממיתריו. אבל מתחת למועקת היגון יש רחישות אחרות. אבני מצטט את הצייר פול קליי שטען כי הביטוי האמנותי של טרגדיות יכול, פעמים רבות, ללבוש רק צורה אבסטרקטית. „אני לא יכול, למשל, לקום מחר בבוקר ולהחליט שאני כותב על השואה. אני נאבק למצוא דרך לבטא את הדברים. קשה למצוא להם מימוש ריאליסטי". אבני ידע יגון בחייו. הרבה מיצירותיו נוגעות במוות. כשהיה בן אחת־עשרה, נחטף אביו בידי הכנופיות הערביות. בשנות הבגרות חלתה אשתו בסרטן ונפטרה ביסורים ממושכים. חודשיים קודם־לכן מתה אימו.

למן נעוריו המוקדמים היה משהו לבדי בחתירה של אבני קדימה. הוא הגיע ללימוד פורמאלי של מוסיקה עשר שנים מאוחר מן המקובל. מהרבה בחינות הוא הדמות המובהקת של האוטודידאקט, שאין לפניו כל ברירה אחרת.

„קשה לתאר את הטירוף, השקיקה, הרצון ללמוד", הוא אומר. „זאת היסטריה. להספיק להשיג את כל מה שלא היה לי קודם. היה ברור לי שאני רוצה להיות קומפוזיטור. לכתוב". את הדברים האלה חש כשהיה בן 23. אריה ורדי, צעיר בכמה שנים מאבני, כבר היה אז פסנתרן. „היינו קבוצת ילדים שלמדה מוסיקה באופן פורמאלי מגיל צעיר. ידענו שנהיה מוסיקאים", נזכר ורדי. אבני, לעומתם, התלבט באותן שנים בין ציור נוף הכרמל לקריאת רומנים קלאסיים וחיבור מארשים על מפוחית־פה.

צבי אבני גדל בחיפה, אז רחוקה מן המרכז התרבותי לא פחות מאשר היום. הוא הגיע לשם עם הוריו מחבל הסאאר הצרפתי, זמן קצר לאחר שסופח לגרמניה ההיטלראית. בחיפה היה שומע מדירת שכנה, מורה לפסנתר, צלילים של ואלס. „בחיפה של אותם הימים רק מעטים, משכבות מסויימות בלבד, זכו ללמוד נגינה". בבית־הספר שמע את הזמר העברי בפריחתו. „התלהבתי מהשירים העבריים, מהצלילים המזרחיים. במיוחד אני זוכר את 'הכו בנים בחלילים' של עמנואל עמירן". פעם, כשהכיתה סיימה לשיר, נשמע קול הסופראן היפה של צבי ממשיך להתמסר לצלילים. הכיתה צחקה. המורה היסתה את הילדים. „תמשיך, תמשיך לשיר. אתה שר כל־כך יפה", אמרה לו. אבל זכרונות מוארים כאלה נדירים בביוגראפיה של אבני.

איך נעלם אביך?

„אבא התפרנס מנהיגת משאית ירקות בין דמשק לחיפה. האסון קרה ב־1938, בעיצומם של המאורעות. משך כמה ימים לא שמענו ממנו. אז לא היה טלפון, לא היתה כל אפשרות לברר. היינו רק אמא ואני, ללא קרובים או ידידים, בלי כסף. אחרי שלושה ימים ירדנו ברגל לכיוון העיר התחתית, כדי לברר מה קרה. בדרך היתה חנות ספרים, ועיתוני היום היו תלויים שם בחוץ. אמא לא ידעה לקרוא עברית והיא שלחה אותי להציץ בעיתון. להדהמתי קראתי שם כותרת גדולה על שיירת משאיות שהותקפה ליד אכזיב, שניים נהרגו, שניים נפצעו, ואחד, שמואל שטיינקה, אבי, נחטף. עמדתי שם המום. לא יכולתי להרגע ולספר לאמא מה קרה".

מאותו יום לא נודע גורלו של שטיינקה. אחד מן הפצועים ראה ששטיינקה מוכנס למכונית של אנשי הכנופיות ומוסע משם. היו ימים רבים של תהייה וחיפושים. רבקה, אימו של צבי, היתה מחוסרת מקצוע. היא הלכה לעבוד כתופרת ב"אתא". ממשלת המנדט, הנציגות הלאומית והרבנות לא הכירו שנים ארוכות במותו. המאבק הכלכלי היה קשה והחמיר מדי יום. הבן והאם גרו בחדר דל בהדר־הכרמל. התנאים לא היו יוצאי דופן לתקופה, אבל הם נטעו בילד הרגל של סיגוף מסויים. צניעות באורח החיים. גם היום, כשהוא גר בפנטהאוז בשיכון למד, קשה לאבני להתרווח מול המרפסת עטורת הגרניום הניבטת בחלון הסטודיו שלו. „הוא לא מרשה לעצמו להנות", מרגישה אשתו, חנה, ששתלה את הגרניום. אבני, גם במובן הזה, מתקרב ככל האפשר למינוח "אמן". הוא זקוק להסתפקות במועט כתנאי ליצירה. „בן אדם שנפתרו לו כל הבעיות לא כותב מוסיקה", הוא אומר, „אלא הולך לים". האם גם הסבל נחוץ במערך הזה?

בגיל 14 יצא לעבוד. תחת ידיו עברו באותה תקופה פלובר, הקטור מאלו, טולסטוי. „ז'אן כריסטוף", הוא אומר, „הטביע בי את המהות החזקה ביותר. דמות הגיבור הנלחם בגורל ורואה באמנות את התגשמות הגאולה".

מקום עבודתו היה בחברת המים של ועד הדר־הכרמל. העיסוק: ניקוי מדי־מים בחומצה על גג של בניין משרדים. שלוש לירות לחודש. אבני אוהב לפרט את הפרק הזה בחייו. בפירוט הזה יש געגועים למשהו ראשוני, לעבודה פיזית, אולי, לשמש הקופחת על הראש הצעיר.

מאיזה רגע מתחילה ההתפתחות הממשית שלך בכיוון המוסיקלי?

„בגיל 16 התחלתי ללמוד נגינה בפסנתר אצל גברת וארם. היתרון היה שיכולתי גם להתאמן אצלה, כי בבית עדיין לא היה פסנתר. בכל רגע שיכולתי, רצתי לנגן. יחד עם זה המשכתי לצייר ועברתי תקופה קשה של התלבטות במה לבחור".

ההתכנסות בדלת אמות האמנות גברה אצל אבני כשחלה במחלת מעיים קשה, שהכניסה אותו למשטר תריף של דיאטות. „הייתי הולך לערבי תקליטים בבית פבזנר. אני זוכר שישבתי ערב אחד ושמעתי שם את הסימפוניה החמישית של בטהובן. פיזית הרגשתי רע מאוד, אבל החוויה של המוסיקה גרמה לי לומר שוב ושוב: אני מרגיש כל־כך טוב. כל־כך טוב לי".

שמלאו לו שמונה־עשרה הופקדו על שמו בבנק כספי פיצויים על האב שעקבותיו נעלמו. צבי רצה פסנתר. אמא שלו רצתה דירה בשיכון. יום אחד נכנס לבנק אנגלו־פלסטינה, הוציא משם 190 לירות, החזיק אותן בכיס, חפונות באגרופו, וחצה את הכביש לחנות רהיטים משומשים. „בשביל אמא זה היה שוק, כשהפסנתר הגיע". הפסנתר, אגב, ניצב גם עכשיו בסלון הגדול בדירתו. קלידיו מצהיבים.

אבני התחיל ללמוד תיאוריה אצל יונל פטין. הוא הבין שפסנתרן כבר לא יהיה. הוא נגע בקלידים לראשונה בגיל מאוחר מדי. כשניסה להתאמן על פסנתרים טובים יותר במכון למוסיקה ברחוב ארלוזורוב, גירש אותו משם המורה למוסיקה, פרידמן לבוב. „מה אתה יושב כאן ומקלקל לנו את הפסנתרים?" מאוחר יותר דחתה אותו משם גם הגברת דוניה ויצמן, אחותו של הנשיא הראשון, בטענה שהוא גוזל זמן של ילדים שרוצים להתאמן. אבני, שהחינוך למוסיקה נראה לו היום כנושא חשוב ביותר, לא שוכח עובדות מהסוג הזה.

החלה ההעמקה. אבל ארליך היה מגיע מדי שבוע

(המשך בעמוד הבא)

מקום ראשון בפסטיוואל הזמר

צבי אבני, תאמינו או לא, זכה בפרס הראשון בפסטיוואל הזמר 1961. הזכייה היתה משותפת לו ולאשתו המנוחה, פנינה. היא כתבה את המלים. „שאני עמך במחול / הלהב בי כל נים שרחמו / הו ואשפר מאישו / ישוב חרון בי חדש".

המחברים היו אנונימיים עד לאחר הזכייה. המבצעים, גדעון זינגר ואסתר עופרים, שרו כל אחד לחוד. לפני המופע באו אל אבני שיעבד להם את השיר. הם לא ידעו שהוא המחבר. כשזינגר בא לקבל ממנו את העיבוד הוא אמר לאבני: „זה שיר נחמד מאוד, אין לו שום סיכוי". אבני חייך ושתק. [illegible]

(המשך מהעמוד הקודם)

לחיפה. אבני שמע אצלו תאוריה. אצל פראנק פלג למד צורות, תולדות המוסיקה. באותה תקופה החל לעסוק בעיבודים. כמורה, היום הוא פרופסור באקדמיה למוסיקה בירושלים, מנהל המחלקה למוסיקה אלקטרונית, הוא אומר לצעירים: תעשו עיבודים, הרבה עיבודים. את הריחוף בשמיים תשאירו ליצירה.

בגיל מאוחר התגייס לצה"ל. הוא היה כבר נשוי לפנינה, זמרת, משוררת, מורה לפיתוח קול. היתה ביניהם ההבנה שיש בין שני אנשים המכורים לאמנות. הם לא חשבו על ילדים בשלבים הראשונים. אבני החל ללמוד באקדמיה למוסיקה בתל־אביב, תוך שרות כאפסנאי בחיל הים. כששים שנה אינטנסיבית של לימודים, החליט שעליו להתחיל את לימודי התיאוריה מחדש. שלוש השנים שעשה במחיצת מרדכי סתר ופאול בן־חיים חשובות בעיניו כמקפצה האמיתית לעולם העצמאי של היצירה.

היצירות הראשונות של אבני מנוגנות גם היום. מוסיקאים אוהבים, כנראה, את המתח שבנגינת הקפריצ'יו לפסנתר, אחת מיצירותיו המוקדמות, אחרי "מוסיקה תכניתית", יצירה שכתב ב־1980. רמה סמסונוב, שביצעה לראשונה הרבה מיצירותיו, אומרת שככל גלגולי היצירה שלו, היא מאמינה לו. "לא חשוב לאן הלך עם המוסיקה המודרנית. הוא תמיד נשאר עם האמת". אבני פורה מאד ורבגוני, יחסית למלחינים אחרים בארץ. הוא כתב במשך השנים יצירות קאמריות, סימפוניות, יצירות אלקטרוניות, יצירות למקהלה, מוסיקה לסרטים, מוסיקה למחול. הוא יודע גם לצחוק במוסיקה. המודרניזם חבר להומור האנין שלו ב"סינכרומוטראסק", יצירה לזמרת, סרט מגנטי ודלת. עדי עציון, בפרודיה על יצירה איטלקית, שרה "פרמה לה פורטה", (סגור את הדלת) במקום "ורה לה מורטה" (יבוא המוות).

א מכבר, בזמריה ה־14, בוצעה יצירה חדשה שלו: "שעון בעננים" לפי שלושה שירים של יהודה שביט. בין המוסיקה למלים יש חיבור מרוויק. יתרה מזאת, הצלילים משתמשים במשמעות המלים, במצלול שלהן. "הצרף מורד את הים/ העלה מורד את הרוח/ אהבה אינה מורדת". היצירה הזאת הושמעה לפני שיר של ססה ארגוב. ארגוב התיישב על הלב. את אבני צריך לשמוע עוד פעם, מפני שהמאזין צריך לגייס לעניין שלו את כל התושים, כולל הזכרונות ויכולת הניתוח.

"לא מעניין אותי ליצור הצללה יפה ופשוטה. אני מוכרח לשאוף למשהו מורכב". ב"שעון בעננים" יש שיכה טובה לפשטות ההתחלית של אבני. הוא, שנודע בארץ משום מה רווקא בשל חידושיו בתחום המוסיקה האלקטרונית, אותה הביא מאמריקה בשנות הששים, חוזר אל המקורות אחרי שערך הרבה ניסויים. הוא אומר: "כשאתה נוסע במכונית קדימה, חולפים לך בראי הנופים שכבר עברת, שהשארת מאחוריך. הם קיימים לך עוד רגע בתחום הראייה, אבל זה לא אומר שאתה נוסע אחורנית".

פנינה חלתה ב־1970. היא נותחה אחרי שנתגלה אצלה סרטן בשחלה. אחרי־כן הם נסעו לטיול בפירנצה. יש תמונות משם. פנינה פורשת כף יד ליונה ברואומו. הריחוף של כנף היונה נתפס במצלמה של צבי. פנינה עומדת ליד תמונת "האביב" של בוטיצ'לי. "אני יודעת שלעולם לא אראה שוב את התמונה הזאת", אמרה לבעלה. צבי לא ישכח את השבוע ההוא, בתוך יופיו של הרנסאנס, כששניהם חושבים על המוות ולא מדברים בו.

עברו עוד שנתיים ועוד שני ניתוחים. ספר שירים ראשון ויחיד של פנינה, יצא לאור. היא לא היתה משוררת משתפכת. הרמזים שלה נחבאים מאחורי מלים מחושבות. "אי קטן אחד/ וכריזנטמה צהובה אחת/ ניבטת/אל השמש". (מתוך "משכן על כף המאזניים", פנינה אבני, "עקר", 1972). על פסנתר הכנף בסטודיו של אבני, מוקף ספרים, עומד פסל ראש של פנינה. היופי שלה היה אצילי. בחיטוכי עצמות הלחיים, האף, המצח, הסנטר, יש הרבה החלטיות ושארידות. קולו של אבני נסדק כשהוא מדבר עליה. אריה ורדי זוכר שצבי ופנינה, שניהם גבוהים ונאים, היו תמיד ביחד. "לא יכולת לראות באירוע את מי מהם לבד. תמיד היו ביחד".

שירן, אילון, חנה וצבי אבני: "התחלתי פרק חדש שלא קשור לעבר שלי"

פנינה נפטרה במאי 73'. חודשיים קודם־לכן ליווה אבני את אימו לקבר אחרי שסער אותה חודשים רבים במחלה. האיש החל להסחף לכיוון היאוש. הוא חלה במחלות פסיכוסומטיות, התקשה לבלוע, לקה שוב במעיים. נדד בין רופאים טבעוניים לידעוניים למיניהם בחיפוש אחר מזור. עד היום, הוא אומר, עמי מעייני, מלחין, מזכיר לו את קופסת ארוחת הצהריים שהיה פותח באקדמיה. בפנים היו גזר מקולף, סלק מקולף וביצה קשה.

איך יצאת מזה?

"קל להסחף במצב כזה, עד שאתה עלול לעבור את הנקודה שבה תוכל לעצור את ההתפוררות. אבל רציתי לחיות, להתגבר. זאת היתה התקופה הקשה בחיי. הייתי בוכה הרבה. שומע את מוצארט ובוכה. אבל באיזשהו מקום הרגשתי שהתחלתי משהו שאני רוצה להמשיך בו. הרגשתי שיש אנשים שמאמינים בי ובמשמעות של מה שאני רוצה לעשות, וזה עזר".

חנה ידור, עיתונאית ב"מעריב", נכנסה לחייו חמש שנים אחרי־כן. היא באה לעזור לו בעריכת "גיתית", כתב־עת לנוער שוחר מוסיקה. כשבאה לראשונה לדירתו, חשבה שפנינה תיכנס בכל רגע. הבית היה מלא בפנינה וצבי הרבה לדבר עליה. בארון הבגדים שלה עדיין היו תלויות השמלות. "ידעתי שזה הגבר שאני רוצה", אומרת ידור, "שחיי אינם חיים בלעדיו". אבני לא היה מתבודד. חנה לא היתה הראשונה שעמדה על סגולותיו. "גיליתי בו אישיות מרתקת ואדם מסוג נדיר. ריגשו אותי המסירות שבה טיפל באמה של פנינה, שנותרה ערירית, והאוזן הקשבת שלו לכל נזקק. לא יכולתי לעמוד בפני צניעותו, העדר הזיוף שבו וחוש ההומור השובע שלו.

המלחין החביב על וירשובסקי

ח"כ מרדכי וירשובסקי, חובב מוסיקה, בחר בצבי אבני כמלחין השנה במשאל ראש השנה של "מוניטין", לפני שנתיים. וירשובסקי, הרואה במרדכי סתר את המלחין הגדול ביותר שקם בישראל, ממקם את אבני בשורה של "הרציניים" בני דור ההמשך, יחד עם בן־ציון אורגד ויוסף טל.

"אני חושב שאבני הוא קומפוזיטור רציני, שפיתח לעצמו סיגנון מוסיקלי עצמאי וכותב כל הזמן. רצוף ושוטף. מצד שני, הוא לא גראפומן. תמיד יש לו מה לומר. למרות הלשון המודרנית, היצירות שלו אינן מנותקות מן הקהל, ולא רק אוניברסיטאים יכולים להבין אותן. הוא נתפס גם במישור האמוציונאלי. הוא נקלט בחוג רחב של מאזינים גם בארץ וגם בחו"ל, מפני שהוא משתמש באמצעים אוניברסליים. הוא לא קשור לטולקלור ישראליים. גם מאזין בקנדה יכול להבין אותו".

התפעלתי גם מן העובדה שיכולנו להתבדח באידיש". ביחס של חנה אליו יש הערצה לא מוסתרת. היא מתרגשת מן העובדה שהקדיש לה עכשיו את "שעון בעננים".

בני לא תכנן להתחתן. ודאי לא חשב על ילדים. ידור, אשה נורמאלית עם הרבה בריאות בנשמה, כבשה אותו. "נורא אהבתי את הצחוק המתפרץ, המשוחרר שלה. היא הוציאה לי מהראש את כל העיסוק בבריאות שלי. נגמלתי מהדיאטות. עם חנה התחלתי פרק חדש, עם ארם צעיר שלא היה קשור לעבר שלי". לפני שנתיים וחצי נולדה שירן ולפני חצי שנה הגיע אילון. "רופא המשפחה אמר לי", מספר צבי, "כל הכבוד שאתה מתחיל עם הסיפור הזה כליכך מאוחר. אמרתי לו: התחלתי עם כל מיני סיפורים באיחור, אז גם זה". בזכות הילדים, שירן דבוקה לגופו כמעט כל הזמן, הוא מרגיש צעיר יותר. החיים עם בכי של תינוקות בלילה מעניקים לך תחושה רעננה, אבל הם גם גוזלים ממך שעות של כתיבה. אבני חווה את המילכוד הזה במלוא התענוג.

"הכתיבה היא מחלה", הוא אומר, "אי־אפשר להיפטר מזה. אני לא יודע אם מישהו צריך את מה שאני עושה. אבל בכל זאת, אני מסתמך על זה שיש כאלה שמזמינים אצלי יצירות". אריה ורדי, שחש בחסרון יצירות לפסנתר של אבני הזמין אצלו יצירה שהושלמה ב־83', "על סף הזמן". "יכולת לחוש במוסיקה את החרדה שמביע ההומניסט מפני מה שיקרה בעתיד הקרוב", אומר ורדי.

אבני עסוק הרבה במשרות ציבוריות המוטלות עליו, שלא בטובתו. היום הוא נאבק לפרוש ממשרת יו"ר המדור למוסיקה במועצה לתרבות ואמנות. הוא היה רוצה להתפנות יותר למה שבינו לבינו. "אני רוצה להאמין שיש במוסיקה שלי ערך קיים", אומר אבני. "אני מאמין בנצח. אפילו נצח של חמש שנים. זה יהיה נצח גדול, אם ידובר בחמישים שנה".

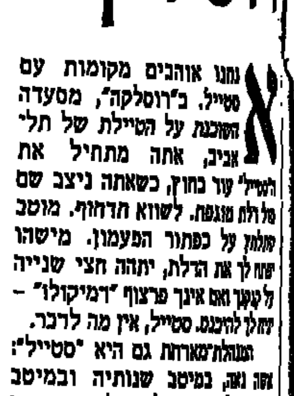
ציפי שחורי, תלמידת בית־הספר התיכון "תלמה ילין", שהכינה השנה עבודה מקיפה על יצירתו של אבני "חמש פנטומימות", הביאה בדפים הראשונים תרגום חופשי לשירו של פראנץ פון שובר, משורר גרמני וידיד של המלחין פראנץ שוברט. היא פגשה את אבני בביתו כמה פעמים. זה הספיק לה כדי לקלוט את העיקר:

"הו, אמנות נעלה, בכמה שעות קודרות,
כשכבר עלי עול החיים
הצת את ליבי לאהבה חמה,
הקסמת אותי לעולם טוב יותר."

ובערב הנעילה של הזמריה האחרונה, כשעלה אבני לבמה וקיבל שם זר פרחים, הוא הניף את הזר בצלופן לעבר המקהלה והניח אותו על הפסנתר השחור. מלחינים אחרים חזרו למקומותיהם עם הפרחים. אבני, מחייך ברוחב לב כשהקהל מוחא כפיים, מסתכל בשירן היושבת לידו ויודעת מתי להקשיב למוסיקה ומתי להריע לה. הוא טובע בכחול עיניה של הילדה. הוא צריך פרחים? ■

רוסלקה – מקום עם סטייל

אנחנו אוהבים מקומות עם סטייל. ב"רוסלקה", מסעדה השוכנת על הטיילת של תל־אביב, אתה מתחיל את ה"סטייל" עוד בחוץ, כשאתה ניצב שם מול דלת מוגפת. לשווא תדחוף. מוטב שתלחץ על כפתור הפעמון. מישהו יפתח לך את הדלת, יתהה חצי שנייה לשעתך ואם אינך פרצוף "דמיקולו" – יתהלך להיכנס. סטייל, אין מה לדבר.

המנהלת־מארחת גם היא "סטייל": אשה נאה, במיטב שנותיה ובמיטב שנותה, לבושה כולה בלבן. שערה האסוף משוך לאחור בחוזקה כמו אצל רקדניות הבלט, תסרוקת המבליטה את תווי פניה האקזוטיים כלשהו, את עצמות לחייה הגבוהות, את עיניה הגדולות המוטות. בצד יושב פסנתרן, מנעים מנגינות רוסיות עם גישה אמריקנית. שמח יותר הוא גם ישיר. מביאים אותך אל שולחנך ואתה מוצא עליו זוג ורדים כשוש, נר דולק, מפות לבנות, כלי שבשת צריקים.

גם, "רוסלקה", כמו גם הפסנתרן המנגן ושר שירים רוסיים וצוענים מיוחדים על יומרה בכיוון מסויים. התפריט מאשש את היומרה. יש שם כמה מאכלים רוסיים "טהורים", אבל לאמיתו של דבר המטבח בנוי על סגנון מעורב הטי־ברוסי, דוגמת תפריטיהן של כמה מסעדות "רוסיות־לבנות" בפאריס.

◆

אנחנו אוהבים מקום עם סטייל. למשל מקום שבו מביאים לך את הוודקה מוגשת בכוסית צרה ומוגבהת מעט, שהיא הקפיאו בפריזר לפני שיצקו לתוכה את המשקה (שאף הוא נשלף מהפריזר). שאלו אותנו אם וודקה רוסית מספק אותנו. אמרנו למה לא. יש שם כמה סוגים. המליצו לנו על סטוליצ'ניה. המלצה הטובה הזו ליוותה בנאמנות את הדג המלוח המשובח (הרינג), שהיה שקוע כטבעות בצל, פרוסות עגבניה ומלפפון, קורט שמנת מתוקה וגבעה קטנה של ביצה קשה מרוסקת. מולנו אכלו כנבאה רבה פירושקי, שהוצו פריך מסוג פירורי בשר ברמת דחיסות נמוכה מאוד. בעבור ההרינג גובים שם 6 שקל, ובעבור הפירושקי – 7 שקל.

שתיים אלו הן המנות הראשונות המלוות שבתפריט. מי שיזמין תפימת עלחית ישלם 14 שקל, ומי שליבו ילך אחר מולניים מוקרמים בשמנת וגבינה, יתקע לתוכתו 23 שקל. ולא לשכוח את "דמי עריכת השולחן" ואת דמי השרות.

כדי להפריד בין טעמו של ההרינג לטעמה של המנה העיקרית אנו מוזמנים טיקס: מרק תרד טרי (7 שקלים) ובורשט אוקראיני (כך כתוב בתפריט), שעולה 7. מרק התרד של "רוסלקה" מומלץ גם למי שתרד אינו אהבת חייו.

"רוסלקה": "שישליק קווקזי" על שיפוד לוהב בלהבה אלכוהולית, והמנהלת־המארחת בלבן ובשחור (צילום: שמואל רחמני)

לפני הכנתו עובר התרד תהליך של ריסוק בבלנדר וסופג שמנת מתוקה ותבלינים. הבורשט עשוי מכרוב, סלק ובשר. בשלב מסויים מסלקים את הבשר מהמרק, ונותרת רק לוויית הטעם שלו.

עד שתגיע המנה העיקרית אתה יכול לצאת לרחבה הקטנה שליד הפסנתר ולחולל שם עם בת זוגתך. איזה ואלס אנגלי מסוגנן או טאנגו גושן ורומנטי עד כדי דמעה נוסטאלגית. לפני שיוצאים לחולל, מזמינים את המנה העיקרית. אם אתה רוצה להמשיך בקו הרוסי עד הסוף, לאחר הפירושקי והבורשט תוכל להזמין "שישליק קווקזי" שיגיע לשולחנך על שיפוד גדול, לוהב בלהבה אלכוהולית. המחזה מרהיב – והמחיר 20 שקל למנה. לחילופין תוכל להזמין גם "קוטלט קייב".

בנקודה זו נגמרת, פחות או יותר, רוסיה – ומתחילה צרפת, עם אומצות למיניהן או ברווז צלוי ברוטב לימון ותפוזים. יש גם מחלקת דגים ופריים. אנחנו נשארנו אצל הבשרים. קוטלט קייב מצד אחד, אומצת טורנדו רוסיני עם כבד אווז מצד שני, ובאמצע מחית של תרד ומיצלה של תפודים מגוררים המוכר גם בשם "רושטי".

◆

אומצת הטורנדו היתה ראוייה לשמה ולציפיות שתלינו בה. זוהי המנה היקרה ביותר המוגשת במסעדה זו (30 שקל), ויש להניח שמקדישים לה את נתח הבשר המשובח ביותר שניתן להשיג אצל הקצב. כמעט מחצית מן המחיר הזה תידרש לשלם בעבור קוטלט קייב שהוא חזה עוף ובתוכו "אגרוף" מוקפא, עשוי חמאה, שום וכל מיני תבלינים, כשנתח הבשר עצמו עטוף ב"מעיל" של פרורי לחם. מעניין וטעים.

קייצי וקליל ביהודה המכבי

סיפתח

בבוקר מגישים שם ארוחות בוקר מגוונות. אחרי־כן באים לשם לקפה של בין־הזמנים. מי שלא מפחד מקלוריות ומשקל עודף, מזמין גם עוגה. בצהריים אפשר לקבל שם ארוחה של ממש, בשר ודגים וכל השאר. אבל אפשר גם להזמין מנות בודדות כמו סלט השף, או ניסואז, או מרק קייצי (קרזי שם מרק־היום), הדומה מאוד לגספצ'ו. יש בלינצס ויש פשטידות ומבחר של כריכים. אחרי־הצהריים זה שוב בית־קפה. חשב להיות גם מסעדה וגם בית־קפה לעת ערב. קוראים למקום הזה "שלי". נמצא ברחוב יהודה המכבי 61. יש בו אווירה שכונתית נחמדה, עושה רושם שמכירים שם אחד את השני. הרבה מבצעים מ"בבלי" אך גם מאיזורים אחדים של העיר. חזותו של המקום קלילה, נינוחה, קייצית. נקי מאוד. האוכל ברמה גוהית טובה, המחירים נוחים. המנה היקרה ביותר – אנטרקו מפולפל (12.90 שקל), אותו מגיש [illegible]

אל המנות העיקריות ביקשנו בירה וזו הגיעה בכוסות גדולות, שאף הן הוקפאו בפריזר לפני שהובאו לשולחן. עוברה זו משביחה את טעם הבירה ומאריכה את משך צינתה.

"רוסלקה" פתוחה בכל ערב, לבד מימי שני בשבוע. רצוי להזמין שולחן מראש.

מאויל

לא רק תה ואורז

לא עוד "חליפות מאו" בכחול אחיד, עמלני. הסינים הגיעו למסקנה שבגדים חשובים עד כדי כך שלא מכבר העמידו את ייצורם במקום השני בסדר העדיפות הלאומי אחרי ייצור המזון. האופנה כבר אינה סמל ל"תרבות דקדנטית" אלא פרק באסתטיקה, ובסין מייצרים כיום, בנוסף לבגדי פייר קרדן – גם אופנה מקורית מאריגי־משי יפהפיים.

מאת יהודית חנוך
צילומים: "גאמא"

פקין זה לא פאריס ואפילו לא הונג־קונג, אבל אם מליוני סינים נראים היום קצת אחרת מאשר לפני עשר שנים, נרמה שהשינוי יכול להיזקף לזכות גבר צרפתי אחר עם ראש טוב לא רק לעיצוב־בגדים, אלא גם לעסקים ולעתידנות. לאיש הזה קוראים פייר קרדן, והוא היה, מעצב־האופנה המערבי הראשון שנחת בפקין לפני שבע שנים, העיף מבט בחליפות־מאו הכחולות־אפורות וכמכנסי השק שלבשו אז כל הסינים שפגש, ואמר: זהו. כאן אפשר יהיה לעשות מהפכה אופנתית אמיתית.

קרדן הגיע לסין ב־1978, זמן מה לאחר שנסתיימה שם המהפכה התרבותית, אבל גם כך צריך היה דימיון פרוע כדי לחשוב שאפשר יהיה לפרוץ את החומה הסינית ביצירות־אופנה קפיטליסטיות, שמחיר כל אחת מהן כמה אלפים טובים של דולרים מערביים. אלא שבין המארחים הסינים לקרדן נוצר "קליק", והם הסכימו לאפשר ל"נציג הבורגנות המערבית" לייצר ולהציג שם את יצירותיו. שנה לאחר מכן, ב־1979, הגיעו לאיצטדיון הספורט של פקין שמונה־עשר אלף צופים וצופות, כולם מכובדים, כולם בהזמנות מיוחדות, כדי לחזות בתצוגת האופנה הראשונה בסין מזה חמשת אלפים שנה.

מאז התבססו עסקי קרדן בסין והתפתחו לגמרי לא רע. בנוסף לסניף של בית־האופנה שלו ולרשת של בוטיקים הוא פתח בפקין גם סניף של מסעדת־היוקרה הפאריסית "מקסים" (אף היא בבעלותו), ובה מועסקים שני שפים צרפתים על שלושים טבחים וחמישים מלצרים סינים המגישים ממיטב מעדני צרפת לכל ה"מי ומי" של פקין ואורחיהם.

בעקבותיו הגיעו לסין אנשי עסקים מערביים נוספים שגילו שהסינים זקוקים למוצרים "בורגנים" נוספים מלבד מזון ובגדים. היום יש במדינה ענקית הזו עשרים ושלושה אלף בתי־קולנוע של "פאראמונט" ו"יוניברסל" הפתוחים עשרים־וארבע שעות ביממה ומול פתחיהם משתרכים בכל עת תורי־ענק. סילבסטר סטאלונה נהפך לאלילם של עשרות־מיליוני סינים לוגמי "קוקה־קולה" ולועסי המבורגרים "מקדונלד" (שתי החברות שהורשו לפתוח "סניפים" בסין), צעירים סינים אוהבים את מארונה ואת "מועדון תרבות", ויש להם כבר גם להקות־קצב משלהם עם כוכבי־רוק ו"גרופיס" משתוללים, בדיוק כמו במערב.

הסינים משתגעים אחרי מכנסי־ג'ינס צמודים וחולצות טריקו עם כתובות וציורים, ובחנויות הכל־בו של פקין הנערות עומדות שעות בתור ונדחקות בהמון עצום ורב כדי לזכות לקנות זוג משקפי־שמש צבעוניים · או נעלי־עקב. אלא שבינתיים, על־אף העלייה ביבוא, מה שהאזרח הסיני יכול לקנות בארצו עדיין רחוק מאוד אפילו מהעתק־של־העתק של פייר קרדן שאפשר לרכוש בכל בוטיק מערבי.

זוג ידידים ישראלים שחזר לא מכבר מסיור בסין מספר שהאנשים ברחוב נראים כמו שנראו הישראלים בתקופת הצנע של שנות החמישים. הרוב לבושים בבגדים צנועים ופשוטים באפור, כחול ולבן, בדרך־כלל מכנסים רחבים וחולצות גדולות. רק בפקין ובשנחאי רואים לעתים נשים וגברים בבגדים יותר צבעוניים. להיטי האופנה ה"חמים" בחלונות הראווה וברחובות הם בגדים עשויים מפוליאסטר. הסינים גילו לא מכבר את האריגים הסינתטיים, והם מאוהבים בהם ממש כפי שהיינו אנחנו – בשנות החמישים והשישים.

מי שלבוש שם הכי־יפה, מתברר, הם הילדים. בסין נהוגים חוקים נוקשים המאפשרים לכל זוג נשוי להביא לעולם ילד/ה אחד/ת בלבד, ולכן הילדים הם המלכים הקטנים של המדינה. אפשר לראות ברחובות זוגות הורים לבושים בבגדים פשוטים כשהם נושאים בזרועותיהם ילדים בני ארבע וחמש, לבושים כנסיכים, הילדות בשמלות מעוטרות סילסולי מלמלה וסרטים לראשיהן, והילדים בבגדי משי.

הסינים, מתברר, הגיעו למסקנה שבגדים חשובים עד כדי כך שלא מכבר העמידו את ייצורם במקום השני בסדר העדיפות הלאומי אחרי ייצור המזון. האופנה כבר אינה סמל ל"תרבות דקדנטית" אלא פרק באסתטיקה, וכלפי מי שמתלבש "אחרת" שוב אין מגיבים בשלילה.

כדי לעודד את פיתוח תעשיית הבגדים הקימו הסינים מגמות לעיצוב אופנה גם באוניברסיטת שאנחאי וגם במקומות אחרים. הם מזמינים מעצבים מחו"ל להציג את בגדיהם, וכשהגיע לשאנחאי לא מכבר מעצב האופנה היפאני אישירו קימיג'ימה עם מאתיים דגמים, התכנסו באמפיתיאטרון האוניברסיטה אלף תלמידי מגמת האופנה לתצוגה ראשונה בחייהם, מחאו כפיים, השמיעו קריאות התפעלות ואפילו נגעו בבגדים והרימו את החצאיות כדי לראות "מה יש מתחת לבגד". דומה שכמה מבגדי המערב עדיין מדהימים עד כדי כך שהם שכחו את ביישנותם ונימוסיהם הטובים.

לאוניברסיטאות הוקצבו שלוש שנים כדי לחנך דור של מעצבי־אופנה, שבניגוד להוריהם אמנם לא נחשפו אך ורק לתדמית האפורה והמרכאת של מרי המהפכה התרבותית, אך בכל־זאת גדלו מנותקים מאופנת המערב, כאילו צמחו בכוכב אחר.

בסין מייצרים כיום, לייצוא, לא רק בגדים של פייר קרדן, ולנטינו, לאנצטי ומעצבים אירופאים אחרים, תעשיית הטקסטיל המקומית מייצרת גם אריגי־משי יפהפיים, והסינים מתכננים, לקראת שנת אלפיים, לא רק להלביש את אזרחיהם בבגדים אופנתיים וצבעוניים אלא גם לייצא אופנה סינית – לחו"ל. ■

אופנה סינית חדשה בהשראה מערבית – עדיין לא בייצור המוני (בעמוד ממול); תמונת־רחוב בזהב, כחול ואדום. המוגרת – אופיינית. בגדי הדוגמניות – עדיין בגדר חלום רחוק (מימין). וכך הן נראות באמת, עם הלהיט האופנתי העכשווי הנפוץ ביותר: בגדי פוליאסטר (משמאל).

רצח מאשה האדומה

(המשך מעמוד 20)

בין ומתח שהתגלע ביחסים, אפילו איומים מצד ברוקס במאשה כאשר זו רצתה להינתק ממנו. אך לא היתה עדות שמיעה שהסניגור התנגד לה. עם זאת הותר למשה דימינסקי לספר כי ברוקס רצה להתחתן, אבל „מאשה היתה קרה ואדישה". הוא התקשה לגוון את סיפורו בפרטים נוספים ומלהיבים יותר אפילו כאשר השופט צבי טל שאל אותו ורצה לדעת איך היה ברוקס מחזר אחרי מאשה, האם היה בא עם פרחים בידו? האם שר לה שירים?

חוץ מהערפל שהיה פרוש על הרומן ובהיעדר עדי ראיה, התנהל עיקר המאבק במשפט הרצח סביב ראיות נסיבתיות. למשל: ברוקס טען שביום הרצח הוא היה בקריתיים, הרחק מירושלים. האליבי הופרך. שכנים שחיפשו אותו בשבת שבו נרצחה מאשה אפרתי, העידו כי מצאו את דירתו נעולה ואת התריסים מוגפים. איש לא השיב לצלצולים בפעמון הדלת. או למשל טענתו החוזרת כי ניתק את קשריו עם מאשה 7–8 חודשים לפני הרצח. והשכנה נקשה בו את נקמתה המתוקה כשניתן לה להעיד שראתה את ברוקס ומאשה בחיפה באותה תקופה שבה לדבריו כבר חיו בנפרד. והיו שקרים נוספים שנחשפו או קטעי דברים שפלט במהלך חקירתו הנגדית שגילו את סערת נפשו ואת יחסו לנשים. „אשה", אמר ברוקס לחוקריו, „יכולה להפוך אדם לפרא־אדם".

גם במהלך המשפט היה עצבני ולא פעם יצא מכליו ונקט בגינוי מסויים, כשהיה עד ההגנה הראשי, המעריב הנוכחי, עו"ד שמעון דולן, לשחרר אותו כו... בטקסו להכשל כל אשמה נגדו אם יואיל לתת מרצונו את הרשות לחקר ודמו ואת טביעת שיניו, והללו יוכיחו כי אין לו קשר למימצאים שנתגלו בזירת הרצח. ברוקס התנגד וסרב. החוק אמנם לא מחייב אותו להסכים, אבל התרשמות השופטים היתה שאין זו התנהגות של חף מפשע.

עד כל אלה היו כאין וכאפס לעומת העיקר: טביעות אצבעותיו שנתגלו בדירה למחרת הרצח.

...מן הסוג הלא שכיח הזה, טביעות אצבעות ...ן כרטיס־ביקור – אם לא תעודת־זהות – של ... כל זה בתנאי שיוכח כי טביעות האצבע הן ... הוטבעו סמוך למועד הרצח. רס"ר אלברט ... הטכנאי לזיהוי פלילי במשטרת ירושלים, ... אותן בעזרת אבקת האלומיניום הכהה שהיה ... בעזרת מברשת קטנה, את הקירות, הדלתות, ... וכל חפץ ראוי שמצא בדרכו. הוא החל את ... במטבח, שם לפי כל הסימנים החל המאבק בין ... לקורבנו. ואכן מצא שתי טביעות על אריח ... שבקיר המטבח ועל דלת ההזזה של מחסן ... ממנו. האריח והדלת נעקרו ממקומם והועברו ... המשטרה.

ברוקס טען כי טביעות האצבע שלו אינן ... שלשום. הן נותרו בדירה מאז ביקר בה לפני ... רבים במהלך חיזוריו אחר מאשה אפרתי, ... לא שכנעו. במעבדה לזיהוי פלילי שבמטה הארצי החליטו לעשות בדיקת טריות. ביקשו את אחד העוברים להטביע את אצבעותיו על אריח החרסינה ודלת ההזזה. האיש ידוע כאחד שטביעותיו חזקות במיוחד. בבדיקה ראשונה כעבור מספר ימים נמצא שהן התעממו. חלפו מספר שבועות ובדיקה נוספת העלתה שהן כמעט נעלמו. טביעות האצבע שנמצאו בזירת הרצח היו ברורות יותר, אפילו בהשוואה לבדיקה הראשונה.

החוקרים הגיעו למסקנה שטביעותיו של ברוקס בדירה היו טריות. במהלך המשפט ניסה פרקליטו לערער את מימצאי הבדיקה בחוות דעתו של אברהם לוי, מומחה לטביעות אצבע ואיש משטרה לשעבר. הוא טען כי אין כל אפשרות לקבוע את גילה המדוייק של טביעת אצבע אם הוא עולה על שתי יממות. ועוד טען המומחה כי קשה לדייק בלי להביא בחשבון את האקלים ששרר בדירה. במטבח, לדוגמה, יכולים אדי הבישול לרענן טביעות אצבע ולשמור על טריותן למשך תקופה ארוכה. הפרקליט גם הוסיף כי למבחן ההשוואה שערכה המשטרה עם טביעות האצבע של עובר המעבדה אין כל ערך מדעי, שכן הניסוי לא נעשה בתנאים זהים לאלה שהיו בזירת הרצח.

> מאשה היתה "חולת ניקיון" כפייתית. היא נהגה לנגב כל מגע יד של אורחיה ברהיטים. את הקירות היתה שוטפת בצינור מים. את הארונות נהגה לפתוח באמצעות מגבת. הבית היה סטרילי יותר מאשר בית מרקחת. אבל תאוות הניקיון החולנית שלה היא שהובילה לגילוי הרוצח.

האמנם? המשטרה שאספה כל פרט מתולדות חייה ודפוסי התנהגותה של מאשה אפרתי מפי ידידיה ומכריה, העמידה שורה של עדים שסיפרו כי אשה זו היתה "חולת ניקיון" כפייתית. היא נהגה לנגב כל מגע יד של אורחיה ברהיטים. את הקירות היתה שוטפת בצינור מים. חברתה, דפנה סלבסט, העידה שאם היה נכנס אורח לדירתה של מאשה בנעליים מלוכלכות, היא היתה נוטלת ושוטפת אותן בחומר ניקוי. את הארונות נהגה לפתוח באמצעות מגבת. בקיצור, הבית היה סטרילי יותר מאשר בית מרקחת. וכך הובילה תאוות הניקיון החולנית של בעלת הבית לגילוי רוצחה, מכיוון שעל החרסינה במטבח לא נתגלו שום סימני אצבע אחרים מלבד אלה של שמואל ברוקס.

הטבעת סביב ברוקס התהדקה בשהפסיד אח"כ גם בקרב על הנשיכה, משהוכח כי סימני הנשיכות שנתגלו על גבה של הנרצחת הוטבעו בשיניו של ברוקס. פרופ' סלע אישר כי יצק את תבניות השיניים על פי נתחי הגבינה שנגס ברוקס באותה סעודה "חגיגית" שארגנה לו המשטרה. לבית המשפט הביא את צילומי ההצגה הקטנה שביים במעבדתו ב"הדסה", כדי להוכיח את הזהות שבין סימני הנשיכה לתבנית השינים. הוא הניח פיסת בר על גוף אדם בתוספת נייר העתקה כחול, ו"נשך" בבשר החי באמצעות שיני הגבס. סימני ה"נשיכה" הוטבעו בבשר בכחול וצולמו על־גבי שקפים, ואלה הוקרנו על קיר בית המשפט. אכן, הם היו דומים לסימני הנשיכה שצולמו על גופה של מאשה אפרתי.

הסניגור, עו"ד יאיר גולן, ניסה לערער את חוות דעתו של פרופ' סלע באמצעות עד מומחה שהביא מבריטניה. המומחה הזר – ד"ר ב.ג. סימס, מרצה לאודונטולוגיה משפטית ויועץ למשטרה הבריטית – טען כי אין אפשרות לקבוע את זהות הנושך. אולם השופטים אליהו נועם, צבי טל ושלום ברנר, העדיפו את מימצאי הניסוי של פרופ' סלע, וכבר לא היה ספק בלבם שברוקס הוא הרוצח.

מלאכת הפסיפס הושלמה בחודש שעבר. ריקמה משפטית של עדויות נסיבתיות ומימצאי מעבדה. סוד הרומן של שמואל ברוקס ומאשה אפרתי לא פוענח. גם הרגעים האחרונים בזירת הרצח לא שוחזרו. וכך לא נדע לעולם על מה ולמה פרץ המאבק במטבח, ומדוע ה"חבר לחיים" שחיפשה האלמנה הבודדה משכונת בית־הכרם שם קץ לחייה. האם ביקש לנקום כה בקור רוח ולחסלה אחרי שדחתה את ידו, או שהתלהט ואיבד את עשתונותיו במהלך ויכוח, מפני שכדבריו „אשה יכולה להפוך אדם לפרא־אדם".

תשובה מוסמכת לא ניתנה. גם למניע לא התייחסו. סוף יבש לפרשה טרגית. ברוקס הורשע ונדון למאסר עולם, ועדיין לא השלים עם רוע הגזירה. „זה שקר, זה לא ייתכן, אני חף מפשע", צעק לשופטיו ונופף מול פניהם בשיניו התותבות.

ברוך מאירי

השוואת טביעות אצבעות במעבדה לזיהוי פלילי במטה הארצי: כרטיס ביקור אם לא תעודת זהות.

חיים ואוהבים

על הפיגום הגבוה

איזו היא קבוצת הנשים המקופחת ביותר בחברה שלנו? הופו הישארו איתי, אתם שה־נושאים הפמיניסטים כבר התחילו לעייף אתכם. מפני שהפעם אין בדעתי לכתוב על שכר לא־שווה, הזדמנויות לא־שוות וכן הלאה. הפעם אני רוצה להצביע על קיפוח מסוג אחר, שאין מעזים לדבר על אודותיו: על הנשים חסרות־המקצוע הנותרות לבדן בגיל ארבעים פלוס, אם בגלל גירושין או בגלל אלמנות.

הנשים הללו, לא זו בלבד שהן נותרות לבדן – הן גם מאבדות, כמעט כליל, את מעמדן החברתי. בארצות־הברית מכנים את הקבוצה הנ"ל בשם "displaced home-makers" – עקרות־בית שגורשו ונעקרו ממקומן וממעמדן אל שומקום ושומרכז. באמריקה הרביתי לשמוע את ההשוואה בין מעמדה של עקרת־הבית לבין בעל המקצוע המסוכן ביותר: מי שבונה פיגומי פלדה של מגרדי־שחקים. חברות הביטוח מתייחסות אל המקצוע הזה כאל מקצוע המחייב את בעליו בפרמייה הגבוהה ביותר.

אבל, כידוע, רק אנשים מעטים נופלים מן הפיגומים הללו ומתרסקים. לעומת־זאת, אם עורכים השוואה עם ה"מקצוע" של עקרות־הבית, מתברר כי כשליש מהן (בארה"ב) וכחמישית (בארץ), נופלות מן הפיגום הגבוה ומאבדות את מעמדן בשל גירושין. וכנגד פגיעה זו אין שום ביטוח.

היה היתה אשת־איש, והאו – איננה עוד. עתה היא אשה שנותרה לבדה, בגיל (ארבעים פלוס) בו קשה לה לקשור קשרים חברתיים חדשים. את הקשרים הישנים יורש בדרך־כלל הבעל. לרוב גם רמת החיים שלה יורדת במידה רצינית. אבל הבעיה העיקרית היא, כאמור, כאשר אין לה מקצוע, (או שיש אבל היא זנחה אותו) היות שאת כל חייה הקדישה לגידול המשפחה ולטיפוח הבית ולעתים גם לטיפוח הקריירה של הבעל. ואז, כאשר אלוף נעוריה מחליט לעזוב את הבית – היא נותרת במצב עגום מבחינה חברתית, מוראלית, כלכלית. היא חסרת סטאטוס חברתי ברור. "פראו דוקטור", "אשת המהנדס", "אשת המנהל"; ככל שהתארים הללו נשמעו גרוטסקים – הם היקנו לה מעמד. "אשת־של" נהפכת להיות אשה די אלמונית בקהילה. יש שהיא נסוגה לעמדה של אשה מפסידנית,

עזובה, עגומה – כל מה שהחברה שלנו לא־כל־כך אוהבת.

אז אל מי אני באה בטענות? לא אל בן־זוגה, הגבר בן החמישים שגילה מחדש את האהבה, את המין, את עצמו. הטענה שלי חסרת־תקווה מפני שהיא מופנית כלפי הטבע, וכלפי המוסכמות החברתיות.

הראו לי גבר בן חמישים, ואראה לכם גבר המבוקש על־ידי בנות גילו, על־ידי נשים צעירות וגם מאוד צעירות. הראו לי אשה בת חמישים, בת־זוגו לשעבר, ואראה לכם מישהי הרבה פחות מבוקשת, לא על־ידי בני גילה ולא על־ידי צעירים יותר, להוציא כמה מקרים משמחים ויוצאי־דופן. לאחר שהאשה מצליחה להתגבר על הזעזוע שפקד אותה ולהשתקם מבחינה מוראלית, לאחר הליכי הגירושין – היא – במקרה הטוב – תהיה מוכנה ללכת על פשרה ולהתקשר עם גבר קשיש. גבר עם בעיות...

ידוע לי כי ארגוני נשים מסויימים באמריקה נטלו לידיהם את הטיפול בנושא "עקרות הבית שגורשו ממעמדן" והן חסרות מקצוע מעשי. למענן הוקמו מרכזים להכשרה מקצועית המשמשים להן ברזמנית גם כבתי־מחסה.

בעצם, הטענה שלי היא כלפי עצמנו – ומדובר בקבוצה הגדולה של עקרות־בית המבכרות לשבת בבית ולקבל סיפוק ועונג מטיפוח המשפחה. אבל אם אנו יודעות שאין ביטוח כנגד נפילה מן הפיגום הגבוה, מן המעמד הבטוח של "אשת־של", כי אז עלינו לדאוג לביטוח היחידי שאנו בעצמנו יכולות להקנות לעצמנו: לדאוג לעבודה, למקצוע מעשי, לעמדה במסגרת כלשהי, לטפח חברות טובה עם אנשים שלא נוטשים אותך לאחר שביתך עלה באש.

קל לומר זאת, אני יודעת. אבל למראה כל מיני תאונות שאירעו באחרונה – של נשים שנפלו מן הפיגום הגבוה של הנישואין ונותרו די בודדות – צריך אולי לאמץ לעצמנו את האידיאולוגיה של "displaced home-makers" – עקרות־בית עקורות ממעמדן. אצלנו אולי לא צריך להקים בעכורן בתי־מחסה כמו שמקימים מעון לנשים מוכות. זה מגגום. אבל אולי איזו חברת ביטוח תקבל השראה מן הרשימה הזו ותצא בתוכנית חדשה – ביטוח לנשים שהחליפו סטטוס, מגיל מסויים והלאה...

רצוי לזכור שאנו כולנו מהלכות על פיגום גבוה. נשים נופלות ממנו. גברים – לא.

כל זה בצד המחקר הראשון בישראל בנושא הגירושין העשוי לאזן את הרושם הקודם שמטיל נושא עקרות־הבית שהודחו ממעמדן עקב גירושין. מירי שוורץ ומיכל דותן מבית־הספר לעבודה סוציאלית באוניברסיטת תל־אביב בדקו במסגרת עבודת גמר שלהן צדדים שונים של הקשר בין גירושין, איכות הנישואין ומידת ההסתגלות לחיים ביחידות לאחר־מכן. אחת המסקנות העיקריות של העבודה היא שכאשר האשה היא היוזמת את הפירוד או/ו הגירושין, היא מסתגלת טוב יותר לחיים לבד. זאת ועוד: ככל שהיחסים בין בני־הזוג גרועים ועויינים יותר בתקופת הפירוד שקדמה לגירושין – הסתגלותן של הנשים לחיים לבד, לאחר הגירושין, היתה קלה יותר.

ההסתגלות המוצלחת ביותר של הנשים היתה במישור המעשי, הכולל: תעסוקה, כלכלה ואחזקת משק הבית. 70% מהנשים ששותפו במידגם דיווחו על הסתגלות מוצלחת. במישור הפסיכולוגי־חברתי, הכולל: חברה, בילוי וקשרים אינטימיים, נמצאה הסתגלותן של הנשים בעייתית יותר, אם כי גם כאן 60% דיווחו על הסתגלות מוצלחת. במישור הדימוי העצמי חלה עלייה רק אצל 50% מהנשים. מאחר שאין המחקר מציין כמה מבין הנשים שהשתתפו במידגם עובדות מחוץ לבית – אין להפיק מכאן לקח נוסף בנושא עקרות־הבית המסכנות.

תיבת דואר / אשה

עלבון
ואני ממתינה לליטופיך
כאדמה חרבה לגשם
לאחר קיץ שדוף
שירוו את צמאון גופי
החלוש והמודקן
אבל עורג עדיין לחמימות
ואם נותרו בנשמתך
מעט רוך ואהבה
תעניק לי אותם
כפיצוי על לילות הבכי והעצב
ועלבונות הבגידה...

זה מה שאני מוצאת בתיבת הדואר שלי. הה; אשה, אשה. לבי עליך. חבל שאין לך הרצון, היכולת, והנתונים להחזיר לו. ואני יודעת שאין זה רק שיר קטן. אלה הם החיים שלך. ותנחומים אין בפי על העלבון שעלבו בן שניהם – הוא והטבע.

הפער

הורים וילדים משתמשים לפעמים באותן מלים, באותם ביטויים, אלא שהמשמעות כה שונה. אם חברה שלי מטלפנת אלי ושואלת „מה את עושה?" ואני אומרת „שומרבר" - סימן שאני יושבת במרפסת, בוהה באוויר, ואפילו לא צופה בטלוויזיה (והו מצב דמיוני, אבל נניח שהוא עשוי לקרות). אבל כאשר את מטלפנת מהמשרד הביתה וילדך הקטן משיב לך על שאלתך „מה אתה עושה?" ב„שומדבר" – עליך לבקש מיד מהשכנה שתיכנס לראות מה הוא כבר מכין לך – ולהתכונן לכל רע.

הפער הזה בין הורים לילדים ישאר תמיד. כאשר בנך מבקש ממך להעיר אותו מוקדם מפני שהוא לא הספיק לגמור ללמוד, את מעירה אותו בשש בבוקר. „זה נקרא אצלך מוקדם?"

הנ"ל התכוון שתעירי אותו בתשע או עשר.

הורוסקופ

תחזית לשבוע שבין 15 ל־21 באוגוסט

אריה (23 ביולי עד 22 באוגוסט)
השבוע תצטרכו להקדיש זמן לאינטרסים עסקיים, אך הדגש העיקרי יהיה על שותפויות. [illegible] לסובבים אתכם שאוכפת לכם, והימנעו מ[illegible] למצוא פגמים בכל דבר. מלים אוהבות יגשרו [illegible] בעיות בתחום הרומנטי.

בתולה (23 באוגוסט עד 23 בספטמבר)
הזמנים יתחלקו בין עבודה לבילויים. לא כדאי לה[illegible] תפריש עתה על תחומים רבים מדי. ומוטב להתמ[illegible]קד בפרוייקט אחד בכל פעם. הסובבים אתכם [illegible]ם דורשים מכם שלמות – רק עשו מה שאפשר והדגישו הצד הטוב.

[illegible] (23 בספטמבר עד 22 באוקטובר)
[illegible] מכם הילדים תשומת־לב מיוחדת. [illegible] אליכם לא יאפשרו השלמת עבו[illegible]. הצטרכו עכשיו לקבל החלטה ולדבוק [illegible] הלב מבעיות טובות, אולם הדרך איננה [illegible], והיו מחלוקות.

[illegible] (23 באוקטובר עד 21 בנובמבר)
[illegible] ביחס לפרטים קטנים עלול השבוע [illegible] אתכם לצרות. הצעות בתחום העסקי [illegible] בדיקה נוספת. זה הזמן לתנות מטיולים [illegible]. לא כדאי לעשות עכשיו שינויים בבית, [illegible] אפשר לעשות קניות.

[illegible] (22 בנובמבר עד 21 בדצמבר)
[illegible] לכם השבוע, אך זה עשוי להיות [illegible]. נסו להקשיב למה שהסובבים אתכם [illegible]. אין זה הזמן לויכוחים מרגיעים. בי[illegible] לעסוק בענייני רוח, הואיל וכוחות [illegible].

[illegible] (22 בדצמבר עד 19 בינואר)
[illegible] תאשראי בבית, כי ודאי תתמ[illegible] בכספים. התחלות חדשות יעלו [illegible] לא להתרברב יותר מדי. בתחום [illegible] של עזרה ואמירת הדברים הנ־[illegible]

[illegible] עד 18 בפברואר)
[illegible] די מבולבל ומוטב להקדיש את [illegible] בלתי־גמורות. השבוע כדאי [illegible] התיקים, היות שאין זה הזי[illegible] לשגעונות של אנשים חד־[illegible] לפסוק.

דגים (19 בפברואר עד 20 במארס)
מישהו עלול לעלות לכם על העצבים בדיוק עכ־שיו אבל נסו לא להיגרר לוויכוח. דאגו להקדיש זמן למנוחה ורגיעה. אתם זקוקים לכך. בתחום הרומנטיקה אתם משחקי משחקי תומסתן הקפי־דו לשדר סימנים ברורים.

טלה (21 במארס עד 19 באפריל)
יש השבוע הזדמנויות רבות, אולם לא כדאי לש־מוח בטרם עת. בימים אלה כדאי למלא התחייב־ויות חברתיות. אל תניחו לדברים קטנים לפגום בהרמוניה. חיי הרגש מודגשים, אך אל תיתחרו עם מישהו קרוב.

שור (20 באפריל עד 20 במאי)
הימים טובים לחיי חברה, אך את שעות הערב כדאי להקדיש לקידום הקריירה, משמעת עצמית תאפשר לכם להניח יסודות מוצקים. פלירט במ־קום העבודה עלול להסתיים בצרות. שימו לב לפרטים בתחום הביתי.

תאומים (21 במאי עד 20 ביוני)
השבוע כדאי להיות קשובים לצרכים ולדרישות של מישהו קרוב. בתחום העסקים צפוי לכם מזל, אולם עדיין תצטרכו להיות זהירים בטיפול בכס־פים. גישה קרה או חמה מדי בתחום הרומנטי עלולה לגרום בעיות.

סרטן (21 ביוני עד 22 ביולי)
השבוע יהיו בני הזוג שותפים לאהדיות. גם יפה או זמן לרגעים נעימים של זוגיות. זה הזמן לה־ביא פרוייקטים לכלל סיום. גישה קמצנית לא תע־לח ופה, עכשיו כדאי לאסוף אנשים לקבל עצות.

הנקמה

גלמת נוקקה לדימוי אור־הנר כאשר סיפרה לגליה על הנקמה הפרטית שלה באיש שאה־בה. זה היה בממסגרת אחת מאותן שיחות נשים לילות שגליה אהבה לנהל בערבי הקיץ החמים על המרפסת. בשעות הערב מפייסת רוח הים את העיר הלוהטת במשבי רוח צוננים. ממרומי המרפסת נראית תל־אביב כעטוייה ערפל לבנבן, ספק אדים העולים מהאספלט הרוותת, ספק ערפל של ים.

הצלמת שרועה על הכורסה במין תנוחה נינוחה שמעולם לא ראתה גליה אצל שום אשה אחרת. מניחה כאילו את רגליה כאילו נחצה גופה לשניים. ידיה שלובות מאחורי ראשה, מתמתחת, עוצמת את עיניה ומשמיעה כמתולה. שיחת נשים קלה, כלתי־מחייבת, ויקלפיקן מרתקת. הפעם באה במיוחד כדי לספר לגליה על פרשת הנקמה. פרשה נשית. נקמה נשית. כדי להמחיש את מערכת היחסים שניהלה עם הגבר הזה טו נזקקה לדימוי אור הנר.

„איך אסביר לך?... אם מכניסים נר בוער לחדר חשוך, נעלמת ממנו האפלה בבת־אחת. אבל אם מכניסים לאותו חדר עשרה נרות – אפילו מאה נרות נוספים · החדר אומנם יוזהר יותר, אבל לעולם לא יחזור אליו הריגוש של אור הנר הראשון שפילח תחילה את האפלה".

★

הצלמת אמרה לגליה: „לגבי, הגבר הזה סימל את הנר הראשון. הצרה היא שעכשיו אני משווה אליו את כל אחד מהגברים האחרים שהיו לי. אני יודעת שזה לא הוגן, משום שבנר הראשון אפילו פרוז'קטור אינו יכול להתחרות, אבל באמת שהיתה בו איכות מיוחדת. צירוף מסגע של בטחון עצמי, כשרון, הצלחה, ומעל לכל – אותה מתנה המכאיבה לנשים אבל שובה אותן – חוסר מצפון".

בשיחת נשים, מהווה המושג „חוסר מצפון" מעין קור מיוחד. לא פעם המשמעות היא שהברנש מקבל את כל הקורבנות, אך מעצמו – אינו נותן דבר. לעולם אינך יכולה לחשוף את חולשותיו, לא ברמעות ולא בזכר של עלבון שהעליב אותך. הוא פשוט מחוסן. חוסר המצפון שלו מעניק לו שריון והופך אותו לגבר מאושר שאיננו מתחבט, איננו מתלבט.

„את מכירה אותי. תמיד יש לי ביקורת כלפי עצמי. תמיד יש לי הרגשה שנהגתי לא בסדר; תחושת מחוייבות לאמא שאינני מטפלת בה מספיק, לבת שלי, טלי, שהשארתי אותה בלי אבא, מוסר־כליות על כך שהתגרשתי. כאילו אני אשמה בכך. והוא – הוא פרץ אל החיים שלי בבטחון עצמי מרהים".

הברנש חסר המצפון היה אדריכל וצייר. אמן בעל שגעונות, עם תחושת יעוד. ובעיקר – שלם עם עצמו. „לא יכולתי להבין כיצד אינו מהסס ולו פעם אחת בבחירת המלים שהשתמש בהן, בבחירת הקווים שהוא מעלה על הנייר, במשיכות הצבע של המכחול או בשרטוט הבתים שבנה. תמיד חי בתחושה שהוא הכי טוב, הכי מבריק, הכי... תארי לך מה זאת אומרת לחיות עם גבר כזה. הצרה היא שהוא צדק. הוא באמת היה מצויין. ובסך הכל, כאשר אדם כל־כך בטוח בעצמו, הוא משכנע בכך גם את האחרים".

הצלמת ראתה בו את האדם שעיצב אותה: „אם יש בי כיום אפילו טיפה אחת של בטחון עצמי – זה בזכותו. אם לספר לך רק על דוגמה אחת – בעלי לשעבר תמיד צחק מהרגליים שלי. חזר ואמר לי כמה הן מכוערות. גרם לכך שלא העזתי לחשוף אותן. שנים לבשתי רק חצאיות ארוכות, מכנסיים ארוכים. מי שגילה לי את רגלי מחדש היה הארכיטקט, הנוכל הזה. הוא כאילו עיצב לי אותן, לאט־לאט, כמו שמפסלים פסל. אמנם לא התחלתי להתגאות בהן, אבל לפחות הפסקתי להתבייש".

★

גליה זכרה את הפעמים הבודדות בהן ראתה את הארכיטקט ממרחק. אז לא עשה עליה רושם מיוחד. נדמה היה לה שהיא זוכרת גבר די נאה, עיניים ירוקות זורחות, אבל כל היתר – נו, היא כבר ראתה יפים ממנו. אבל עכשיו, מבעד לעיניה של הצלמת, הצטייר גבר כליל־שלמות. מבלי משים אפילו החלה להשוות אותו לאורי. יש לו בטחון עצמי רב יותר, שלווה רבה יותר, שמחת חיים סוחפת יותר. הוא יודע להקנות לאשה את התחושה שהיא חשוקה. כמו שאמרה הצלמת: „הוא תמיד ידע להעניק לי את כל אותם פינוקים קטנים שכל־כך חשובים לנו. אחרי שהיינו נפגשים בלילה, לסרט או להצגה, תמיד ליווה אותי הביתה. ואם לא היה נשאר אצלי, הקפיד להתקשר למחרת לשאול מה שלומי, איך היה. סתם טלפון, אבל זה עשה את ההבדל בין גבר שאת יוצאת איתו והוא אינו מתייחס אליך כאל אדם, לבין אחד שיודע לומר ולעשות את כל הדברים הנכונים בזמן הנכון".

אלא שהסיפור טרם נגמר: „יום אחד, כשישבנו ב'חוף המערבי' הסמוך ליפו על אבטיח קר וגבינה מלוחה, הוא אמר לי בפשטות שהגיע הזמן שניפרד. היה ערב משגע. לאורך החוף דלקו מדורות. על הרשאים הוקמו אוהלים. ריח שיפודים, בשר חרוך, בצל, צחוק ילדים, מישהו שר אי־שם ליד אחת המדורות, והנבל הזה אומר לי בלי שום הקדמה 'הגיע הזמן שניפרד'...".

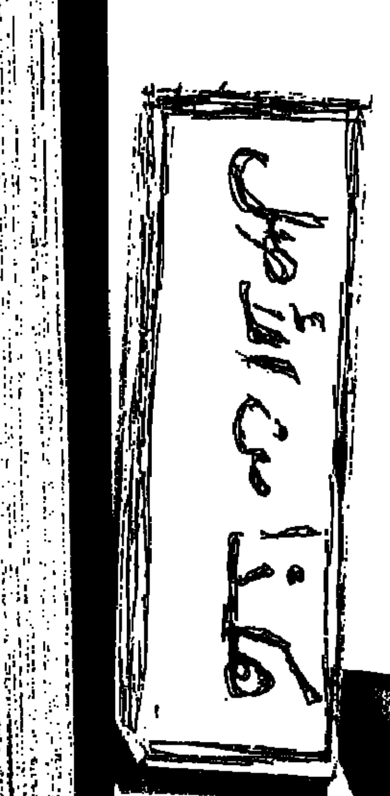
„חשבתי שהוא מתבדח, אבל בתוכי ידעתי שהוא מתכוון לכך ברצינות. החוף היפה והמואר נהפך כבמטה־קסם לשחור משחור, והלילה הבהיר – לליל־עלטה".

„ואז התחלתי לתכנן את הנקמה".

★

הצלמת לגמה מכוס המיץ, נראתה ורודה, חסרת סבלנות. „באותו ערב ממש התבזיתי, כמו כמו שכל אשה מתבזה אל מול הנר הראשון של חייה. אחר־כך היא לא תחזור על כך יותר, אבל בפעם הראשונה... אלא שהוא לא רצה אותי יותר. כמו שה'כן' שלו היה נלהב בתחילה, כדרך שהיה ג'נטלמן מתחשב ואדיב, בונה את הבטחון העצמי שלי, כך גם ה'לא' שלו היה נחרץ, שובר בטחון, הורס את כל מה שבנה. התבזתי – ואחר־כך התחלתי לחלום על נקמה".

„את הרי יודעת שיש לי חברה אחת, טורפת גברים אמיתית. ראית אותה אצלי. יפהפיה שאין רבות כמותה. בנוייה לפי כל הכללים. גוף חטוב, שיער בהיר, גולש, עיניים ענקיות, אחת מאלה שמסובבת אותם על אצבעה הקטנה. זו היתה הנקמה המתוכננת שלי. פשוט שיסיתי אותה בו. רציתי שהיא תנהג בו בדרך שהוא נהג בי, שתחזיר לו באותה מטבע, שפשוט תתייחס אליו באותה דרך בה התייחסה עד כה בגברים האחרים שלה. שיחקה איתם והשליכה אותם. היא מעולם לא היתה אשה של גבר אחד. רציתי לראות אותו שבור בגללה בדיוק כפי שאני נשברתי בגללו. ידעתי שרק היא תוכל לעשות את זה. היכרתי ביניהם. הנקמה היתה מושלמת. הצרה היא (וכאן צחקה הצלמת צחוק חלול, מלאכותי) – הצרה היא שהבוקר קבלתי בדואר את ההזמנה... הזמנה לחתונה שלהם".

בעמוד זה מבחר מהידיעות והמודעות שפורסמו ב"מעריב" בשבוע המקביל של 1951. הנוסח המקורי נשמר. ליקט: גבריאל שטרסמן.

מעריב

השבוע לפני 35 שנה

הדו"ח של שמורק על הבזבוז בסוכנות

שורה של ליקויים חמורים בשטח הקניות בשביל הסוכנות היהודית, בזבוז ושימוש לרעה במטבע זר וסמכויות ע"י פקידים גבוהים של הסוכנות, רווחים מופרזים של סוכנים וספקים – מתגלים מתוך דו"ח של ד"ר א. שמורק, מנהל המוסד לביקורת של הסוכנות היהודית.

בדו"ח שהוכן לקראת הקונגרס הציוני הכ"ג, ואשר ביקשו למנוע את פרסומו, מגולל ד"ר שמורק גם את פרשת מלחמתו עם הנהלת הסוכנות בשאלת היחס לפקידים שהוטל עליהם חשד. ד"ר שמורק דרש להעביר פקידים אלה לתפקידים אחרים ואילו הנהלת הסוכנות עמדה על דעתה שאין לפגוע במעמדו של שום פקיד אלא אם יש נגדו הוכחות חותכות.

הדו"ח בכללו שופך אור בהיר על ליקויים חמורים שהיו

לפני שנה וחצי או שנתיים מקור לכל מיני שמועות מדאיגות בציבור. שמועות אלה ופרסומים שונים בעתונות הביאו אז למינויו של מר י. גרינבוים כשופט חוקר של הסוכנות אולם מר גרינבוים לא מצא יסוד משפטי לפעולות נגד המורחים.

ד"ר א. שמורק

בן־גוריון פתח במו"מ על קואליציה קטנה

בחוגים המקורבים לראש הממשלה מר ד. בן־גוריון חל לפתע מפנה בקשר להערכת האפשרויות להקמת ממשלה בקרוב. חוגים אלה סבורים, כי מר בן־גוריון יצליח להרכיב את ממשלתו החדשה עוד לפני פתיחת הכנסת השניה, שתתכנס למושבה הראשון ביום ב' הבא, 20 באוגוסט.

אם כי באורח רשמי טרם הטיל הנשיא את תפקיד הרכבת הממשלה על מר בן־גוריון, הרי קיים כבר ראש הממשלה כמה פגישות־מגע עם נציגי הסיעות הבאות בחשבון לקואליציה החדשה, שתהיה מצומצמת ובפי שמוסרים חוגים אלה הושגה התקדמות בשיחות המוקדמות.

מר בן־גוריון יזמין אמנם אליו גם את נציגי הציונים הכל־ליים ומפ"ם ויציע להם רשמית להצטרף לממשלה אולם אין כמו־עט צל של ספק כי שתי מפלגות אלה לא יוכלו לקבל את תנאיו ואז יגש בן־גוריון להרכבת הקואליציה הממשלתית המצומצמת, בהשתתפות מפא"י, הפועל המזרחי, פועלי אגודת ישראל והפרוגרסיבים. לקואליציה זו יהיה מובטח רוב פרלמנטרי בעזרת קולות הערבים.

קריקטורה שהזעיקה את בן־גוריון והרמטכ"ל

הרמטכ"ל רב־אלוף יגאל ידין נזף בעורך "במחנה", בטאון הצבא, על שפרסם באחד הגליונות כמה קריקטורות שריח של פורנוגרפיה נודף מהן.

שר הפנים דפדף לפני זמן מה בגליון "במחנה" מס' 44 ונתקל בקריקטורות שעוררו אצלו התמרמרות. השר פנה במכתב מחאה לשר הבטחון עם העתק לרמטכ"ל. במכתבו ציין שר הפנים כי העתון המיועד לצה"ל הוא נקרא גם על ידי חוגים אזרחיים רבים הפריז הפעם בהומור הצבאי הגס.

בתשובה למכתב זה כתב שר הבטחון שהוא תמים דעה עם שר הפנים בהערכתו את הקריקטורות...

מדינאי מצרי תובע שלום עם ישראל

לטובת מצרים ולטובת ענין השלום צריכה מצרים להסכים לחתימת הסכם שלום עם ישראל – הבריז קאשאבה פחה, שר החוץ המצרי לשעבר ומנהיג המפלגה הליברלית הקונסטיטוציונאלית, הנמצאת עכשיו, בנאומו באלכסנדריה אמש.

אך קאשאבה פחה התנה את שני התנאים הבאים להסכמת מצרים להסכם שלום עם ישראל:

א) כל הפליטים הערביים צריכים להיות מוחזרים למתום, יש לשלם להם פיצויים ולהעניק להם שוויון זכויות מלא, פוליטי ואזרחי, במדינת ישראל. ב) מצרים צריכה לקבל ערובה סופית ומוחלטת לגבולותיה עם ישראל, כדי למנוע מעשה תוקפנות והתפשטות להבא מצד מדינת ישראל.

40 אלף איש לריקודי דליה

כ־40 אלף איש, שיגיעו ב־3000 כלי רכב מכל קצות הארץ, יהיו נוכחים בסיום הכנוס הארצי לריקודי עם בדליה, הנפתח ב־19 בח.ז. ומסתיים ב־21 בו. טכס הסיום יימשך מ־7 בערב עד חצות הלילה.

מצרים תובעת להרוס „עמדות צבאיות" בנגב

טהרן: לא נכריח יהודים לצאת

סגן ראש ממשלת פרס, חוסיין פאטמי, הכחיש אמש את הידיעות שמקורן בבגדד, כאילו...

מחירים שונים ללחם בארץ

חזרה לבית הספר

17.8-22.8.86

המשביר לצרכן

מכשירי כתיבה
מבחר ילקוטי בית-ספר
חולצות בית-ספר
מכנסים וחצאיות ג'ינס

20% הנחה

חגיגה לילדים

נעלי ספורט

מבחר עשיר של צעצועים

15% הנחה

הצעות מיוחדות

20 מחברות - 16 דף	רק 1.80 ש"ח
20 מחברות - 40 דף	רק 4 ש"ח
20 דפדפות 'אוקטב'	רק 4 ש"ח

חגיגת השבוע

30 עפרונות טוש צבעוניים רק 3.70 ש"ח

12 צבעי 'פנדה' רק 2.90 ש"ח

על כל קניה מעל 10 ש"ח זכות השתתפות בהגרלת פרסים:

חגרלת ענק

אופניים 16' - מרוץ
אנציקלופדיה גוף האדם - ברונפמן

אוהל 'חרמונית' - חגור
36 ספר קלטת - ישראדיסק
20 חבילות שי - דפרון
20 חבילות שי - חמן
50 מחשבי כיס

10 מחברות - 40 דף

שי חינם

על כל קניה מעל 50 ש"ח על מוצרי חזרה לבית הספר

ההזדמנות הגדולה של סוף העונה

20%-30% הנחה

על המבחר הגדול והעשיר של הלבשה והנעלה

Marks & Spencer כולל מוצרי היוקרה

פרסום הרשות

מועדון מטיילי מעריב | **מעריב** חופשות וטיולים לקוראי | מועדון מטיילי מעריב

שני סמינרים מיוחדים בשיתוף „שרשים":

יהדות וקבלה בצפת:
היסטוריה, התפתחות והשפעות

סמינר סופשבוע (כולל שני לילות במלונות בהר־כנען בצפת) • מרצים ומשתתפים: פרופ' משה אידל, פרופ' רבקה שץ, פרופ' יוסף דן, מר אלחנן ריינר, הארכיאולוג עמנואל דמטי, מר יוסף סטפנסקי, ד"ר מרדכי פכטר • הסמינר יתקיים בתנאי כלכלה מלאה • התאריך: 11–13 בספטמבר.

יהדות גרמניה:
מהאימפריה הגרמנית לא"י
או: מהיינה ועד בובר

סמינר של שלושה ימים (כולל לינה שני לילות במלון כפר־המכביה) • מרצים ומשתתפים: פרופ' משה אידל, פרופ' אליעזר שבייד, ד"ר איטה שידלסקי, ד"ר בנימין איש־שלום, מר גרשום שוקן, גב' איריס פישוף, פרופ' צבי אבני, פרופ' יהודה פרידלנדר, ד"ר עודד שרמר, ד"ר ירחמיאל כהן, פרופ' שלמה אבינרי • התאריך: 7–9 בספטמבר.

– הסמינרים בשיתוף המחלקה לחינוך מבוגרים במשרד החינוך והתרבות –

ערב הרצאות מיוחד
בליווי שקופיות
בית ציוני אמריקה
בתל־אביב
מוצאי־שבת, 23.8.1986
ספרד בשעה 20.00
קניה בשעה 21.00
ביצוע הטיולים: „נאות הכיכר"

★ טיולים ומבצעי־נופש מיוחדים בראש־השנה ובסוכות ★

פרטים מלאים בקרוב.

טיולים לדתיים ולשומרי מסורת

13 יום	17 יום	27 יום
ספרד פורטוגל	אירופה הקלאסית (איטליה, שוויץ, צרפת ואנגליה)	למזרח הרחוק (כולל יפאן, הונג־קונג, תאילנד)
תאריך יציאה: 10.9.86	תאריך יציאה: 7.9.86	תאריך יציאה: 27.10.86

- 10 ימים באיטליה ובשוויץ: היציאה 19.8, 26.8.
- 9 ימים בפאריס ובלונדון: היציאה 25.8.
- אירופה הקלאסית ל־12, 14 ו־21 יום. היציאה: 26.8.
- ארה"ב מחוף לחוף, 25 יום. היציאה: 24.8.

הווי דתי, אוכל כשר ומלווה דתי

ביצוע: „טיולי גשר", המבחר הגדול ביותר של טיולים לארה"ב, המזרח הרחוק ואירופה (כולל סקנדינביה, סקוטלנד וספרד)

טיולי קיץ עם „נאות הככר"

★ מסלולים ייחודיים ★ צוות מדריכים מעולים ★

- ☐ **ספרד ופורטוגל: 15 יום**
  - הטיול הקלאסי (כולל גיברלטר, שמורת הבוסאקו ו„הערים הלבנות"). היציאה: 4.9; 18.9; 2.10; 16.10; 20.10.
  - הטיול הקלאסי – מסלול ב' (כולל ברצלונה). היציאה: 28.9; 17.10.
- ☐ **ספרד ופורטוגל: 19 יום** (כולל ברצלונה) **או 20 יום** (כולל ברצלונה והפירינאים).
  - טיול מקיף של 19 יום, כולל ברצלונה. היציאה: 2.10; 16.10; 20.10.
  - טיול מקיף של 20 יום, כולל ברצלונה והפירינאים. היציאה: 4.9; 18.9.
- ☐ **הונגריה ואוסטריה:**
  - טיול מקיף של 16 יום בהונגריה ואוסטריה. היציאה: 16.9; 30.9; 7.10; 14.10.
  - 9 ימים בהונגריה ווינה. היציאה: 16.9; 30.9; 7.10; 14.10.
- ☐ **יוון: 16 יום**
  מסלול הכולל גם את איי הים האגאי (כולל מיקונוס וסנטוריני) • היציאה: 10.10.
- ☐ **יוגוסלביה: 16 יום**
  הטיול הקלאסי בנופים, אתרים ותרבות • היציאה: 8.9; 30.9; 14.10.
- ☐ **יוגוסלביה והונגריה: 18 יום**
  היציאה: 7.9; 28.9; 12.10.
- ☐ **יוגוסלביה, הונגריה (אוסטריה): 25 יום**
  היציאה: 7.9; 28.9.
- ☐ **ספארי בקניה: 9 או 16 יום**
  - ספארי לצלמים בשמורות המרהיבות של קניה. היציאה: 11.9; 9.10.
  - טיול קספינג 16 יום. (4.9; 9.10).
- ☐ **תורכיה: 8, 15 או 18 יום**
  - הטיול הקלאסי – 18 יום. היציאה: 19.9; 3.10; 10.10. (מסלול חגים מקוצר ל־15 יום. היציאה: 15.10).
  - הטיול הקצר. (8 ימים סביב איסטנבול). היציאה: 3.10; 17.10.

לתורכיה בנתיבי צבאות

17 יום לאסיה הקטנה

מדריך: ד"ר מאיר מעיל

טיול יחיד ומיוחד – בחופשת סוכות:

17 יום בספרד – לשוחרי אמנות

טיול ייחודי לשוחרי אמנות באתרי התרבות והאמנות של ספרד ☐ המדריך: ד"ר אליקים ירון (הפקולטה לאמנויות באוניברסיטת תל־אביב) ☐ ביצוע: „נאות הככר" ☐ תאריך יציאה: 10.10.

הנחה של עד 7% למטיילים ותיקים של „מועדון מטיילי מעריב"

2 מסלולי טיול בארה"ב

- **31 יום בארה"ב וקנדה**
  המחיר: 2399 $ (כולל טיסות) ☐ היציאה: 28.9
- **29 יום בארה"ב והוואי**
  המחיר: 2595 $ (כולל טיסות) ☐ היציאה: 26.9

כל המחירים: לפני ההנחה למטיילים ותיקים • ביצוע: „אברהורס".

הנחה של עד 9% למטיילים ותיקים של „מועדון מטיילי מעריב"

- **17 יום באירופה**
  המסלול: איטליה, שווייץ, צרפת ואנגליה ☐ המחיר (כולל טיסות): 1,290 דולר – לפני ההנחה למטיילים ותיקים ☐ תאריכי יציאה: 30.9; 12.10.
- **פאריס ולונדון**
  ☐ 10 ימים. תאריך יציאה: 1.9. מחיר: 805 דולר.
  ☐ 11 יום. תאריך יציאה: 15.10. מחיר: 870 דולר.
  ביצוע: „אברהורס" בע"מ

מועדון מטיילי מעריב | מועדון מטיילי מעריב

